

Пастаўскія далягляды

4

Сакрэт жыцця-любства

5

Пергаменты нябёсаў над Полацкам

6

Магія керамікі

12

Маркес беларускай дакументалістыкі

14

СПРАВЫ АНЁЛАЎ

Чаму нам патрэбны «Рэвізор»?

Гэта здарылася не сёння і не ўчора. Гісторыя, апісаная Мікалаем Гогалем, вывучаная ў школе, асэнсаваная ў дарослым жыцці (здаралася сутыкацца? чулі ад знаёмых? бачылі ў сучасным кіно? здагадваліся, што так бывае?), прыходзіць на Купалаўскую сцэну. На першую драматычную сцэну нашай краіны, паводле выбару галоўнага рэжысёра тэатра Мікалая Пінігіна. І трэба ведаць: класічныя творы ён не бярэ для пастаноўкі проста так, дзеля таго, каб забавіць (нават калі гэта камедыя). У інтэрпрэтацыі Пінігіна яны набываюць дадатковы сімвалічны сэнс і заўсёды звернутыя да сучаснікаў. Такі варыянт «дзеяснага» тэатра, калі штосьці павінна мяняцца: у тваёй уласнай свядомасці, у грамадстве ды і ў жыцці наогул. Тым больш калі тэма такая... Умоўна яе можна вызначыць як «смерць карупцыі» — у нашым часе. Ды і гістарычна ў беларускай рэчаіснасці гэтая тэма набыла звышактуальны сэнс, нават адыграла сваю ролю ў постсавецкім пераўтварэнні грамадства. Даніна мінуламу? Ці папярэджанне для суграмадзян: каб не сталі героямі камедыі, што ўзнікла з недарэчнасці, але пры такім падыходзе да жыцця і людзей (непазбежна!) ператворыцца ў трагедыю вынішчэння...

Працяг на стар. 13 ▶

Бліскучы «Рэвізор» — ад зорнага складу трупы купалаўцаў.

Кнігі дэманструюць «вопратку»

Нават самы чаканы твор выглядае куды больш прыемна, калі прыходзіць да чытача ў прывабнай «вопратцы». У гэтым выпадку выданне ўпэўнена крочыць у народ, і народу, да якога яно дойдзе, будзе нашмат больш. Карацей, кніга — той яшчэ клопат! Дык хто яны, найлепшыя майстры? На гэтае пытанне канкрэтна адкажа конкурс «Мастацтва кнігі».

А ўзнагароды пераможцам конкурсу будуць уручаны падчас XXV Мінскай міжнароднай кніжнай выстаўкі-кірмашу. Трошкі пачакаем! Але дакладна вядома: на ўзнагароды нацыянальнага конкурсу «Мастацтва кнігі» прэтэндавала 148 выданняў ад 34 арганізацый. Па выніках рэйтынгавага галасавання мастацка-экспертнай камісіі, на разгляд аўтарытэтнага журы, у склад якога ўвайшлі вядомыя дзеячы культуры і мастацтва ды прадстаўнікі творчых саюзаў, былі адабраныя 62 выданні. Пераможцы вызначаны ў 16 намінацыях.

Галоўны приз — Гран-пры, намінацыя «Трыумф». Пераможца атрымае дыплом імя Францыска Скарыны і памятны знак-сімвал «Вялікі залаты фаліант». Спецыяльным дыпломам і памятным

знакам-сімвалам «Малы залаты фаліант» будуць уганараваныя пераможцы ў тэматычных намінацыях. Сярод іх — «ЛІТ-фармат» для літаратурна-мастацкіх і «Падручнік новага стагоддзя» — для вучэбных выданняў. Асобна выдзелены «Фотапогляд» — для фотаальбомаў і фотакніг. Кнігі для дзяцей і юнацтва разглядаліся ў намінацыі «Разам з кнігай мы расцём». «Залатыя скрыжалі» прадугледжваліся для даведнікаў і энцыклапедычных выданняў. «АРТ-кніга» ацэньвала выданні па выяўленчым мастацтве, факсімільныя, рэпрэнтныя, бібліяфільскія. Намінацыя «Эўрыка» — для навуковых і навукова-папулярных, «Духоўнасць» — для духоўна-асветных выданняў. Спецыяльныя дыпламы і памятныя знакі-сімвалы «Малы залаты фаліант»

будуць уручаны пераможцам спецыяльнай намінацыі: «За ўклад у захаванне духоўнай спадчыны»; «Паслядоўнікі Скарыны»; «Садружнасць» (сумесныя выдавецкія праекты); «У лостэрку часу» (кнігі, выдадзеныя па заказе). Будзе названы пераможца персанальнай намінацыі «Майстэрства» з уручэннем спецыяльнага дыплама і памятнага знака-сімвала «Малы залаты фаліант», за палуму першыняства ў якой саборнічалі ілюстратары, дызайнеры, фотамастакі.

Застаецца нагадаць, што XXV Мінская міжнародная кніжная выстаўка-кірмаш пройдзе з 28 лютага па 4 сакавіка ў адміністрацыйным комплексе па праспекце Пераможцаў, 14.

Іна ЛАЗАРВА

Акіэнты тыдня:

краіна

Усё менш часу застаецца да XXV Мінскай міжнароднай кніжнай выстаўкі-кірмашу. Важнай падзеяй форуму стане V Міжнародны сімпозіум літаратараў «Пісьменнік і час», на які запрошаны знакавыя аўтары блізкага і далёкага замежжа. Асноўнымі тэмамі стануць сусветная мастацкая супольнасць як прыкмета сучаснай культуры, а таксама адзінства і разнастайнасць сусветнага літаратурнага працэсу; літаратурна-мастацкія пераходныя выданні як сродак пашырэння культурных узаемасувязей; 500-годдзе беларускага кнігадрукавання ў культурным жыцці розных народаў і вынікі юбілейнага года. Падчас сімпозіума адбудзецца семінар літаратараў-перакладчыкаў, арганізаваны Міністэрствам інфармацыі Беларусі ва ўзаемадзеянні з Міжнародным фондам гуманітарнага супрацоўніцтва краін — удзельніц СНД у межах рэалізацыі міжнароднага гуманітарнага праекта «Мінская ініцыятыва». Чакаецца літдыскусія маладых пісьменнікаў, арганізаваная пры падтрымцы Пастаяннага камітэта Саюзнай дзяржавы.

Шмат замежных гасцей наведваюць нашу краіну. Турыстычны патэнцыял Беларусі ўпершыню прэзентавалі на адной з найбуйнейшых сусветных турыстыкаў *New York Times Travel Show-2018*, якая адбылася 26—28 студзеня ў Нью-Ёрку, паведамілі ў Нацыянальным агенцтве па турызме. Міністэрства спорту і турызму і НАТ пры папулярнасці краіны на выстаўцы зрабілі акцэнт на магчымасць пяцідзённага бязвізавага ўезду для інашаземцаў. У мінулым годзе без візы ў Беларусь прыехалі амаль 80 тыс. чалавек. Гасцям нацыянальнага стэнда расказалі пра беларускую прыроду і культурную спадчыну, а таксама маштабныя спартыўныя спаборніцтвы, якія прыме Беларусь у найбліжэйшыя гады.

Новае ў купалазнаўстве. Першы том персанальнай энцыклапедыі «Янка Купала» прэзентавалі ў Дзяржаўным літаратурным музеі Янкі Купалы. Кніга выйшла ў выдавецтве «Беларуская энцыклапедыя імя Петруся Броўкі» ў канцы мінулага года. Гэтае багата ілюстраванае выданне ўключае каля 1,5 тыс. артыкулаў: літаратуразнаўчыя, датычныя творчасці беларускага пясняра, пра людзей, якія мелі важнае значэнне ў лёсе паэта, пра тых, на чый лёс паўплывала постаць Янкі Купалы. Тыраж — 1,5 тыс. асобнікаў. Персанальная энцыклапедыя «Янка Купала» — інтэрнацыянальны праект. Тут інфармацыя не толькі аб беларускіх дзеячах культуры, але і аб прадстаўніках замежжа, якія маюць дачыненне да творчасці паэта.

Метрычны запіс аб хрышчэнні Адама Міцкевіча могуць убачыць наведвальнікі выстаўкі ў Дзяржаўным музеі гісторыі беларускай літаратуры. Такую магчымасць дае часова літаратурна-мастацкая экспазіцыя «Шляхецкія быліцы Адама Міцкевіча», прысвечаная 220-годдзю з дня нараджэння вялікага паэта. Так стартуюць святочныя мерапрыемствы ў юбілейны год. Асоба Адама Міцкевіча, яго непаўторная творчасць, жыццё творцы сталі адным з самых вялікіх здабыткаў сусветнай культуры, невычэрпнай крыніцай духоўнасці беларускага і польскага народаў.

Анонс тыдня. Выстаўка жывапісу Леаніда Шчамялёва адкрыецца ў Нацыянальным мастацкім музеі 5 лютага і будзе прымеркаваная да 95-годдзя народнага мастака Беларусі. Экспазіцыя ўвасабляе 70 гадоў жыцця ў мастацтве Леаніда Шчамялёва — ад пасляваеннага вучня да выдатнага майстра XXI стагоддзя, жыццё і лёс якога — прыклад выключнага чалавечага і творчага даўгалецця, стойкасці і вернасці выбранаму шляху. На выстаўцы будзе прадстаўлена 60 твораў 1960—2000-х гадоў са збораў Нацыянальнага мастацкага музея Беларусі, Беларускага саюза мастакоў, Музея гісторыі горада Мінска.

Агляд афіцыйных падзей ад Інесы ПЕТРУСЕВІЧ

Акіцыя

14 500 падарункаў

«Вам — кнігі!..» — такія словы на працягу другой паловы мінулага года чулі адрасаты падарункаў у межах дабрачыннай гуманітарнай акцыі «Кніга — крыніца мудрасці, ведаў і навукі».

Справа пачалася ў маі 2017 г. па ініцыятыве Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі і прысвечана 500-годдзю ўсходнеславянскага кнігадрукавання, таму невыпадкова ў якасці дэвізу і назвы абраныя словы Францыска Скарыны. Галоўная бібліятэка краіны стала сувязным звяном паміж тымі, хто можа і хоча дапамагчы кнігамі, і тымі, каму неабходная дапамога. Супрацоўнікі аддзела камплектавання збіралі, афармлялі і пакавалі мастацкую, пазнавальную, даведачную літаратуру па розных галінах ведаў дзеля далейшай перадачы ў дзіцячыя дамы, школы-інтэрнаты, дамы ветэранаў, нават у пенітэнцыярныя ўстановы, а таксама ў бібліятэкі ўсіх рэгіёнаў краіны. 14 500 асобнікаў кніг атрымалі ўдзячныя чытачы. Да акцыі далучыліся дзяржаўныя і недзяржаўныя выдавецтвы, кнігагандлёвыя арганізацыі, інфармацыйныя агенцтвы, Нацыянальная і Прэзідэнцкая бібліятэкі, прыватныя асобы.

Вынікі падзеі падсумавалі напрыканцы студзеня ў Нацыянальнай бібліятэцы Беларусі. Намеснік дырэктара Таццяна Кузьміншчыра дзякавала ўсім, хто дарыў і хто атрымаў падарункі, падкрэслішы значнасць кнігі як з'явы. Яна інфармацыйная крыніца і моцны сродак выхавання, разумення свету і сябе. А таксама — выток радасці. Апошнія пацвердзілі госці

сустрэчы — насельнікі Дома ветэранаў пасёлка Ждановічы.

Намеснік дырэктара НББ выказала спадзяванне, што ініцыятыва галоўнай кніжнай скарбніцы будзе падтрыманая абласнымі, раённымі бібліятэкамі і самымі рознымі арганізацыямі, якія здольныя ўплываць на дабрабыт нацыі. «Добрачыннасць не скіраваная ў адзіны бок, — падкрэсліла Т. В. Кузьміншчыра. — Дабро вяртаецца таму, ад каго пайшло ў свет».

Заклучным акордам сталі 370 асобнікаў, падараваных падчас сустрэчы «асабіста ў рукі» выхаванцам дзіцячага дома № 5 г. Мінска: каб дзецям па вяртанні самі распакавалі іх, як звычайна распакоўваюць падарункі ў чаканні сюрпрызу.

«Але ёсць яшчэ 700 бібліятэк у Беларусі, і ўсе яны — дзеля нас з вамі», — адзначыла намеснік дырэктара Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі Таццяна Кузьміншчыра.

Таццяна СТУДЗЕНКА

Мінскае гарадское аддзяленне СПБ запрашае:

4 лютага — на сустрэчу з Вольгай Любашынай у Нацыянальным Цэнтры сучасных мастацтваў. Пачатак аб 11-й гадзіне.

5 лютага — у Школу юнага паэта пры Мінскім гарадскім аддзяленні СПБ. Пачатак а 15-й гадзіне.

6 лютага — на пасяджэнне літаратурнага клуба «Аўтограф» з удзелам Яўгена Хвалея (вул. Карбышава, 42). Пачатак а 16-й гадзіне.

6 лютага — на літаратурны праект «Школа запрашае» з удзелам Міхася Пазнякова ў СШ № 157. Пачатак а 14-й гадзіне.

7 лютага — на сустрэчу з Уладзімірам Мазго ў дзіцячую бібліятэку № 6 імя Васіля Віткі. Пачатак а 11.40.

7 лютага — на літаратурны праект «Школа запрашае» з удзелам пісьменнікаў у СШ № 26. Пачатак а 13.30.

7 лютага — на літаратурнае свята з падвядзеннем вынікаў творчага конкурсу, прысвечанага 135-годдзю з дня нараджэння Я. Купалы і Я. Коласа, у Дом дружбы. Пачатак а 17-й гадзіне.

8 лютага — на сустрэчу з юнымі літаратарамі — лаўрэатамі творчага конкурсу сталічнай пісьменніцкай арганізацыі ў публічную бібліятэку № 5. Пачатак а 17-й гадзіне.

Мінскае абласное аддзяленне СПБ запрашае:

10 лютага — на літаратурна-пазнавальную сустрэчу «Паклон удзячных нашчадкаў», прысвечаную 210-годдзю з дня нараджэння Вінцэнта Дуніна-Марцінкевіча, якую ладзіць народнае літаратурна-мастацкае аб'яднанне «Рунь», у Валожынскі раённы цэнтр культуры. Пачатак аб 11-й гадзіне.

Брэсцкае абласное аддзяленне СПБ запрашае:

6 лютага — на пасяджэнне літаратурнага клуба «Літара» ў Брэсцкі гарадскі цэнтр культуры. Пачатак а 17-й гадзіне.

Віцебскае абласное аддзяленне СПБ запрашае:

5 лютага — на «Сусветны дзень чытання ўголас» з удзелам Тамары Красновай-Гусачэнкі і вучняў 2-х класаў СШ № 29 у віцебскую бібліятэку

імя С. Я. Маршака. Пачатак аб 11-й гадзіне.

7 лютага — на літаратурна-музычную вечарыну, прысвечаную 100-годдзю Узброеных Сіл Рэспублікі Беларусь, з удзелам Тамары Красновай-Гусачэнкі і Валерыя Марчанкі ў Віцебскую абласную бібліятэку імя У. І. Леніна. Пачатак а 14-й гадзіне.

8 лютага — на сустрэчу з Галінай і Сяргеем Трафімавымі «Малышам пра цуды прыроды» ў СШ № 21 г. Магілёва. Пачатак а 11.30.

8 лютага — на прэзентацыю дзіцячых кніг Галіны і Сяргея Трафімавых «На старонках кніжак гэтых вы знойдзеце ўсё на свеце» з серыі «Расказы Дзеда Прыродаведа» ў СШ № 21 г. Магілёва. Пачатак а 12.20.

8 лютага — на прэзентацыю дзіцячых кніг Галіны і Сяргея Трафімавых з серыі «Расказы Дзеда Прыродаведа» ў СШ № 21 г. Магілёва. Пачатак а 13.20.

9 лютага — на фінал абласнога маладзёжнага літаратурнага конкурсу «Душы цудоўныя парывы-2018» з удзелам Тамары Красновай-Гусачэнкі і Алены Крыклівец у гімназію № 3 імя А. С. Пушкіна г. Віцебска. Пачатак а 15-й гадзіне.

Знагоды

Плён жыцця ў вершах і прозе

У зале дзіцячай школы мастацтваў г. Магілёва адбылася вечарына да 80-годдзя беларускага паэта, члена Саюза пісьменнікаў Беларусі Міколы Салаўцова. Ганаровыя госці — прадстаўнікі розных арганізацый, дзе ён працаваў, а таксама прыхільнікі творчасці, родныя і сябры. Мікола Салаўцоў прадставіў своеасаблівую вершаваную жыццёвую справядачу з жартаўлівай назвай «Мае гады — жыцця плады».

Старшыня Магілёўскай арганізацыі Саюза пісьменнікаў Беларусі Аляксандр Казека ўручыў Міколу Салаўцова найвышэйшую ўзнагароду Саюза пісьменнікаў Беларусі — нагрудны знак «За вялікі ўклад у літаратуру», адзначыўшы, што юбіляр не толькі піша вершы, але і бярэ актыўны ўдзел у дзейнасці пісьменніцкай арганізацыі, працягвае заставацца ў віры грамадскага жыцця раёна. Пажаданні, з уручэннем падарункаў і ўзнагарод, выказалі старшыня раённага аб'яднання прафсаюзаў Тамара Мацюліна, дырэктар раённага краязнаўчага музея Іна Казакова, старшыня раённай арганізацыі прафсаюза работнікаў адукацыі і навукі Святлана Магілёвіч, паэт Васіль Клімаў, старшыня раённай ветэранскай арганізацыі Анатоль Вінкевіч, родныя і блізкія Міколы Салаўцова. Адметнымі былі музычныя падарункі ад работнікаў цэнтра культуры і вольнага часу, у выкананні якіх гучалі песні на вершы паэта.

Гродзенскае абласное аддзяленне СПБ запрашае

3 лютага — у літаратурную гасцёўню «Запрашае «Бярозка»» пры сярэдняй школе № 12 г. Гродна з удзелам Ліны Багданавай. Пачатак а 13.30.

7 лютага — на сустрэчу з лаўрэатам прэміі імя А. І. Дубко, пісьменнікам і кампазітарам Віталем Радзівонавым у Гродзенскі гарадскі цэнтр народнай творчасці. Пачатак а 15-й гадзіне.

Магілёўскае абласное аддзяленне СПБ запрашае:

4 лютага — на вечарыну «Прыдняпроўе — край таленавітых людзей», прысвечаную 80-годдзю ўтварэння Магілёўскай вобласці. Мерапрыемства ладзіцца сумесна з аддзелам беларускай і краязнаўчай літаратуры Магілёўскай абласной бібліятэкі імя У. І. Леніна (г. Магілёў, вул. Крыленкі, д. 8). Пачатак а 16-й гадзіне.

6 лютага — на сустрэчу з Валянцінай Габрусёвай у сярэдняй школе пасёлка Буйнічы Магілёўскага раёна. Пачатак а 14-й гадзіне.

Супольнасць

Максім Багдановіч: мінулых дзён зачараванне

Літаратурны музей Максіма Багдановіча парадаваў на гэтым тыдні сваіх заўсёднякаў прэм'ерным паказам мастацка-дакументальнай стужкі «Максім Богдановіч: мінулых дней очарованьне». Фільм створаны ў 2017 годзе ў Цэнтры ўніверсітэцкага тэлебачання ЯРДУ імя П. Дзямідава. У ім распавядаецца пра яраслаўскі перыяд жыцця паэта і стварэнне мемарыяльнага музея Максіма Багдановіча ў Яраслаўлі. Рэжысёр — Аляксандр Кудрашоў, заслужаны дзеяч культуры Расіі, член Саюза журналістаў Расіі, а таксама Міжнароднай акадэміі тэлебачання і радыё (IATR).

У фільме выкарыстаны метады рэканструкцыі. Стваральнікі па-мастацку асэнсавалі ўзаемаадносіны Максіма і яго каханай дзяўчыны Ганны Какуевай,

вытокі захаплення і любові тады яшчэ юнака-гімназіста да роднай мовы і культуры. Гучыць класічная музыка, дыялогі маладых людзей, урыўкі з твораў паэта. Два прэм'ерныя паказы адбыліся ў Яраслаўлі. Адразу з'явіліся станоўчыя водгукі з пажаданнем, каб стужка выйшла на тэлеэкраны ў шырокі паказ.

Сімвалічна, што здымкі часткова адбыліся ў Яраслаўскім дзяржаўным універсітэце, які з'яўляецца правапераемнікам Дзямідаўскага ліцэя, дзе вучыўся Максім Багдановіч з 1911 па 1915 год.

Як распавёў А. Кудрашоў, цікавасць да беларускай культуры ў яго з'явілася яшчэ са школьных часоў, разам з аднагодкамі ахвотна слухаў музычныя кампазіцыі «Песняроў», «Сяброў», «Верасоў»... А тэлебачанне (там ён працаваў галоўным

рэжысёрам на абласным канале на працягу дваццаці гадоў) знаходзілася на вуліцы Максіма Багдановіча. Але знакавым было тое, што будынак, дзе зараз створаны Яраслаўскі музей Максіма Багдановіча, раней належаў продкам сябра А. Кудрашова. Там, на гарышчы, выпадкова знайшлі дамаву ведамасць, дзе было пазначана, што адзін час тут жыла сям'я Багдановічаў. Намаганні аматараў захавання гістарычнай спадчыны горада выратавалі будынак ад зносу. Так быў адкрыты музей беларускага паэта з берагоў Волгі.

Фільм варты самай шырокай увагі. І шчырай удзячнасці тым, хто спрычыніўся да яго стварэння.

Таццяна БУДОВІЧ-БАРАДУЛЯ

Люстэрка тыдня:

свят

Сусветна вядомы югаслаўскі і сербскі рэжысёр Эмір Кустурыца возьме ўдзел у XXVII Міжнародным фестывалі мастацтваў «Славянскі базар у Віцебску». У межах кінапраграмы фестывалю Эмір Кустурыца прэзентуе сваю новую стужку «Па Млечным шляху», дзе, акрамя рэжысёрскай працы, ён выканаў адну з галоўных роляў. Перад віцебскім глядачом рэжысёр з'явіцца і як музыка: плануецца, што спадар Кустурыца выступіць на галоўнай сцэне разам з калектывам «The No Smoking Orchestra». Генеральны дырэктар фестывалю Аляксандр Сідарэнка паведаміў, што ўдзельнікі XXVII форуму мастацтваў ужо вядомыя: сярод выступоўцаў будуць рок-гурт «Мумій троль» і ўдзельніцы папулярнага шоу «Comedy Woman». Продаж квіткаў на «Славянскі базар у Віцебску», які сёлета пройдзе з 12 па 16 ліпеня, пачнецца ўжо напрыканцы лютага.

У Мексіцы прадставяць балет «Лебядзінае возера» Нацыянальнага акадэмічнага Вялікага тэатра оперы і балета Беларусі. Першае выступленне адбудзецца 6 лютага, а самі гастролі працягнуцца да 25 сакавіка (запланавана 35 паказаў у розных гарадах краіны). Мексіканцы не ўпершыню сустракаюцца з беларускім балетам: мінулы раз ім паказалі спектакль «Дон Кіхот». На пачатку 2018 года Вялікі тэатр Беларусі прапанаваў замежнікам маштабную гастрольную праграму: балеты Пятра Чайкоўскага «Лебядзінае возера» ды «Шчаўкунок» зладзілі ў Германіі ды Аўстрыі ў снежні і студзені, а нацыянальны балет «Вітаўт» паспяхова прайшоў напрыканцы студзеня ў «Сіменс-арэне» ў Вільнюсе.

Юбілейная цырымонія ўручэння прэміі «Грэмі» прайшла ў Нью-Ёрку. «Грэмі» — музычная прэмія Амерыканскай студыі гуказапісу, падчас цырымоніі ўручэння якой штогод вызначаюць лепшых выканаўцаў у 78 катэгорыях. Сёлета статуэтка ў трох асноўных намінацыях — лепшыя песня, запіс і альбом года — атрымаў Рн'В-спявак Бруна Марс. Лаўрэатам прэміі стаў і расійскі піяніст Данііл Трыфанаў: яго назвалі пераможцам у катэгорыі «Лепшае класічнае інструментальнае сольнае выкананне». Пасмяротнымі ўзнагародамі былі ўганараваныя спявак Леанард Коэн і актрыса Кэры Фішэр (намінацыі «Лепшае рок-выкананне» і «Лепшы размоўны альбом»).

Абвясцілі вынікі нацыянальнай Арасійскай кінапрэміі «Залаты арол», заснаванай Нацыянальнай акадэміяй кінематаграфічных мастацтваў і навук Расіі. Лепшым фільмам года назвалі карціну рэжысёра Кліма Шыпенкі «Салют-7», якая сёлета абышла стужкі «Арытмія» Барыса Хлебнікава, «Вялікі» Валерыя Тадароўскага, «Час першых» Дзмітрыя Кісялёва і «Нелюбоў» Андрэя Звягінцава ў намінацыі «Лепшы фільм». Дарэчы, за карціну «Нелюбоў» Андрэй Звягінцаў атрымаў прэмію «Залаты арол» як лепшы рэжысёр.

Газета «The Guardian» піша, што фільм мексіканскага рэжысёра Гільерма дэль Тора «Форма вады», які сёлета прадстаўлены да прэміі «Оскар» ажно ў 13 намінацыях, абвінавачваюць у плагіяце. Спадкаемцы драматурга Пола Зіндэла сцвярджаюць, што сюжэт «Формы вады» паўтарае сюжэт п'есы «Дазволь мне пачуць твой шэпт». У сцэнарыі лёгка заўважыць падабенства да п'есы: у абодвух выпадках дзеянне адбываецца ў 1960-я гады, а галоўны персанаж — прыбіральшчыца ў сакрэтнай лабараторыі. Адрозненне ў тым, што гераіня Гільерма дэль Тора спрабуе вызваліць дзіўнага чалавека-амфібію, у якога закаханая, а гераіня Пола Зіндэла — дэльфіна. Стваральнікі «Формы вады» сцвярджаюць, што раней не бачылі твор Пола Зіндэла.

Агляд цікавінак ад Дар'і ЧАРНЯЎСКАЙ

Вернісаж

ІСПЫТ НА ТРЫВАЛАСЦЬ

Арт-праект «Стол», які прадстаўляў Беларусь на Венецыянскай біенале, цяпер у Мінску

Падзея, якую аматары мастацтва чакалі больш за паўгода, адбылася ўчора ў Нацыянальным цэнтры сучасных мастацтваў (пр-т Незалежнасці, 47).

Больш як сем месяцаў арт-праект «Стол» экспанавалася ў Венецыі, дзе атрымаў высокую адзнаку ад наведнікаў біенале, куратараў і сусветна вядомых твораў. Пасля праект быў прадстаўлены ў Парыжы на працягу месяца.

— Калі я ўпершыню ўбачыў прастору ў Венецыі, спалохаўся, таму што яна такая маленькая, — расказвае мастак, куратар праекта «Стол» Раман Заслонаў. — Мы там шмат працавалі, рытуальна сваю інсталюцыю. І ў выніку, як адзначыла публіка і куратары, нам удалося стварыць рамантычны вобраз нашай краіны. Чалавек, які стамляўся глядзець відэа, мог прайсці да аб'екта, а потым зноў вяртаўся да відэамаатэрыялу. Былі выпадкі, калі людзі садзіліся за стол, глядзелі фільм 30 хвілін, потым паўтаралі гэта зноў. У Парыжы відэазалу мы зрабілі ў скляпенні, якое падышло па памеры і па акустыцы. А на версе з'явілася велізарная прастора, да якой я быў не гатовы. У выніку атрымаўся новы аб'ект — карціна два на тры метры, прысвечаная тэме. Гэты твор мы таксама паказваем у нашай сталіцы.

У Мінску прастора абсалютна іншая, таму аўтарам давялося адаптаваць праект.

— Падчас дэманстрацыі ў Венецыі я ўвесь час думаў пра Мінск. І прыйшоў да высновы, што павінен далучыцца яшчэ адзін від сучаснага мастацтва, напрыклад перформанс, — падкрэслівае Раман Заслонаў. — У выніку падчас адкрыцця ў нас было невялікае прадстаўленне на пятнаццаць хвілін. На працягу трох месяцаў артысты паўтараць яго тры разы. Гэта форма вулічнага тэатра. Дзеянне ажыццяўляюць акцёры, якія прыязджаюць да нас вучыцца з Францыі. Мне здаецца, рэакцыя беларускага глядача, калі скончыцца праект, будзе зусім іншая, чым рэакцыя, якую мы атрымалі ў Венецыі і Парыжы. Самае галоўнае для мяне — эмацыянальнае ўражанне нашай публікі (калі ўспамінаць сваю жывапісную выстаўку ў Мінску два гады таму). Зараз, прадстаўляючы праект «Стол» у роднай краіне, я здаю іспыт на трываласць.

Праект будзе працаваць ў НЦСМ на працягу лютага. А далей, магчыма, ён атрымае развіццё ў відэаформе ці ў новым падыходзе да інсталюцыі. З праектам «Стол» Раман Заслонаў, Сяргей Талыбаў і Віктар Лабковіч ужо запрашаны на дзве выставачныя пляцоўкі ў Германію і ЗША. Акрамя таго, аўтарская суполка ўжо актыўна працуе над рэалізацыяй двух новых праектаў.

Вікторыя АСКЕРА

Каштоўнасці

Касцюшка вяртаецца на Радзіму

Помнік нацыянальнаму герою Польшчы, ЗША, Літвы і Беларусі, ганаровому грамадзяніну Францыі будзе ўсталяваны на тэрыторыі мемарыяльнага музея-сядзібы Тадэвуша Касцюшкі ў вёсцы Мерачоўшчына Івацэвіцкага раёна Брэсцкай вобласці.

Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь падтрымала прапанову на ўвоз помніка самаму знакамітаму ў свеце ўраджэнцу Беларусі. Гэты твор манументальнага мастацтва ўяўляе сабой бронзавую скульптуру вышыняй 2,2 метра. Першы помнік Тадэвушу Касцюшку ў Беларусі стане годным набыткам для пастаяннай калекцыі музея-сядзібы.

Сядзіба Тадэвуша Касцюшкі была знішчана ў гады Вялікай Айчыннай вайны, але Брэсцкі аблвыканкам прыняў рашэнне аб аднаўленні сядзібнага дома і стварэнні мемарыяльнага музея. Будынак узвалі на падмурку XVIII стагоддзя па малюнках XIX стагоддзя. Урачыстае адкрыццё дзяржаўнага музея адбылося ў верасні 2004 года.

Міра ІЎКОВІЧ

Музей-сядзіба Тадэвуша Касцюшкі.

2 лютага — 180 гадоў з дня нараджэння Кастуся Каліноўскага (1838 — 1864), рэвалюцыянера-дэмакрата, публіцыста і паэта, кіраўніка паўстання 1863 — 1864 гг. на Беларусі і Літве.

2 лютага — 100 гадоў з дня нараджэння Леаніда Гаўрылава (1918 — 1941), паэта.

2 лютага — 80 гадоў з дня нараджэння Уладзіміра Ганчарова (1938 — 1996), тэатральнага дзеяча.

4 лютага — 210 гадоў з дня нараджэння Вінцэнта Дуніна-Марцінкевіча (1808 — 1884), паэта, драматурга, тэатральнага дзеяча.

4 лютага — 140 гадоў з дня нараджэння Дарафея Бохана (1878 — 1942), журналіста, паэта, празаіка, перакладчыка. Пісаў на рускай мове.

5 лютага 95 гадоў спаўняецца Леаніду Шчамялёву, жывапісцу, народнаму мастаку Беларусі.

5 лютага 75-годдзе адзначыць Анатоль Жалязоўскі, празаік.

5 лютага 70-гадовы юбілей святкуе Фелікс Баторын (сапр. Хаймовіч), паэт, перакладчык. Піша на беларускай і яўрэйскай мовах.

6 лютага — 90 гадоў з дня нараджэння Уладзіміра Стальмашонка (1928 — 2013), мастака, педагога, заслужанага дзеяча мастацтваў Рэспублікі Беларусь, народнага мастака Беларусі.

8 лютага 85-годдзе адзначыць Уладзімір Жохаў, мастак дэкаратыўна-ўжыткавага мастацтва.

8 лютага 60 гадоў святкуе Галіна Сібірцава-Закрэўская, актрыса.

«Хацелася пабыць ля Доўжа»

З літаратурнай гісторыі Пастаўшчыны

Пастаўскі край, які шырока раскінуўся на паўднёвым захадзе Віцебшчыны, мае гучную літаратурную славу хоць бы ўжо тым, што тут яшчэ ў даваенны час жылі выдатныя творчыя асобы, таленавітыя пісьменнікі Уладзімір Дубоўка і Казімір Сваяк (Канстанцін Стаповіч). Той жа легендарны класік беларускай літаратуры Уладзімір Дубоўка (1900—1976) нарадзіўся ў вёсцы Агароднікі за дзевяць кіламетраў ад Пастаў...

У часы сталінізму Дубоўка быў арыштаваны і значную частку жыцця, 28 гадоў, правёў за межамі Беларусі — у лагерах і на пасяленні ў Сібіры, Чувашыі, на Далёкім Усходзе.

Слыны паэт і празаік шмат твораў прысвяціў бацькоўскім мясцінам, пакінуў багатую творчую спадчыну, якая яшчэ патрабуе глыбокага вывучэння і аналізу. Пра свае родныя Паставы Уладзімір Дубоўка напісаў так:

*А колькі б дзе ні вандраваў,
Хоць добра ўсюды і прыгожа,
Мяне цягнула да Пастаў,
Хацелася пабыць ля Доўжа.*

Другі пісьменнік-волат Казімір Сваяк нарадзіўся 19 лютага 1890 г. у вёсцы Барані Свянцянскага павета, пасля заканчэння Віленскай каталіцкай духоўнай семінарыі святарскую дзейнасць пачаў вікарыем у Камайскім касцёле, пазней служыў у Кляшчанах і Засвіры. Актыўна ўдзельнічаў у беларускім нацыянальным руху, аўтар вершаў, апавяданняў, эсэ, філасофскіх эцюдаў, публіцыстычных артыкулаў, у 1924 годзе ў Вільні выдаў кнігу «Мая ліра». У сваім дзёніку паэт-святар зрабіў шчымы запіс: «Баліць мне сэрца, як чую жаргон тых, што хочуць кінуць мову на карысць чужой». Ці трэба казаць, гэты запіс надзвычай актуальны і сёння.

Нельга, аднак, сумнявацца, што спадчына старэйшых літаратараў Пастаўскага краю забытая, — наадварот, чытацкая цікавасць да творчых набыткаў адзначаных пісьменнікаў, асабліва да паэзіі і прозы Уладзіміра Дубоўкі, апошнім часам заўважна ўзраста: перавадаваліся іх творы, друкуюцца бібліяграфічныя і літаратуразнаўчыя артыкулы, хоць у цэлым аналізам і папулярызацыяй творчасці мясцовых аўтараў у раёне мала хто займаецца. Праўда, даволі значны ўздым даследчай працы ў галіне літаратуры і культуры тут назіраўся ў 2006 годзе, калі ў Паставах праходзіў Дзень беларускага пісьменства. Тады сярод многіх іншых мерапрыемстваў адбылася навукова-практычная канферэнцыя «Пастаўскія чытанні», прайшоў краязнаўчы ўрок «Вежы глядзяць праз стагоддзі», была наладжана гістарычная камазіцыя «Рэха крокаў Скарыны», арганізавана выстаўка твораў У. Дубоўкі ў бібліятэцы, якая, дарэчы, носіць яго імя. З іншых значных падзей вераснёўскага свята — адкрыццё ў раённым гарадку помніка Канстанціну Тызенгаўзу (1786 — 1853), былому ўласніку Пастаў, навукоўцу-арнітолагу і мецэнату. Святочная дзея адбывалася каля палаца Тызенгаўзаў, які цудам захаваўся да нашых дзён.

Тонару стаць чарговай сталіцай беларускага пісьменства, як вядома, заслугоўваюць тыя рэгіёны, дзе творчае жыццё адметна праяўляецца не толькі ў літаратуры, але і ў іншых галінах чалавечай дзейнасці, напрыклад, у жывапісе, фотамастацтве, музыцы, спевах, краязнаўстве. Не былі тут выключэннем і старажытныя Паставы, якія маюць уласную годную жыццёвую і мастацкую біяграфію. Цікава, што ўсе гэтыя неардынарныя прыклады і факты я знаходжу не ў афіцыйным друку, бяру не з кніг і часопісаў, а проста чытаю змястоўную даследчую працу Крысціны Клянтэк — вучаніцы 11 класа Пастаўскай гімназіі, дзе адораная дзяўчына надзвычай плённа працуе ў навуковым таварыстве вучняў «Глорыя». Тэма яе галоўнай даследчай працы — «Аналіз літаратурнага працэсу на Пастаўшчыне на аснове мультымедыянага рэсурсу «Пісьменнікі Пастаўскага раёна»». Зазначу, што

развіць творчыя здольнасці Крысціне Клянтэк і іншым вучням дапамагае навуковы кіраўнік, настаўнік геаграфіі Ігар Міхайлавіч Пракаповіч, сам выдатны паэт і празаік, краязнаўца, член Саюза пісьменнікаў Беларусі, аўтар мноства кніг паэзіі, прозы, краязнаўчых і навукова-папулярных выданняў па гісторыі і геаграфіі Пастаўскага раёна.

Што ж уяўляе сабой даследаванне вучаніцы школьнага навуковага таварыства? Калі каротка, то ў ёй сабраны, сістэматызаваны і грунтоўна прааналізаваны звесткі пра літаратурны рух на Пастаўшчыне, а ўвесь атрыманы матэрыял ужо цяпер можна з поспехам выкарыстоўваць у вучэбна-выхаваўчым працэсе ўстаноў адукацыі і культуры, а таксама для папулярызацыі творчасці мясцовых аўтараў. Юная даследчыца не раздае, што называецца, кожнай сястрыцы па завушніцы. Для вызначэння галоўных рысаў сучаснага літаратурнага працэсу на Пастаўшчыне выбраны перыяд канца ХХ — пачатку ХХІ стагоддзя, ахоплівае ён 34 гады, і гэты перыяд невыпадковы, таму што менавіта ў 1983 годзе ў выдавецтве «Мастацкая літаратура» пабачыў свет невялікі зборнік паэзіі Алесь Касцень «Зруб» — першая мастацкая кніга аўтара з Пастаўшчыны. Як паказаў гістарычны аналіз працэсу развіцця літаратуры

«Літаратары Пастаўшчыны» з апісаннем родных мясцін пісьменнікаў. Працы, словам, затрачана шмат. На першым этапе з розных літаратурных і інтэрнэт-крыніц, з бібліятэк, краязнаўчага музея, падчас сустрэч з аўтарамі і краязнаўцамі збіралася інфармацыя пра творчыя асоб Пастаўскага краю і іх кнігі, вывучаліся асобныя камп'ютарныя праграмы. На другім этапе сабраная інфармацыя была сістэматызавана ў форме мультымедыянай базы даных (матрыцы), а прасцей — літаратурнага даведніка «Пісьменнікі Пастаўскага раёна» і арыгінальнай «Папкі вокладак кніг пісьменнікаў Пастаўскага раёна». Бадай, ці не самы важны этап даследавання — чацвёрты, калі на аснове вызначаных крытэрыяў быў праведзены аналіз сабраных матэрыялаў. Даследчыцай створаны дадаткі з размеркаваннем кніг па жанрах і тыражах, названы выдавецтвы, мова твораў, падлічаны нават старонкі. Вынікі даследавання, ахвяраваныя ў дзіцячую і раённую бібліятэкі, у красавіку мінулага года прэзентаваліся на рэспубліканскім навукова-практычным семінары «Пастаўскі край на гісторыка-культурнай карце Беларусі».

Асобна хацелася б звярнуць увагу чытачоў на мультымедыяную базу даных — матрыцу, інакш кажучы, літаратурны даведнік «Пісьменнікі Пастаўшчыны», які выйшаў у выдавецтве «Каўчэг» аkurat да 500-годдзя беларускага кнігадрукавання. У якасці аўтараў даведніка пазначаны Ігар Пракаповіч і Крысціна Клянтэк. Як пішуць у анатацыі кнігі самі даследчыкі, гэта першае найбольш поўнае выданне пра літаратурны працэс на Пастаўшчыне. У даведніку падаюцца звесткі пра аўтараў і іх кнігі, змяшчаюцца літаратурная карта і літаратурны календар пісьменнікаў Пастаўскага краю. Гаворка тут вядзецца пра мясцовыя традыцыі, пра вядомых пісьменнікаў мінулых стагоддзяў, напрыклад, пра Францыска Ксаверыя Хамінскага, Гелену Ромер-Ахенкоўскую, магната Канстанціна Тызенгаўза, аўтара двух вершаваных зборнікаў на польскай мове Рамуальда Зянькевіча, а таксама пра даволі вядомую пісьменніцу свайго часу Габрыэлю Понтэр Пузыня, якая праявіла сябе як паэт, празаік, драматург. У названым даведніку аўтарамі даследуюцца літаратурныя сувязі старых і новых часоў, аналізуюцца мастацкія кнігі самых розных жанраў: проза, паэзія, публіцыстыка, гумар. Несумненную цікавасць чытачоў выклічуць такія раздзелы даведніка, дзе пералічваюцца літаратурныя альманахі і літаратурныя імпрэзы на Пастаўшчыне.

Водгук на даследаванні Крысціны Клянтэк я пішу з асаблівым задавальненнем нават з той прычыны, што яшчэ ў час працы ў часопісе «Маладосць» на пасадах загадчыка аддзела прозы і аддзела паэзіі я асабіста быў знаёмы практычна з усімі паэтамі і празаікамі Пастаўскага краю, якія прыходзілі ў рэдакцыю ці дасылалі свае творы поштай. Назаву толькі некаторых з іх: Аркадзь Нафрановіч, Ігар Пракаповіч, Марыя Вайцяшоўнак, Аліна Легастаева, Янусь Малец, Алена Гінько, Ніна Захарэвіч, добра ведаў Іосіфа Скурко, Алесь Касцень, Вячаслава Міхасёнка. У свой час быў рэдактарам кнігі перакладаў Міхася Кенькі з Ю. Крашэўскага «Кароль у Нясвіжы», а вось першая кніга прозы Юліі Зарэцкай «Шчаслівыя людзі» пабачыла свет з маёй прадмовай. Памятаю надрукаваную ў «Маладосці» паэтычную дыскусію Ігара Пракаповіча і ягонага, тады юнага, калегі Андрэя Аляксандрава, якая мела шырокі рэзананс у чытачоў. На самай справе мне трэба ганарыцца такой вялікай колькасцю знаёмых твораў з аднаго толькі паэтычнага рэгіёна — дзівоснага Пастаўскага краю.

Усю творчасць тутэйшых пісьменнікаў на якасна новую вышыню ўздымае даследаванне, праведзенае вучаніцай Пастаўскай гімназіі Крысцінай Ксянтэк, якая плённа дзейнасць у вучнёўскім навуковым таварыстве «Глорыя», несумненна, прыцягне ўвагу філолагаў. Гэтая даследчая работа аднолькава прыдатная як для мясцовых бібліятэк, так і для літрэсурсаў інтэрнэту.

Віктар ГАРДЗЕЙ

Касцёл св. Тадэвуша ў в. Лучай на Пастаўшчыне.

ў названым рэгіёне, міжваенны і пасляваенны час не прынеслі асаблівых здабыткаў на ніве пісьменніцтва, а вось апошнія дзесяцігоддзі сталі перыядам найбольшага літаратурнага ўздыму, які супаў з новай хваляй беларускага адраджэння, абуджэннем нацыянальнай самасвядомасці, цікавасці да роднай гісторыі і культуры. З Пастаўшчынай звязана творчасць 45 асоб, якія працавалі і працуюць у жанры мастацкай літаратуры. Даследчыца скрупулёзна падлічыла колькасць выдадзеных імі кніг: 175 — за 34 гады. Аkurat у гэты час плённа пачалі працаваць у жанрах паэзіі і прозы пісьменнікі Аркадзь Нафрановіч, Ніна Захарэвіч, Алесь Касцень, Ігар Пракаповіч, Пётр Літвіновіч, Алесь Гарбуль, Леанід Трубач, Вольга Лісіцкая. Шэраг аўтараў выдалі пакуль што свае першыя кнігі: Андрэй Аляксандраў, Іосіф Атрахімовіч, Наталля Карнілава, Аліна Латыш, Анжэла Мурзіч, Вераніка Мелехавец і некаторыя іншыя. У даследчай працы К. Клянтэк пералічаны і тыя ўраджэнцы Пастаўшчыны, каго жыццёвыя шляхі-дарогі завялі ў іншыя гарады і краіны. Напрыклад, у Мінску жывуць і працуюць Янусь Малец, Міхась Кенька, Аліна Легастаева, Наталля Каравацкая, Марыя Вайцяшоўнак, Ігар Капылоў, Юлія Зарэцкая, у Віцебску — Люда Сіманенка, Алена Гінько, Ванда Бароўка, у Канадзе — Пётр Мурзёнак. Аднак большасць твораў, чые прозвішчы ніяк не выключыш з мясцовага літаратурнага асяродку, жывуць на Пастаўшчыне ці ў суседніх раёнах.

У працэсе даследавання літаратурнага руху на Пастаўшчыне Крысцінай Клянтэк праведзена вялікая арганізатарская работа, дасканалы вывучаны крыніцы інфармацыі па тэме даследавання, укладзена база даных «Пісьменнікі Пастаўскага раёна», створана інтэрактыўная інфармацыйна-даведная сістэма

РОДНАЕ...

як адрас любові і прыгажосці жыцця

Да разваг на тэму, наколькі пісьменнікі ўважлівыя да свайго роднага краю, наколькі ён спрыяе развіццю іх творчасці і наколькі нашы творцы абавязаны яму, мяне падштурхнула публікацыя ў раённай газеце «Пухавіцкія навіны».

10 студзеня газета на цэлую старонку змясціла «Пухавіцкі календар-2018». Гэта ўжо стала добрай традыцыяй, калі пухавіцкая раённая газета на самым пачатку года расказвае чытачам, якія юбілейныя даты звязаны з гісторыяй і, адпаведна, з сучаснасцю Пухавіччыны ў бягучым годзе. Вось і зараз такая старонка ўяўляецца ў пэўнай ступені сапраўдным кампасам для арганізацыі выхаваўчай, асветніцкай, ідэалагічнай работы ў рэгіёне. Для мяне асабіста — яшчэ і напамінам, што сёлета ў лістападзе 155 гадоў будзе маёй роднай школе.

Заснаваная ў 1863 годзе, Пухавіцкая сярэдняя школа надзвычай багатая на гісторыю. Сярод яе вучняў і выпускнікоў — Герой Савецкага Саюза Мікалай Шут, Васіль Тарлоўскі, акадэмік Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі, заслужаны дзеяч навукі Рэспублікі Беларусь, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі Рэспублікі Беларусь, доктар медыцынскіх навук прафесар Арнольд Смяновіч, артыст-купалавец, кінаакцёр Аляксандр Лабуш, доктар палітычных навук, кандыдат філасофскіх навук, заслужаны ваенны спецыяліст Расійскай Федэрацыі капітан 1-га рангу Мікалай Лабуш, генерал-лейтэнант Яўген Мікульчык, палкоўнікі Узброеных Сіл Рэспублікі Беларусь Аляксандр Казак, Уладзімір Лопан, дырэктар славутага бабруйскага прадпрыемства «Фандок» Уладзімір Майко, пісьменніца, галоўны рэдактар газеты «Пухавіцкія навіны» Вольга Савасцюк,

член Савета Рэспублікі Нацыянальнага сходу Рэспублікі Беларусь, кавалер ордэна Пашаны, вядомы на Міншчыне, у Беларусі педагог Ала Ралькевіч, прэзаік Іван Падбярэжскі. У школе літаральна праз некаторы час пасля Вялікай Перамогі працаваў настаўнікам вядомы беларускі дзіцячы пісьменнік Аляксей Пальчэўскі. А колькі яшчэ знакамітых выпускнікоў я не назваў...

Шмат і іншых цікавых юбілеяў падказала публікацыя «Пухавіцкага календара-2018». У тым ліку — і пісьменніцкіх юбілеяў. 8 лютага — 90 гадоў з дня нараджэння паэта Уладзіміра Ляпёшкіна (нарадзіўся ў вёсцы Церабель). 2 сакавіка — 100 гадоў з дня нараджэння паэта заслужанага дзеяча культуры БССР Алясея Бачылы. 15 сакавіка — 80 гадоў з дня нараджэння дзіцячага пісьменніка, літаратурнага краязнаўца Браніслава Зубкоўскага. 19 красавіка — 125 гадоў з дня нараджэння пачынальніка беларускай савецкай драматургіі заслужанага настаўніка БССР Васіля Савіча Гарбацэвіча...

Вядома, у мясцовым друку абавязкова з'явіцца публікацыя да гэтых знакавых пухавіцкіх дат. Канешне ж, аўтары — як прафесійныя журналісты, так і настаўнікі, ветэраны працы, пазаштатныя карэспандэнты «Пухавіцкіх навін» — згадаюць многа адметных гісторый, раскажуць малодшым пакаленням пра знакамітых людзей і знаковыя падзеі, важныя сацыяльныя, гістарычныя, культурна-асветніцкія з'явы. А вось ці стане такі календар альбо падобнага характару публікацыя ў рэгіянальным друку падставай, каб разварушылася пісьменніцкая грамада ў сталіцы, каб загаварылі пра сваю родную старонку паэты, прэзаікі, публіцысты, драматургі ў абласным цэнтры?..

Пісьменнік і родны край, літаратар і твая мясціна, што пеставалі яго... Чым жыве наша родная старонка? Ці заўсёды мы думаем, апыкуемся пра гэта?!

Часта гавораць пра літаратуру як пра кнігі сацыяльна значныя. Складаюцца спісы. Бібліятэкам навязваюцца тэмы ці іншыя навінкі. Магчыма, не заўсёды з улікам меркавання саміх бібліятэк, адпаведна — саміх чытачоў. Цяжка, складана наладзіць трывалыя і адрасныя, зваротныя сувязі. На месцах, у раёне — адны меркаванні. У вобласці — другія. У сталічных экспертаў — іншыя... А як вынік — шмат што забываецца, застаецца па-за ўвагай.

«Ранішнія росы», «Рупнасць», «Роднае», «Званкі-званочки», «Вусце», «Перадлеце» — вось, здаецца, і ўся бібліятэка паэтычных вышукаў Уладзіміра Ляпёшкіна. Але, зазірнуўшы пад вокладкі гэтых нямногіх кніг, вы знойдзеце на іх старонках мноства твораў, якія расказваюць пра рудзенскія, пухавіцкія адрасы, пра рэкі і вёсчкі, якія знаёмыя і нашаму сучасніку. Вось назвы тых твораў: «Церабель», «Рэкі маленства», «Матулі», «Рака», «Партызанскі хлеб», «Вёска Дудзічы», «Павеў бацькаўшчыны», «І Свіслач у шкле», «Пад бацькоўскай страхой...» Сапраўдная паэтычная геаграфія роднага, блізкага!..

Дырэктар раённага краязнаўчага музея ў Мар'інай Горцы Аляксандр Прановіч у мемарыяльным пакоі Алясея Бачылы. 2017 год.

Як на мой погляд, варта было б у фармат сацыяльна значнай літаратуры ў большай ступені ўводзіць краязнаўчыя мастацкія тэксты. Але пра гэта — некалькі іншым разам... Цяпер жа хацелася б давесці іншую думку, пагаварыць пра тое, што маглі б зрабіць пісьменнікі, каб не згубіць родныя памяткі, не забыцца ўшанаваць памяць хаця б калег-літаратараў, якія, магчыма, маюць не такую вядомасць, як Янка Купала, Якуб Колас, Кузьма Чорны. І ўсё ж, зрабіўшы істотна шмат у прыгожым пісьменстве, нарадзіўшы шмат яркіх мастацкіх вобразаў, сімвалаў, адшукаўшы процьму яркіх метафар, прыгожых рыфмаў, маюць права на згадку, на ўспаміны...

Вернемся да Пухавіччыны і сёлетніх пухавіцкіх пісьменнікаў-юбіляраў. Уладзімір Ляпёшкін...

Пачаўшы выступаць з вершамі яшчэ ў рудзенскай раённай газеце «Бальшавіцкі сцяг», Уладзімір Ігнаціў імяліва ўварваўся ў беларускую паэзію. А ў 1970 — 1979 гады ён працаваў і дырэктарам выдавецтва «Народная асвета». Доўгі час кіраваў рознымі школамі Мінска. Жывыя і здаровыя яго, Уладзіміра Ляпёшкіна, вучні. Мне асабіста шмат добрых слоў пра пісьменніка выказала паэтэса Любоў Турбіна, якая зараз жыве ў Маскве. Занатаваць бы вучнёўскія ўспаміны, занатаваць бы ўспаміны маладзейшых калег па літаратурным цэху. І каму, як не юным пухавіцкім літаратурным краязнаўцам, зрабіць гэта?! Уладзімір Ляпёшкін — выпускнік Рудзенскай сярэдняй школы 1947 года. Вось і папоўніцца гісторыка-краязнаўчы архіў школы новымі матэрыяламі.

Пачуццё заўсёднага свята

У Дзяржаўным музеі гісторыі беларускай літаратуры адбылася прэзентацыя васемітомнага збору твораў Сяргея Давідовіча, а таксама адкрыццё часовай мастацкай экспазіцыі пад назвай «3 усмешкай па жыцці».

Нарадзіўся Сяргей Давідовіч 20 ліпеня — ваенным летам 1942 года. Як заўважыла першы намеснік старшыні Саюза пісьменнікаў Беларусі Алена Стэльмах, лёс узнагародзіў яго і талентам паэта, і талентам мастака, нібы кампенсуючы цяжкае маленства. Карціны Давідовіча поўныя жыццялюбства: яны ўвасабляюць тое, чаго нам так не хапае ў жыцці, — гумар. Героі, з якіх іранізуе мастак, — вясцоўцы. Менавіта іранізуе: замілоўваючыся цеплынёй іх узаемаадносін, іх жаданнем калі-нікалі «ўзляцець» над зямлёю, што ўвесь час патрабуе працоўных рук, — хаця б на арэлях... Альбо спробамі згадаць маладосць, навывперадкі скачучы цераз перашкоды ці катаючыся на каньках па змёрзлым возеры... Такі гумар не прыніжае, а, наадварот, абуджае ў душы лепшыя пачуцці.

Не менш цікава чытаць гумарэскі Сяргея Давідовіча (яны складаюць

адзін з раздзелаў 1-га тома выдання). Мы бачым тых жа вясцоўцаў з іх чалавечымі слабасцямі. Вось адзін з іх ажаніўся з маладой дзеўкай, спакусіўшыся яе вабнотамі, а тая нават бульбы як след зварыць не можа, — ледзь не памёр з голаду небарака («Недавараная бульба»). Клапатлівая жонка іншага героя, бабулька вельмі шанюўнага ўзросту, набыла ў горадзе для сужэнца галёшы. Несці іх было нязручна, яна зайшла ў аптэку і папрасіла якую-небудзь скрынку, што і атрымала ад спагадлівай аптэкаркі. Праўда, пачувалася вельмі няёмка ад празмернай увагі мінакоў, якія цікавіліся, колькі ж гадоў яе дзеду і здзіўляліся, што ўжо дзевяты дзясятак. Бо, працятаўшы надпіс на пакунку, думалі, што там... зусім не галёшы, а іншыя гумовыя вырабы («Галёшы»)...

Нямала ў аўтара і сур'эзных вершаў, яны як злёпкі з натуры: у іх і боль, і надзея, і смутак... Але галоўнае — вера ў людзей, у чалавека, любоў да яго і народная мудрасць. Як зазначыў старшыня Мінскага аддзялення Саюза пісьменнікаў Беларусі Міхась Пазнякоў, «у паэмах Сяргея Давідовіча створана панарама сапраўднага народнага жыцця. Ніхто

так не паказаў яе пасля Якуба Коласа ў «Новай зямлі» і Ніла Гілевіча ў рамана «Родныя дзеці», як Давідовіч у сваіх паэмах». Кожны раз перад новым годам на тэлеэкранах дэманструецца фільм, зняты па сцэнарыі С. Давідовіча «Свежына з салютам» — не менш папулярны, чым славуата «Іронія лёсу».

Як жывапісец, спадар Сяргей гарманічна спалучае і гратэск, і рэалізм. Родная Лагойшчына, маці і бацька, Янка Купала — адна адну змянялі карціны на мультымедычным экране падчас прэзентацыі.

Адметна, што маляваць Сяргей Давідовіч пачаў у 50 гадоў. Крыніца яго натхнення — прырода, ваколіцы роднай Карпілаўкі, сустрэчы з землякамі — усё на радзіме дае яму творчыя падказкі, тэмы, сюжэты для літаратурных твораў і карцін.

Падчас імпрэзы ад сяброў, калег, землякоў прагучала шмат добрых пажаданняў нястомнаму творцу, галоўным з якіх было не спыняцца на дасягнутым: ствараць, пераўвасабляць, пераўтвараць, адлюстроўваць характава жыцця і людзей...

Татцяна БУДОВІЧ-БАРАДУЛЯ

Фота Татцяны Будовіч

Творчасць пісьменніка, кінасцэнарыста, мастака Сяргея Давідовіча разнастайная. 3-пад яго піра выйшлі вершы, паэмы, апавяданні, аповесці, казкі, замалёўкі, гумарэскі. Нядзіўна, што творцы ёсць шмат што сказаць, бо яго біяграфія вельмі насычаная: ён працаваў у праваахоўных органах, быў дэпутатам, распісваў Петра-Паўлаўскі сабор у вёсцы Жукаўка. Акрамя таго, Сяргей Давідовіч яшчэ і скульптар!..

КЛАСІЧНА-НАСТАЛЬГІЧНЫЯ КРАЯВІДЫ ПАЭЗІІ

ў кнізе выбранага Навума Гальпяровіча

Мабыць, час ужо пакідаць у мінулым завычаченыя каляндарныя чаканні: улётку ўжо колькі гадоў не заўсёды бывае спякотна, а ўзімку — снежна. Азёрная вада ліпеньскай парой усё яшчэ не прагрэтая сонцам, ды і снег у красавіку — усё яшчэ здзіўляе, ды не цешыць. Аднак прымаць рэальнасць — не значыць пазбавіцца настальгіі па такіх класічных (як на паштоўках!) краявідах за акном... Зборнік выбраных вершаў Навума Гальпяровіча «Час лістападу» («Чатыры чвэрці», 2018) вяртае нас акурат у класічна-настальгічныя пейзажы свайго юнацтва і маладосці.

Нягледзячы на тое, што галоўная ў кнізе сапраўды алегорыя лістападу як часу падсумавання жыццёвага і творчага плёну, паэт пастаянна нібы адварочваецца ад гэтай крыху тужлівай тэмы і ўглядаецца ва ўспаміны, думкі, адчуванні, перажыванні таго перыяду, калі жыццё здавалася бясконцым, а маладосць — адзіна магчымай формай існавання душы. Вельмі дакладнай падаецца характарыстыка стану лірычнага героя ў адным з вершаў: «Паміж будучым і мінулым». Не паводле логікі «паміж мінулым і будучым», але — у кірунку сцежак памяці...

Заканамерна ў год свайго 70-гадовага юбілею Навум Гальпяровіч звяртаецца да асэнсавання глабальных катэгорый: сэнс жыцця, спраўджанасць у творчасці, адданасць справе, радзіме, бліжнім людзям.

Жыццё — бадай, самае часта ўжыванае слова ў зборніку. Праўда, у розных іпастасях. Жыццё мастака, нібы «На скразняку, у пераходзе — / Вішнёва вяланчэль», а навокал абыякавы натоўп, які «не слухае мелодый». Жыццё звычайнага чалавека, якому «дзень дарыў мітрэнгі, мітусню, / Бясконцы клопат, страты і трывогі / І новыя сустрэчы і дарогі...» Жыццё чалавецтва, якое не заўважае, што «Свет хрыпіць натужна, быццам вол рабочы, / І рыпяць стагоддзям змучаныя колы».

Тэма нячуласці адно да аднаго болем адгукаецца амаль у кожным вершы. Паэт, зброя і інструмент якога — толькі слова, мусіць верыць у яго чароўную моц. Аднак лістападаўскім, ужо крыху прыснежаным надвечоркам да яго ўсё часцей прыходзяць скрушныя думкі пра тое, што насампраўдзе слова тую чароўную сілу ўжо даўно страціла і «б'ецца аб сцяну глухую». У гэтым радку — адмысловы канцэнтрат праблем сучаснага чалавека. Мы не чуем адно аднаго, засяроджваемся на штодзённым дробязным клопаце, не чуем і свайго ўласнага голасу, губляючы яго ў віры сацыяльных роляў і навіязаных стэрэатыпам чаканняў. Страчваем цікавасць да чытання ўвогуле, і да беларускай мастацкай літаратуры — у прыватнасці. На сучасным этапе развіцця забавляльнай індустрыі, слова часта сапраўды не вытрымлівае канкурэнцыі, якой бы высокай мастацкай сілай яно ні валодала. Непрамоўленае ўголас, непачутае, непаспяванае, непераказанае, слова

можа застацца на старонцы кнігі, як у труне. А ў зборніку, дарэчы, няма вершаў, якія маглі б стаць тэкстамі песень. І тэма музыкі таксама гучыць у многіх радках.

У «Часе лістападу» выразна вымалёўваюцца дзве тэмы, што толькі на першы погляд падаюцца кантраснымі: падкрэслена побытавая прыземленасць і алегарычная ўзнёслаць. У адных вершах лірычны герой адразае старым нажом лусту хлеба, кладзе побач цыбулю і «дробненька і густа» крышыць у міску сваю бяду. А ў іншых — усведамляе сябе вучнем сусвету, і паслухмяна «вучыць на памяць рэкі, хмары, дрэвы, / Імжу і слоту, сонца і залевы... / І кроплі свет, адкуль пайшла вада», імкнецца разгадаць «пергаменты нябёсаў». Уся вобразная палітра ў творах Навума Гальпяровіча — з Полаччыны, багатай і на краявіды, і на сюжэты, і на паэтычныя алегорыі. Мабыць, менавіта таму, у якія б абстрактныя вышыні ні ўзляталі аўтарскія метафары, яны ўсё адно застаюцца на прыдзвінскай глебе. «Як горда вырастаюць кроны / З падземных моцных каранёў», так вершы ў Н. Гальпяровіча вырастаюць з першых

пачуццяў любові да свайго роднага горада.

Ніводзін паэтычны зборнік, пагатоў той, што заспявае творцу ў «часе лістападу», не абыходзіцца без рэфлексій на тэму творчага паклікання. У кнізе мы сустрэнем і паэта-пачаткоўца, натхнёнага прыгажосцю сусвету, і паэта-няўдаліцу, што не можа прызнаць адсутнасць таленту, і паэта, для якога песня і радзіма — паняцці тоесныя, і сталага творцу, які ўжо пераканаўся, што «хапае вакансій паэта, / Толькі б быць чалавекам спярша».

Мы бачым розныя абліччы, што, хутчэй за ўсё, адлюстроўваюць нават не розныя этапы творчага сталення, але розныя думкі і сумневы аўтара кнігі (не лірычнага героя!).

Гляджу, як на пачатак і выток,
На вязь няроўных і паспеіных літар
І бачу не напісаны радок,
А новы свет, таемны і вялікі.

У таемным і вялікім свеце паэзіі багата насельнікаў — з перажытага, працытанага, ненапісанага, перадуманага... Застаецца спадзявацца, што яго багацця хопіць яшчэ не на адзін зборнік.

Жана КАПУСТА

Палачанін — гучыць горда!

У Дзяржаўным літаратурна-мемарыяльным музеі Якуба Коласа ў межах праекта «Літаратурны чацвер» адбылася сустрэча з Навумам Гальпяровічам, прымеркаваная да яго 70-гадовага юбілею.

Каб лёс мой пачаўся нанова
І можна было б выбіраць,
Я б толькі Радзіму і мову
Не стаў бы ніколі мяняць.

У вершы, які прагучаў у аўтарскім выкананні, акрэслена жыццёвае кредо паэта: служэнне роднай мове, Бацькаўшчыне. «У маім лёсе ўсё было на канавана, — прызнаваўся Навум Гальпяровіч. — Першае, што пачаў, — вежы Сафійскага сабора. І гэта не проста прыгожая метафара. У Полацку, дзе я нарадзіўся, радзільны дом стаяў якраз насупраць Сафії — тады там размяшчаўся склад, але вежы глядзелі акурат у вокны. А жыў я побач са Спаса-Ефрасіннеўскім манастыром. І бачыў, што там адбывалася, бачыў, як выселілі манашак і зрабілі камунальныя кватэры. Прыехала адна палеская дзяўчына і пасялілася там. Я хадзіў да яе на спатканні і ўзяў за жонку — такім чынам, жонка ў мяне з манастыра», — жартаваў юбіляр.

Месца правядзення юбілейнай вечарыны таксама невыпадковае. Можна сказаць, што з Якуба Коласа пачалося сталічнае жыццё полацкага ўраджэнца. Вось што распавёў Навум Якаўлевіч: «Прыехаўшы ў Мінск, уладкаваўся на працу ў «Вожык». Тады Саюз пісьменнікаў кватэр не раздаваў — давалася здымаць. А потым выпадкова даведаўся, дзе прадаюць кватэру. Узляў свой зборнік і паехаў на сустрэчу. Аказалася, што там жыла Аляксандра Кетлер, якой Якуб Колас прысвятаў вершы. Я падараваў гаспадыні сваю кніжку, а яна вырашыла прадаць мне кватэру. Потым знайшоў там некалькі кніг

Намеснік старшыні Беларускага фонду культуры Тадэуш Стружэцкі вінішуе юбіляра.

з аўтографамі Коласа. І цяпер маю выданне, дзе рукою славуэтага пісьменніка напісана: «Дарагой Шураццы...».

У прафесійнай журналістыцы Навум Гальпяровіч апынуўся ў 19 гадоў, хаця і не паступіў ва ўніверсітэт адразу пасля школы. Нейкі час працаваў на Полацкім заводзе шкловалакна на вельмі «інтэлігентнай» пасадзе транспарціроўшчыка (альбо папросту — грузчыка). Аднак неўзабаве супрацоўнік полацкай раённай газеты Іван Лемеш, якому малады паэт прыносіў свае вершы, запрасіў у рэдакцыю карэктарам.

На сёння Навум Гальпяровіч — аўтар больш як дзясятка кніг; ужо 13 гадоў узначальвае міжнароднае радыё «Беларусь» Белтэлерадыёкампаніі, з'яўляецца стваральнікам крэатыўных радыёпраектаў «Штрыхі», «Беларусь

ад А да Я», праграмы «Зямля, што дадзена нам лёсам». Адным з самых папулярных застаецца радыёблог «Роздум» на Першым нацыянальным канале Беларускага радыё, а таксама тэлевізійны праект «Дыялог пра мову», дзе Навум Гальпяровіч выступае ў якасці вядучага. Удзячныя слухачы часта пазнаюць паэта па голасе на вуліцах горада, выказваюць удзячнасць за яго працу, многія прыйшлі і на імпрэзу павіншаваць асабіста.

У межах творчага вечара адбылася прэзентацыя зборніка паэзіі «Час лістападу». У выкананні аўтара, а таксама артыста і рэжысёра Белтэлерадыёкампаніі Алега Вінярскага прагучалі вершы, прасякнутыя любоўю да Беларусі, матчынай мовы. Кампазітар Валянціна Сярых і бард Андрэй Зыгмантовіч выканалі напісаныя імі песні на словы Навума Гальпяровіча.

«Каб нешта сказаць, трэба шмат мець за душой, — дзялілася ўражаннем ад знаёмства з паэтам першы намеснік старшыні Саюза пісьменнікаў Беларусі Алена Стэльмах. — А душа ў яго добрая, багатая, светлая — у гэтым я пераканалася падчас паездкі ў Полацк, калі спадар Навум сустрэў нашу кампанію і вельмі шмат цікавага распавёў пра свой родны горад, на які мы глядзелі ўжо іншымі вачыма. Гэта быў

апавед пра жыццё, пра слаўных суайчыннікаў...»

З далёкага Іркуцка прыляцеў старшыня беларускага клуба «Крывічы» Алег Рудакоў. Ён параўнаў Навума Гальпяровіча з героямі твораў Уладзіміра Караткевіча, якія ведаюць гісторыю роднага краю і адчуваюць асабістую адказнасць за лёс сваёй зямлі. «Вы яшчэ раз падкрэслілі: палачанін — гучыць горда!» — падзяліўся ўражаннімі Алег Рудакоў.

Павіншаваць творцу прыйшлі акцёры, музыканты, мастакі, пісьменнікі, журналісты, грамадскія дзеячы, дзяржаўныя службоўцы, а таксама шматлікія прыхільнікі яго паэзіі.

Тадцяна БУДОВІЧ-БАРАДУЛЯ

На скрыжаванні пабачанага і перажытага

Сёлета спаўняецца 60 гадоў «Белавежы» — літаратурнаму аб'яднанню беларускіх пісьменнікаў Польшчы. Неўзабаве свет пабачыць даследаванне гарадзенскай пісьменніцы, літаратуразнаўцы Алы Петрушкевіч (Альжбеты Кеда) «Белавежа: Постаці, творы, героі». Прапануем чытачам «ЛіМа» развагі аўтаркі пра кнігу Алеся Барскага «3 пабачанага і перажытага» — аднаго з самых вядомых белавежцаў.

Кніга «3 пабачанага і перажытага» Алеся Барскага — гэта нарысы, якія ўспрымаюцца як цэласны твор, сфарміраваны кампазіцыйна, што падкрэсліваецца прадмовай. Аўтар паўстае асобай з багатым жыццёвым досведам: «У кожнага чалавека на пэўным этапе яго жыцця паяўляецца жаданне расказаць аб пабачаным і перажытым. Паявілася яно і ў мяне... Жыццё маё прыпала на цікавы гістарычны перыяд... Пяць палітычна-дзяржаўных фармацый уварвалася ў мой побыт».

Зразумела, што знітоўвае асобныя часткі кнігі вобраз героя, які знаходзіцца ў непадзельнай сувязі з аўтарам. Аповед вядзецца ад першай асобы. Ужо ў назве падкрэслены суб'ектыўзм: пабачанае і перажытае самім аўтарам. Але гэта не азначае, што пісьменнік не парушае ўстаноўку адлюстроўваць толькі ўласны досвед. Вектар зацікаўленасцяў перарастае ў цэлы веер актуальных праблем. Поруч з аўтабіяграфічнымі аповедмі, роздумами пра перажытае непасрэдна паўстаюць пабачаныя пісьменнікам у розныя часы карціны, эпизоды, што назаўсёды засталіся ў памяці, якімі настаў час падзяліцца з чытачом. Гэтыя творы пісаліся для «Нівы» ў сямідзясятых гадах, а выйшлі асобнаю кнігай у пачатку 1990-х. Многае з тае пары змянілася. Зразумела, аўтар мог бы падкарэктаваць сябе сучасна з часам. Але не зрабіў тае. Гэта сведчанне праўдзівасці. Так было. Так думалася. З песні слова не выкінеш.

Гістарычная дадзенасць спрыяе раздвоенасці душы, што характэрна беларусам рэфлексійнага тыпу. Вобраз А. Барскага з тае ж кагорты: «Як беларус, атаясамліваюся з беларускім народам, а як грамадзянін — атаясамліваюся з Польскай дзяржавай». Гэта не вядзе да трагічнага надрыву, разладу: «Усё болей прыхільным позіркам паглядаю на ідэю прыналежнасці да еўрапейскай ці нават сусветнай грамадскасці». У другой частцы прадмовы на першы план выходзіць чалавек-патрыёт, чыё жыццё назаўсёды знітавана з роднай зямлёю. Першы і ў гэтым кантэксце для аўтара першасны факт — нараджэнне ў беларускай вёсцы Бандары — паўстае праз самыя знакавыя моманты жыццёвай біяграфіі, што фарміруюць біяграфію мастацкую: «Гэта ж тая зямля, на якой я нарадзіўся, над якой першы раз пабачыў сонца, на якой зрабіў першы крок, сказаў першае слова і напісаў першы верш». Бандары — Малая Айчына. Усё з вялікай літары. Герой ператвараецца ў паэта, п'е песню хвалы роднаму: «З гэтай светлай краіны рушыў у шырокі свет. І не магу да яе не вяртацца, каб зноў прайсці па матчыных слядах, каб падняць грудку зямлі са свежаўзаранай глебы, каб кінць зерне ў раллю, каб скасіць першы даспелы колас, каб захапіцца і ўсумніцца... Прагнуў бы не дзесьці далёка, а ў Малой Айчыне сказаць апошняе сваё слова, апошні раз абняцца з вётрам і апошні раз пацалавацца з сонцам».

Адлюстраваны ў аповесці Алеся Барскага духоўныя здабыткі, калектыўны досвед людю беларуска-польскага памежжа складаецца з досведу індывідуумаў, між якіх першае слова аддадзена самаму дарагому чалавеку — маці. Аўтар не ўнікае паэтычнае мовы, бо выказвае высокае пачуццё: «Серп матчын кранаю, праводжу пальцам па вастры і бачу тады далёкае дзяцінства, спелае збожжа, шчодрое сонца, дабраслаўную пару жніва, святую і працыстую постаць — з сярпом і збожжам у руках — сваю МАЦІ». Вылучае слова, каб засяцілася яно вялікаю любоўю, што назаўсёды застаецца ў душы. Асоба маці выразна паўстае ў аповесце «Аб мучаніцах». Мучаніцы святыя — такімі яны і былі, беларускія вясковыя жанчыны-працаўніцы. Уражвае ўжо сам пералік розных заняткаў. Аўтар не перастае здзіўляцца вынослівасці, спрыту, адданасці, цяпліваасці маці: «Не памятаю ніводнага выпадку, каб яна спала або адпачывала тады, калі я быў на нагах. Заўсёды была пры рабоце, пры нейкім занятку». Яшчэ адзін штырх, важны для характарыстыкі вясковай жанчыны, прыкметаны пісьменнікам: яе абавязак — карміць сям'ю, а права самой пясці разам з усімі не мела. І не наракала. Калі б пра няпісаны закон вясковага жыцця пакінуў згадку нехта старонні, гэта не выклікала б такога спачування, такое шчырае пяшчоты. Адаленасць у часе не здолела сцерці ні выразнасці вобраза, ні свежасці пачуцця: «Яе вобраз не збяжыў і не пацямнеў у маёй удзячнай памяці. Асабліва ў часе бяссонных начэй, а часта і ў снах бачу яе пры кудзелі, дзяжы, жорнах. Бачу незаменную, незабыўную і святую. Мучаніцу, якая пусціла мяне на вольны свет, надзяліўшы пэўнымі ўласцівасцямі, дзякуючы якім магу аддзяліць добро ад зла». Удзячнасць за дар жыцця аўтар ставіць поруч

з узгадаваннем маральна-этычных нормаў, якія спавядала і прывіла дзецям.

У аповесце «Кулачка, вораг народа» таксама галоўны вобраз маці. Гэта ўжо іншы час. Савецкая ўлада. Праз успрымання малога хлопчыка перадаецца жах і неразуменне: што робяць? Вывозяць сям'ю матчынае сястры. Імкненне дапамагчы ў бядзе характэрна вясковым жанчынам. Перадаць харчы — першае, што робяць у такіх моманты. Горкае расчараванне чакала жанчыну, калі мусіла вяртацца дахаты з тою торбаю. Балючая крыўда ад нялюдскасці ўлады, якую чакалі, якую яе гаспадар сустракаў, «барыш паставіў», ад несправядлівае абразы перажываецца і сынам. Асабліва глыбокую рану наносіць крыўдныя словы — «кулачка», «вораг народа», пагрозы і яе сям'ю вывезці ў Сібір. І хоць аўтар на вялікай адлегласці ў часе ад тых падзей, ад таго маленькага хлопчыка, якім быў, усё ж здолеў перадаць той даўні боль надзвычай яскрава: «А маці ўсё стаіць, усё глядзіць, усё чагосьці як бы чакае. У адной руцэ трымае торбу з сухарамі, а другая жылістая, сумная рука звісае ўздоўж цела. Час ад часу паднімае яе і верхняй часткай далоні выцірае слязу. Яе патрэсканыя босыя ступні моцна заглыбіліся ў вулічны, перамелены на попель пясок. І апранута «кулачка» і «вораг народа» не надзвычайна. На ёй белая кужэльная кашуля, зашпіленая пад шыяй на сіненькі гузічак, і саматканы зрэбны чорны парцяк, зашпілены збоку на палачку».

Партрэт жанчыны псіхалагічна дасканалы. Чаго варта толькі сумная рука. Не сумныя вочы ці твар, а рука, што заўсёды ў руху, заўсёды занятая працаю, а зараз, быццам мёртва, бяссільна звісае. Жанчына моцна забітая горам, быццам падбітая птушка. Выцірае слязу верхняй часткай далоні — і гэта даносіць тая даўняя дзіцячая памяць. Бо ніжняя частка шурпатая, закарэлая ад працы, бо пальцы патрэсканыя, бо і вымыць рукі перад тою нечаканую весткаю хвіліны не мела. Яна ніяк не можа выйсці са стану здранцвення, адчужэння ад усяго, што навокал. Бо свет гэты, такі прыгожы, падараваны людзям на шчасце, нелюдзі здольны ператварыць у пекла. Хлопчык разумее: трэба нешта рабіць, ратаваць матулю: «Я цягну маці за руку, і яна, як бы ў сне, моўчкі паварочваецца, і

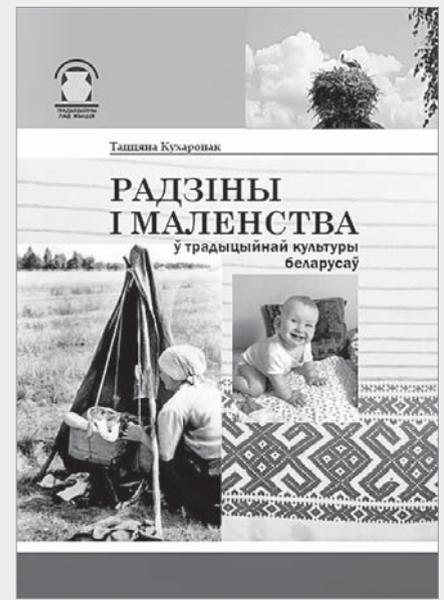
Ала Петрушкевіч і Аля Барскі падчас літаратурнага семінара. Гродна, 1999 г.

мы разам накіроўваемся ў бок хаты. А вакол сонечна, сонечна. А вакол зялёна, зялёна. А вакол звонка, звонка. А нам горка, горка». Гаркота разліта не толькі ў сэрцы маленькага чалавека, але і ў сэрцы дарослага, аўтара, бо перажываецца ім, калі згадвае спакутаную маці.

Аўтар вылучае з вясковае грамады каларытных асоб. Чытаем назву «Аб народнай сіле», уяўляем, што аповед пойдзе пра незвычайнага асілка. А гэта найбяднейшая ў вёсцы Альжуха Бура. Звычайная толькі на першы погляд. Бо столькі было ў ёй вынослівасці, цягавітасці, няломнае духоўнае сілы, што трымала яе ў штотыднёвых 140-кіламетровых паходах, адплатаю за якая была ёй адна залатоўка. Аля Барскі так наглядна, пераканаўча апавядае пра сваіх герояў, што ствараецца ўражанне ягонае непасрэднае прысутнасці поруч з імі. Быццам разам з жанчынай праходзіў у бездарож, непагадзь той шлях, быццам сам пакутаваў з-за страты ажно трыццаці грошаў. Калі піша, што здараліся і драмы, то гэта і былі поўныя драматычнага напружання падзеі. Пісьменнік пакліканы для таго, каб засталіся імёны, каб захавалася памяць. Заклучныя радкі ўспрымаюцца як праўдзівы рэквіем: «Часта думаю пра яе, як аб сімвале нярэдкай беларускай сілы, напорыстасці, вытрымкі. Няхай будзе ёй лёгкая тая зямля, па якой яна з такой лёгкасцю хадзіла».

Кніга А. Барскага пра час і сябе ў ім — пра сваё ўзгадаванне, фарміраванне светапогляду, жыццёвыя сцяжыны, на якіх сустраў многіх людзей. А яшчэ пра Беларусь і сябе. Беларусацэнтрчны вектар самы галоўны.

Альжбета КЕДА,
фота з асабістага архіва аўтара

ТАЯМНІЦА НАРАДЖЭННЯ

Выхаванне дзяцей — галоўнае прызначэнне сям'і са старажытных часоў. Чаканне дзіцяці (дародавы перыяд), нараджэнне і першыя месяцы жыцця былі выключна значныя для бацькоў, вялікай сям'і і супольнасці. Гэтыя перыяды падрабозна апісаны ў кнізе гісторыка, этнолага Таццяны Кухаронак «Радзіны і маленства ў традыцыйнай культуры беларусаў» («Беларуская навука», 2017). Аўтар распавядае пра радзінныя звычэй і абрады, уплываючы ў канву аповеду гісторыі вясковых жыхароў, іх успаміны.

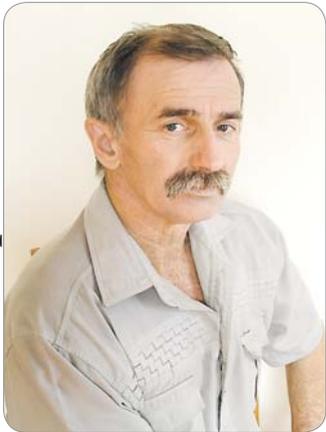
Якое дзіця старажытныя беларусы лічылі дадзеным Богам? Чаму нельга было адмаўляцца ад кумства? Дзеля чаго дзяўчынак заварочвалі ў мужыцкую хустку? Адказы на гэтыя і іншыя пытанні, алгарытмы абрадаў, прыметы і павер'і змешчаны ў кнізе Таццяны Кухаронак. Манаграфія напісана на аснове дарэвалюцыйных даследаванняў і новых фальклорна-этнаграфічных экспедыцыйных матэрыялаў.

Вялікая таямніца з'яўлення на свет чалавека! Існуе мноства павер'яў і прыкмет, якія тычацца нараджэння. Нашы продкі верылі, што не толькі імя, пара года, дзень і час нараджэння, але і паводзіны бацькоў вельмі ўплываюць на фізічны і псіхалагічны стан дзіцяці. Павер'і перасцерагалі ад небяспечных учынкаў і адлюстроўвалі погляды на фарміраванне становачых якасцей дзіцяці. Напрыклад, нельга купляць рэчы да нараджэння малога, расказваць пра набліжэнне родаў каму-небудзь з жанчын, бо роды будуць цяжкія.

Значную ролю адыгрывала і баба-павітуха. Ёй магла стаць толькі жанчына ў недзетародным узросце, каб не было канкурэнцыі ні маці, ні дзіцяці. Павітуха не толькі прымала роды, але і першы раз купала дзіця, выпраўляла фізічныя недахопы кшталту крывых ног, непрыгожага носу. Яна ж выконвала абрадава-магічныя дзеянні з пупавінай, варажыла на долю і дабрабыт.

Час ідзе, адно пакаленне змяняецца другім, перадаючы яму веды. Беларусы і сёння захоўваюць веру ў вышэйшыя сілы, прытрымліваюцца многіх традыцый і абрадаў. Напрыклад, лічыцца небяспечным для цяжарнай жанчыны глядзець на пачварных людзей, працаваць на рэлігійныя святы, прысутнічаць на пахаванні, пастрыгаць валасы. Многія прыкметы адыходзяць у нябыт. Ніхто не баіцца кошак — а нашы прабабкі лічылі, што, гуляючы з кацянем, можна нарадзіць касматае дзіця. Каб прыгадаць, з якімі думкамі нашы продкі сустракалі з'яўленне на свет новага чалавека, варта прачытаць кнігу Таццяны Кухаронак.

Настасся ПЕТРУШКО

Бацькоўскі пагорак

Туды, дзе бацькоўскі пагорак,
Як спраўджаны сон, паўстае,
Вяртаем з далёкіх вандровак
Стамлёныя сэрцы свае.

Паволі адгрукваюць колы,
І гром адляскоча турбін.
І нашы з табою анёлы
З палёгкай зірнуць з аблачын...

Праз дзяды

Ўжо колькі часу няма Саюза,
Як і сіропу за тры капейкі...
Мы на Міжмор'і лагодзім пузы,
І да Парыжа пластуюць рэйкі.

А я ці памятаю? Ці шкадую?
Калі без лозунгаў і пагрому —
Згадаю раптам сцяжыну тую,
Дзе басанож я ляцеў дадому.

Душа дзіцячая аж трымцела,
Бо праз дзядоўнік вялі дарогі.
Вучыла маці: «Бяжы ты смела —
І не параніш дзядамі ногі».

Дзе тая лёгкасць і тая вера?
Што час і людзі зрабілі з намі!
Я адчыняю у ранак дзверы:
Да маці сцежка вядзе з дзядамі...

Ад родных купін
нікуды не дзецца,
На момант з'едзем
ці на ўсё жыццё...
І, зберагаючы
ад тлуму сэрца,
Над хатай вечар
крылы распасцёр.

Зімовы лес

Сёння я без ніякіх прымусаў
Пакідаю жыццёвы прагрэс.
І за сонечным промнем імчуся
Цераз поле ў заснежаны лес.

Зарыціць пад нагамі сцяжына,
Зачаруе ялін белы строй.

Цуд прыроды і веліч карціны...
Я на момант губляю спакой.

Якія ні рабі ў жыцці
высновы,
Ды ічасце ў тым,
ты разумееш зноў:
Сустрэць бы сонца
узыход барвовы
І весткі дачакацца
ад сыноў.

І вось яно, новае лета,
І новы, не спраўджаны, лёс.
І сонца глядзіцца з нябёс
Падкінутаю манетай...

Бяжыць жыццё...

Бяжыць жыццё...
Як не хапае свят!
У час былы

адчайна зазіраем,
Дзе мы ў кіно
кагосьці запрашаем
На самы лепшы —
на апошні рад!

Сны

А добры сон — як добры чалавек.
Ён з'явіцца і сьдзізе незаўважна...
І ты душу зноў пакладзеш на здзек
У новы дзень — і хмурны, і прадажны.

І прыкра так, аж хочацца завяць.
Так крыўдна. І ад распачы нямею...
А воблакам заўжды ў нябёсах плыць,
І сны люляць, і мары, і надзеі!

Фэйсбучны верш

На старонцы фэйсбучнай я зноў —
Віртуальныя зносіны ў модзе.
І ўсё шырыцца кола сяброў,
І ў мяне ўжо да сотні даходзіць.

Толькі думка прыйшла незнарок
Пасярод віртуальнай хімеры:
Каб адзін хоць націснуў званок,
Каб адзін хоць пагрукаў у дзверы!

Экспромт

Паэтам радасцяў не трэба,
Бо залянуюцца яны.
Акраец хлеба, лусту неба,
І толькі поўны кош віны...

Так утульна і цёпла наўкола,
Хоць і скача па дрэвах мароз...
Вецер ціха скуголіць у полі.
Адначну, бласлаўляючы лёс.

На сасне чыйсці хвосцік. Вавёрка
На мяне пазірае з вяршынь.
Заяц спуджаны коціцца з горкі,
Толькі след паміж белых сцяжын.

Я вазьму гэту веліч прыроды,
Дзе пануюць зімовыя сны,
Каб у момант душэўнай нягоды
Прыхіліцца да той цішыні...

Замілаванне

Люблю, калі мароз-мастак
Нябачна на акенцы
Карціну намалюе так,
Што замірае сэрца.

Люблю, калі павольны снег,
На вальс запрасіць вечар,
Калі з гары дзіцячы смех
Імчыць на санках вецер.

Як раптам зграйка снегіроў
Прысядзе на рабіне.

Адзінокая зорка сустрэла
ля роднае хаты.
Маладзкі мне з-за хмары міргнуў
і схавася: «Прабач».
Палысёлы каітан у траву
скінуў дзетак багата,
Прытуліўся галінкаю бэз. Супакоіў:
«Не плач!»
Вецер злізвае з твару салёныя
пацёркі-слёзы.
І стаю. Сірата. І шукаю святла ў акне.
Не гарыць. Цемра скрозь. Не таму,
што прыехала позна.
Не чакаюць. Не стрэнуць...
Ні мама, ні тата мяне.

Халадае жыццё. Халадае.
Быццам снегам, людзей засыпае
Злосію, зайздрасцю, сквапнасцю,
болем...
І вясна больш не прыйдзе ніколі.

Халадае жыццё. Халадае.
Як залевай, людзей залівае
П'янствам, хабарніцтвам,
брыдкаслоўем...
І вясна больш не прыйдзе ніколі.

Халадае жыццё. Халадае.
І так многа людзей замярзае
Ад хваробаў, ад крыўды, ад здрады...
Не чакайце вясну.
Вінаваты...

Я так баялася гэтай сустрэчы.
І вось ты стаіш.
Такі непадобны, худы, высокі.
Гады асірацілі цябе:
асыпалі, як лістападаўскі клён,
твой чуб,
абмянялі на бліскучы метал
тваю белазубую ўсмешку,
адклалі тонкімі штрыхамі на твары
перажытыя дні.
Я так баялася гэтай сустрэчы.

І, абдымаючы сяброў,
Заружавее іней.

Па снезе зарыціць мароз,
Калі нагой чапаю.
І, што б ні насурочыў лёс,
Жыццё, як ёсць прымаю.

Збаўленне

Калі надвячоркам самота
Трымае ў палоне душу,
Аловак бяру і з ахвотай
Кранальныя вершы пішу.

Імчаць там насустрач сумётам
Дзянькі мае ў санках з гары.
З сябрамі да сёмага поту
Будзем заставу ў двары.

А потым па снежнай дарозе
Шукаю каханьня сляды.
Душа не баіцца марозу.
Бягуць на спатканне гады.

Гартае павольна падзеі
Сняжынак густы карагод.

І вось ты стаіш.
Знаёмы і чужы,
жаданы і непрыймны,
каханы і забыты...
Але... Куды ты, куды?
Няўжо не заўважыў мяне
на гэтым мітуслівым пероне?
Няўжо не рашыўся падысці?
Скуль мне здагадацца,
што бязлітасны час
змяніў і мяне
канчаткова.

Я гэты боль перажыву.
Хоць цераз край — да дна дап'ю.
Мой боль — напятую струну
Я не нарву — перацяраплю.

Я гэты боль — агонь-пякун
Залю. Засыплю. Улагоджу.
Мой боль — раптоўны, як пярун.
Перамалю бяссоннай ноччу.

Я гэты боль перамагу.
Забуду. Залячу. Ты чуеш?
І дараваць табе змагу.
Але ці ты сабе даруеш?

Зноў стома лёгка кружыць галаву.
Нарэшце да падушкі прыпаду.
Заснуць!
Не думаць, не гадаць, не планавачь...
Заснуць. І сноў не сніць, а спаць!

Зноў певень хрыпла рانیцу заве.
І вуснамі акно яна кране.
Устаць... Не ленавацца, не хандрывіць.
Устаць! Хутчэй пачаць, каб завяршыць.

Зноў дзень. Званкі. Паперы. Мітусня...
І, як звычайна, не хатіла дня —
Сказаць. Спытаць. Здзівіцца. Пахваліць.
Задумацца. Прызнацца. І... пажыць.
Зноў ноч. Заснуць. І спаць! І сноў не
сніць...

Да Бога

Дапамажы! Ў жыццёвым полі
Парай, куды мне скіраваць?
Вандруе блудны лёс на волі,
Дапамажы яго суняць.

Паспачувай! Жыццёвым градам
Не сьп балюча на шляху.
І прычасці людской спагадай,
І адвядзі, збаў ад граху!
Не пакідай! Знайдзі прыстанне
Для неспакойнае душы.
Дазволь ад райскага святання
Глыток...
Дазволь, і адкажы...

Расправіла крылы надзея —
З палону ляціць без турбот.

Аловак бяру і з ахвотай
Кранальныя вершы пішу.
І ўраз адступае самота,
Што ўвечары грызла душу.

Адзіны

Ёсць у свеце куточак адзіны,
Дзе расце ля ўзбярэжжа чарот.
Я калісь не адну там гадзіну
Правяла ля вады без турбот.

З процьмы дзён чула пошчак бусліны,
Шмат падзеяў пайшло ў зарапад.
Толькі восені клін жураўліны
Не паверне былое назад.

Ёсць у свеце куточак адзіны,
Дзе азёраў рухавая плынь.
Дзе мой лёс за цаглінай цагліну
Перанёс час жыцця ва ўспамін.

Да цябе, мой куток, як на свята,
Я лячу, нібы птушка, заўжды.
Хоць змянілася родная хата,
Як раней, сагравае гады...

АНЭЛЯ ТУЛУПАВА

«Запомні мяне прыгожай», — пісала мая маці, Анэля Тулупава, у адной са сваіх першых кніжак. І мы яе памятаем такой — прыгожай. На гэтым здымку ёй 17 год. І ўжо 17 год я няма з намі, а споўнілася б ёй цяпер 80. У 17 гадоў яна напісала гэтае апавяданне.

Жыццё пражыць — не перайсці поле... А калі яно заснежанае і навокал завіруха? Чаго толькі не было ў яе жыцці: і ў хамуце прайсці дарослым канём, і, нібы жарба, радасна пабегаць па гэтым полі — як яна гаварыла, калі знайшла Веру ў Бога і свой сэнс жыцця ў ёй. А яшчэ ёсць час, калі ад поля жыцця застаюцца толькі словы. На жаль, гэтыя словы больш патрэбны родным: засталіся не надрукаванымі яе пасмяротны зборнік і невялікая нізка апавяданняў. Гэтае апавяданне знайшлося выпадкова — з другога боку іншай задумкі. Як і яе жыццё, яно застаецца са шматкроп'ем...

Алеся САРОТНІК, дачка.

СШЫТАК

I.

Чакаю, не дачакаюся снегу. Снегападаў. Завірух. Мяцеліц. Каб ні зямлі, ні неба. Толькі кручэнне снегу, шалёнае белае кола. Каб гуло, дзынкала і цвірчэла ў фортках, бабахала на балконах парожнімі вёдрамі, а ў шыбу цокала ледзянелай дзюбкай аблепленая снегам галінка.

— Снегу!
Няма ратавання. Ува мне выключваюцца ўсе ўнутраныя працэсы, і я не я, а мой цень бадззяцца па свеце: ні есці, ні гаварыць, ні думаць.

Учора снег літаваўся, сыпаў увесь дзень і ноч, а сёння яго ўжо змясілі на мокрую, чорную кашу. Маркотна пазіраю на вуліцу. Злуюся сама на сябе, на сваіх блізкіх і, нарэшце, уцякаю з горада, быццам за мной хто гоніцца.

Галасую. Спыняецца легкавушка. Прашу падвесці. Саджуся на задняе сядзенне. І прашу ехаць хутчэй, хутчэй, хутчэй!

— Галалёд, — шкадуе мой збавіцель.
Галалёд. Бязлюдная, крыштальная стужка шашы на гарызонце нырае ў лес. А пакуль справа і злева — белыя прасцягі зімы, прашытыя дзе-нідзе нястомным жыццямлюбствам азімыны. Адчуваю: пачынае аднаўляцца мой звычайны біярытм. Спачатку мякчэюць вейкі, потым святлее ў галаве, знікае санліваць.

Мяккі пошум ветру, роўны гул матора — і я зноўку ўсміхаюся, ажываю.
— Уцяклі? — пытаецца вадзіцель.
— Уцякла.
— Ад каго?
— «Стары муж, грозны муж...»

Нас крыху пакрычае, заносіць. Мужчына непакоіцца, а мне хоць бы што. Гляджу, як у пашчы машыны знікае шкляная стужка шашы ды з нецярплівасцю чакаю, калі мы даедзем да лесу. А вась і ён: сцішаны, прыцяршаны снегам.
— Спыніце, калі ласка!
Вадзіцель неахвотна з'язджае на абочыну:
— Звязаўся я з вамі! Сцямнее вась-вась. Ну, што там у вас?

У мяне тут бязмежага снегу і цішыні. Кра-неш галінку і пасыплецца на галаву, на твар снег. Іду глыбей у лес, удыхаю кожнай сваёй тканкай марозна-хвойны водар. З шашы сігналяць. Бягу назад праз драцянік ажыніку, правальваюся ў сумёты. А ў лесе імгненна сцімнела, быццам тосьці націснуў на выключальнік.
— Вас толькі пад елку ў дзіцячы сад.
— А што гэта за пляміна на машыне?
— Нейкі нервовы жыхнуў, ледзь і мяне з ног не збіў. Чырвененькі «масквіч», дзве пяцёркі ў канцы нумара.

— Выдатнік, відаць? Давайце дагонім.
— А вы што, прыгоды любіце?
— Яшчэ як!
— Сядайце, і дзверцы — мацней, націсніце вунь там, а то яшчэ згубіцеся.
— Вось было б цікава!
— Паслухайце, можа, я вас не туды вязу? Можа, вам у якую Лапландыю трэба?
— Во-во! Усё ведаецца, а прыкідваецца ша-фёрам-уласнікам. Вы ж чараўнік.

Чараўнік з машынага люстэрка кідае на мяне смяшлівы позірк.
Я разглядела яго. Малады яшчэ хлопец. Сімпагичны, і, як засмяецца, ямінка на барадзе.
— Сур'ёзна, — непакоіцца хлопец, — куды вы едзеце?
— З вамі.
Ён ажно тармазнуў.
— Цяпер нявест не крадуць.
— Дарма.

Вадзіцель не адказаў, прамаўчаў. Я таксама змоўкла. Дарога бязжыць праз лес. Цёпла, зацішна. Пад шынамі трашчыць жвір, дарожнікі пастараліся, пасыпалі. Аж зубы заходзяцца ад шаргацення і страляніны. Едзем моўчкі. Цёмна, ціха... Магчыма, на нейкі момант я задрамала, бо, калі машыну шмарганула ўлева і яна заскрыгатала, спыняючыся, спачатку не зразумела, дзе я і што са мной. Але праз нейкі момант уцяміла, пабачыўшы ў святле фар вадзіцеля. Ён разглядаў нешта на шашы і махаў мне рукой, каб я выйшла. Адчуваючы нядобрае, я хуценька выскачыла. На шашы нічком ляжаў хлопец. Воддаль валяўся спартыўны веласіпед.
— Падымай! — крыкнуў вадзіцель.
Мы ўцягнулі задубянае цела ў машыну.
— Пульс! Пашукай пульс!
Я пашукала, не знайшла, у самой трымцелі ад страху пальцы. Тады я расшпіліла хлопцаў кажух і прыклала вуха да грудзей. Востранькія, рэдкія штуршкі... сэрца!
— Сэрца ледзьве б'ецца, — сказала я вадзіцелю.
— Тады едзем хутчэй!

Пакуль я зачыняла дзверцы, машына з'ехала з шашы і павярнула на вузкую заснежаную каляіну. Мне запомнілася адзінокая скасабочаная хваіна наводшыбе, ды на дарожным слупе — лічба. Лес застаўся ззаду. Мы выехалі на поле. Неўзабаве фары машыны выхапілі з цемры старую, магутную елку і хаціну каля яе. За драўлянай агароджай на двары бразнуў ланцугом дварняк. Забрахаў, закруціўся на повязі. Машына спынілася. Хлопец пасігнаў. У хаце засвяцілася акно. Потым было чуваць, як адчыняліся сенцы, і мужчынскі голас перш-наперш цыкнуў на сабаку.

— Васіль, ты? — пачуўся голас гаспадара.
— Я.
— А мы тут без святла сядзім, покуль лямп-пу знайшоў. Заходзь.

Яны пайшлі ў хату, але тут жа вярнуліся і пачалі адмыкаць хлэў. Па двары, екаючы на віцябялянскі лад, замітусілася жанчына. І не паспела я агледзецца, як каля машыны апынуўся запрэжаны ў санкі конь. Хлопца перанеслі на санкі, асцярожна паклалі на ахалак сена, засланы радном, прыкрылі даўгім кажухом, туды ж папрасілі перасесці і мяне. Жанчына села за вазка, узяла ў рукі лейцы, прыцмокнула...

Наваколле пакрыху акрэслівалася. Небам запанавала поўня, раўнадушна міргаючы нам жоўтым вокам. Бралася на мароз: рыпелі абінельны палазы, халодны вецер апякаў твар, дубянілі рукі. Успомніла, што пальчаткі засталіся ў машыне.
Мінулі парослы асінікам пагорак. За ім адразу пачалася вёска, дзе-нідзе яшчэ свяціліся вокны. Жанчына скіравала каня да двухпавярховага будынка, спыніла яго і загрузкала кулаком у дзверы. На ганак выйшаў мужчына ў белым халаце:
— Міленькія, званок, званок ёсць. Вы ж мне ўсю бальніцу так разбудзіце. Парадзіху прывезлі?

— Хлопчыка, доктар. Можа, хто падбіў, можа, сам. Пляменнік з нявестай падабралі на шашы.
Значыць, я ўжо нявеста, прасцей — сведка, што не падбілі, а знайшлі. Куды толькі «жаніх» падзеўся?
Хлопца перанеслі ў прыёмны пакой, пасля — у палату.
Доктар, запаўняючы гісторыю хваробы, папытваўся ў мяне, як усё здарылася.
— Не бачыла, заснула якраз, — сказала я і нерашуча дадала: можа, мы падбілі...
Жанчына войкнула і пацягнула мяне за рукаў.
— Вой, што ты! Васіль па міліцыю паехаў, казаў, машына там праскочыла адна...
— Ён будзе жыць? — спытала я.
Доктар неахвотна адказаў.
— У хлопца хворэе ад нараджэння сэрца. Дык на чыё прозвішча яго запісваць?
— Пішыце на наша, — ускачыла з канапы жанчына, — мы тутэйшыя, знойдземся.

— Можна зайсці ў палату? — асмялела я.
— Зайдзіце на некалькі хвілін. У сястры вазьміце халат.

Медсястру я знайшла на другім паверсе, у дзяжурцы. Яна паказала мне палату, дзаволіла крыху пасядзець каля хворага. Хлопец ляжаў на ложку. Побач стаяла капельніца.
Чорныя бровы зрасліся на пераносіцы. Вейкі заплюшчаных вачэй уздрыгваюць. Я ціхенька села на табурэтку і міжволі пачала лічыць праз шкельца капельніцы кроплі раствору. Адна, другая, трэцяя...
Мне прымроілася ці прыснілася, быццам заплюшчаных павеякі адкрыліся. Вочы разгублена абвялі палату, спыніліся на мне, і ў іх нешта засвяцілася — вярнулася свядомасць. Але раптам — прыглушаны стогн, віхура болю, і вочы пачалі тухнуць. У паўзмрочнай цішыні — я ды гэтыя вочы. І нясцерпны грукацт будзільніка.

Ніякага будзільніка, гэта расхадзілася маё сэрца. Стукоча, пульсуе, ажно ў скронях. Прымусіла сябе зірнуць на хлопца. Мяне нібы падкінула. Шырока расплюшчаныя, застылыя вочы з тугой і болем глядзелі на мяне.
— Сястра! — нема закрычала я.
Нас тут жа адправілі дамоў. Жанчыну папрасілі прыехаць апоўдні.

На хутар, як я яго назвала, мы прыехалі гадзінамі к дзесяці раніцы. У хаце нікога не было. Жанчына запаліла ў печы, параіла мне пачакаць Васіля.
— Мой, аўтадарожнік, год да пенсіі. Па-бег. Не сядзіцца яму. Яна за Васью ішла. За ўдовага. А Васька яму — пляменнік, сваіх не было, сястра памерла, дык ён і ўзяў пацана. Сама я настаўнічала ў пачатковай школе. На пенсіі цяпер. Завуць мяне Мар'я Піліпаўна. А вас як?

— Вера.
— Вось, Верачка, якая бяда, якое гора, — уздыхнула жанчына. — А я думала, вы Васькава нявеста.
Я прамаўчала. Мною апанавалі абыякавасць і здранцвенне. Маё маўчанне жанчына зразумела па-свойму.
— Можа, ён вам і не пара, не мая гэта справа. Хлопец харошы, а ніяк не ажэніцца. Адно мора ў галаве. Машыну купіў. Прасіла, каб кватэру кааператыўную пабудаваў у сваёй Клайпедзе. Ды не. Не паслухаўся. Кажы, рыбаку на сушы без машыны — як на якары.

Мар'я Піліпаўна напярэда аладак, унесла смятаны. Я абмакнула аладку і ледзьве паспела выскачыць з-за стала, так моташна стала. Жанчына паспачувала:
— Нагледзелася...
— Пайду я.
— А што я Васілю скажу?
— Нічога. Не клапаціцеся...
— Сумку і пальчаткі вазьміце.

Я развіталася кіўком галавы, пастаяла на двары, удыхаючы свежае марознае паветра, потым паціху пабрала да шашы напраткі па маўклівым белым снезе.

Зноў бясснежная зіма. Пырхне якая жменя снегу — і ўсё. Голья палі, голья лясы. Людзі махнулі рукой на нябесную канцылярыю і метэаралагічныя зводкі. Час ад часу то ў тралейбусе, то на вуліцы пачуеш «меней запускаць трэба». Бацька мой такое заключэнне міма вушэй не прапусціць: «Адна баба сказала... на снег дзейнічае, а на мароз — не? Хоць бы азіміну не пабіў».

Мароз цісне звечара да ранку. Бррр... Схаваеш у каўнер нос і такую ўключыш хуткаць! А тут мы яшчэ нядаўна атрымалі новую кватэру, трохпакаёвую. Самі ведаецца, як у новых. Батарэй ў сценах, і ад іх цяпла — як ад казла малака. І мерзнем, і загартоўваемся.

Тага прывёз елку. Да новага года яшчэ тыдзень, і каб елка не аспалася, мы паставілі яе ў кадушку з вадой. Я насыпала ў ваду цукор. У кватэры запахла лесам: елка расшчодрылася, напоўніла пакой фітанчыдамі. Мама не вытрымала і прыбрала яе.

II.

Зноў бясснежная зіма. Пырхне якая жменя снегу — і ўсё. Голья палі, голья лясы. Людзі махнулі рукой на нябесную канцылярыю і метэаралагічныя зводкі. Час ад часу то ў тралейбусе, то на вуліцы пачуеш «меней запускаць трэба». Бацька мой такое заключэнне міма вушэй не прапусціць: «Адна баба сказала... на снег дзейнічае, а на мароз — не? Хоць бы азіміну не пабіў».

Мароз цісне звечара да ранку. Бррр... Схаваеш у каўнер нос і такую ўключыш хуткаць! А тут мы яшчэ нядаўна атрымалі новую кватэру, трохпакаёвую. Самі ведаецца, як у новых. Батарэй ў сценах, і ад іх цяпла — як ад казла малака. І мерзнем, і загартоўваемся.

Тага прывёз елку. Да новага года яшчэ тыдзень, і каб елка не аспалася, мы паставілі яе ў кадушку з вадой. Я насыпала ў ваду цукор. У кватэры запахла лесам: елка расшчодрылася, напоўніла пакой фітанчыдамі. Мама не вытрымала і прыбрала яе.

— Бачыш якая!

Я ўсміхнулася, і мама ажно ўся засвяцілася ўпершыню за апошнія два гады. Гэтыя гады нібы карова языком злізала. Я б канчала ўжо бібліятэчны, але перашкодзіла хвароба. Давялося ўзяць акадэмічны, потым — наогул перайсці на завочнае. Уладкавалася на паўстаўкі ў бібліятэку ў педынстцітуце. Там мяне Вадзім і прыкмеціў. Ён наш сусед па кватэры. Насупраць жыве. Атрымаў двухпакаёвую на аднаго. Кандыдат філалагічных навук, прыемны мілы чалавек, суседзі ім не нахваляцца.

У нас выселле з ім у канцы студзеня.
Але пра выселле думаць не хочацца, мае думкі — пра іншае. Нацярапеліся бацькі са мной. Пяць месяцаў адкачалася ў бальніцы. А было так: сабралася мінулай зімой да цёткі на канікулы, паехала, а назаўтра, апоўдні, нечакана вярнулася стомленая, змарнелая. Хацела нешта сказаць і раптам — вобзем, ды яшчэ і галавой аб камоду. Выклікалі хуткую, а я пабачыла белыя халаты і ў крык: «Вочы!»

Выспіваючы з бальніцы, у бюлетэні напісалі: «Стрэс». Маці пачытала, паківала галавой: «Моду ўзялі: стрэс ды стрэс. Цябе напалохла нешта, успомні».

Новым суседкам маці сказала, што ў мяне часта баліць галава, і яны завохалі, нанеслі зёлак, прыводзілі нават шаптуху. Жыве ў нашым доме. Шаптуха прапісала лекі: «Замуж ёй пара, дзеўка нібы маліна. Вунь сусед у вас ладны які! Заробак дай бог кожнаму. Паздра-роўкаецца з кожным, і вочы ў яго не ліслі-выя».

Вочы, зноў вочы... Чаго яны заселі ў маёй памяці? Трэба перадзецца, хутка прыйдзе Вадзім Паўлавіч. Званок, тры разы падрад. Ён. А я ў старэнькім выцвілым халаціку, так і не паспела яго скінуць.

— Па-першае, цалую ручкі. Па-другое... О, у вас новая стрыжка!
— Падабаецца?
— Грэчаская галоўка.
— У грэчаскай зале, у грэчаскай зале, — смяюся я. — Адно німба не хапае.

— А мы яго зараз арганізуем, — шчасліва мітусіцца вакол мяне Вадзім. — Заплюшчыце вочы.
Я заплюшчваю вочы і адчуваю, што на маю галаву апускаецца лёгкі, шаўкавісты вэлюм. Вадзімавы рукі заскакалі па валасах, па плячах...
— Прашу! — падводзіць ён мяне да люстра.

Я і не я. На маёй галаве — бялюткае празрыстае воблачка і жывыя пунсовыя ружы. А Вадзім не дае апамятацца.
— Сёння вечар сюрпрызаў, — радуецца ён. — Вось вам пярсцёнак, той самы... А цяпер — на вуліцу. Здымайце вэлюм, накіньце паліто, і бязжым!

Другі, першы паверх, дзверы, і мы на двары.
— Бачыш, — пераходзіць Вадзім на «ты». — Снег! Ты ўверх паглядзі.
А ўверсе нібы хто раскруціў снегавы млын. Ён круціцца і круціцца. На зямлю сыплецца снег. Сняжынкі абляпілі маю галаву, твар, паліто. Не паспяваю іх зліваць з вуснаў. Дзверы пад'ездаў не зачыняюцца, на двор выбягаюць дзеці і дарослыя. Штурханіна, смех. Снег вярнуў мне спакой. Тулюся да Вадзімавага пляча, а ён радасны і ганарлівы, нібы сам зрабіў гэты чуд.

III.

Снег не спыняецца чацвёрты дзень. А сёння дык і наогул разгулялася неверагодная завіруха. Усе форткі ў нашай кватэры — насцеж. Дыхаю. Мама збегла на кухню, яна ў нас мяззлячка, а я ў сваім пакоі сяджу над кантрольнай. Надзімаюцца белыя празрыстыя фіранкі, снегу намаяло на падаконнік, на стол.
— Прастудзіўся! — крычыць з кухні мама.

— Снег, снег, — спяваю я і дурасліва паказваю маці язык. Але форткі зачыняю. Даўно не зазірала я ў свой пісьмовы стол. Цікава, чаму ён замкнёны. Ага, вась і ключ. Перабіраю падручнікі, канспекты, сшыткі. Сумка! Хто яе сюды засунуў? Маю чырвоную сумку, падобную на гіля за акном. Гіль... І раптам ясна-ясна, нібы на кіналенце: лес, снег, сямейка гілёў... у сумцы касметычка, мае рукавічкі і нейкі незнаёмы зялёны сшытак.

Адчыняю яго, чытаю колькі сказаў і раптам — нібы віхур у галаве. Снег, лес, вечар, чалавек на дарозе. Бальніца і яго вочы. Снег сыплецца на падаконнік. Ці я прымудала ўсё гэта, і лес, і шкляны бляск дарогі? Ці мне прымроілася ўсё, што я бачу зараз і ў гэтым сшытку? Слоў больш няма. Яны — снег.

У рэшце рэшт, застаецца толькі снег, што танце навокал...

3 ПОДЗВІГАМ САМ-НАСАМ

Успаміны пра Івана Новікава

Тыя, хто часта бывае ў Мінску, а тым больш жыве ў сталіцы, звычайна ўспрымаюць назвы вуліц Ісаея Казінца, Мікалая Кедышкі, Васіля Жудро, Івана Кабушкіна, дый іншых, хто заслужыў удзячную памяць нашчадкаў гераічнай барацьбой з фашысцкімі захопнікамі ў акупаваным горадзе. Але доўгі час пасля Вялікай Айчыннай вайны такіх вуліц не існавала: адсутнічала пэўнасць у ацэнцы мінскага падполля. А гэтыя людзі былі яго актыўнымі ўдзельнікамі. Лічылася, што мінскае падполле было створана самімі акупантамі ў правакацыйных мэтах. Тым самым была заплямлена памяць тых, хто дзеля вызвалення роднай рэспублікі не шкадаваў свайго жыцця.

Ішлі гады, а сітуацыя з асэнсаваннем ролі мінскага падполля не змянялася. Усё зрушылася з месца толькі пасля таго, калі для высвятлення гэтага пытання была створана спецыяльная камісія Цэнтральнага камітэта Кампартыі Беларусі. У склад яе ўвайшоў і карэспандэнт, а пазней загадчык карэспандэнцкага пункта галоўнай газеты Саветаў Саюза «Правда» па Беларусі Іван Новікаў.

На той час ён ужо быў чалавекам вядомым. Паспеў зарэкамендаваць сябе даведчаным прынцыповым журналістам. Рабіў і першыя крокі ў літаратуры, аддаючы перавагу дакументальнай прозе. Многае хацелася прааналізаваць, нешта пераасэнсаваць, расказаць пра самаадданую працу людзей, якіх добра ведаў. Такая сільнасць у яго з'явілася яшчэ ў гады юнацтва.

Скончыўшы 1-ю клімавіцкую сямігодку (нарадзіўся ў тамашняй вёсцы Незнань), паступіў у Магілёўскі газетны тэхнікум. Працаваў у клімавіцкай раённай газеце «Камуна». Разуменячы, што

Іван Новікаў. 1970-я гады.

атрыманых ведаў мала, у 1938-м стаў студэнтам Аршанскага настаўніцкага інстытута. Праз год перавёўся ў Ленінградскі інстытут журналістыкі. Аднак вучобу перапыніла вайна. Ваенкамат накіраваў Новікава ў артылерыйскае вучылішча. Ужо з лютага 1942 года ён камандаваў узводам упраўлення «кацюш».

Ваяваў на Паўднёва-Заходнім, Паўднёвым, Сталінградскім, 4-м і 3-м Украінскім франтах. Біў ворага ў Румыніі, Балгарыі, Югаславіі, Венгрыі. Быў паранены. Перамогу сустрэў у Аўстрыі начальнікам разведкі дывізіёна. Калі ў аўтабіяграфіі пісаў: «Ён (ягоны лёс. — А. М.) даў мне паспытаць усяго: і радасці, і смутку, і цяжасцей, і асалоды, якую прыносіць дасягнутая мэта. Ён кідаў мяне па свеце, часам не клапоцячыся аб тым, ці выплыву я ці не з бурнага мора жыцця».

Дэмабілізаваўшыся ў 1946 годзе, стаў супрацоўнікам «Советской Белоруссии». Вядома, праца ў ёй не ішла ні ў якое параўнанне з «Камунай». Там — раённыя абсягі, тут — рэспубліканскія. Але што з радасцю ўспамінаў са сваіх «камунскіх» будняў, дык тую шчырую атмасферу, якая панавала ў рэдакцыі, творчае дый жыццёвае сяброўства з Аляксеем Кулакоўскім, які пазней стане вядомым

беларускім пісьменнікам, журналістамі Артурам Гардзевічам, Васілём Мінаевым... Затое ў «Советской Белоруссии» нямала напаткаў і тых, хто ўжо меў вялікі творчы вопыт.

З цягам часу Іван Новікаў узначаліў сельскагаспадарчы аддзел. А гэта пастаянныя паездкі па рэспубліцы, сустрэчы з цікавымі людзьмі... Аднак найбольш яркія ўражанні дала паездка на XI сесію Генеральнай Асамблеі Арганізацыі Аб'яднаных Нацый. Вынікам стала кніга «Дзесяць тыдняў у Злучаных Штатах Амерыкі». З яе, па сутнасці, і пачаўся Новікаў-пісьменнік.

Праўда, яшчэ ў 1948 годзе ў суаўтарстве з Васілём Пыжковым выйшаў нарыс «Герой Сацыялістычнай працы Тамара Шкурко». Але гэта былі толькі подступы. Характэрна і тое, што кніга пра Амерыку выйшла ў серыі «Бібліятэка беларускага апавядання і нарыса», у якую трапілі толькі лепшыя творы. Наступным выданням («Палескае золата», «Побач сябры») пры ўсёй іх прывязанасці да жыцця канкрэтных людзей ужо цесна было ў дакументальных межах. Гэта заўважальна, адчувалася па тым, як аўтар вышукваў тыповае, каб праз яго перайсці да шырокіх абагульненняў.

Ды, як дакладна прыкмеціў Уладзімір Гніламедаў, «якасны паварот у творчай біяграфіі Івана Новікава звязаны з тэмай гераічнага подзвігу савецкага народа ў час Вялікай Айчыннай вайны». Гэта засведчыла яго аповесць пра Веру Харужую «Сэрца інакш не можа», што пазней выйшла ў перакладзе на рускую мову ў Маскве. «Вырасла» яна з запісаў Харужай, якія трапілі ў рукі Івана Рыгоравіча. У 1959 годзе яны былі апублікаваны ў «Правде» і выклікалі шырокі чытацкі водгалас.

Новы паварот у творчай біяграфіі Новікава выклікалі аповесці «Руіны страляюць ва ўпор», «Дарогі скрыжавалі ў Мінску», «Да святання блізка», што

склалі трылогію «Мінскі фронт». Шасцісерыйны тэлефільм «Руіны страляюць», сцэнарый якога ствараўся разам з Іванам Чыгрынавым, быў адзначаны Дзяржаўнай прэміяй Беларусі. Гэтыя творы сталі своеасаблівым вынікам працы ў цэкоўскай камісіі, калі І. Новікаў даведаўся шмат праўды пра мінскае падполле і сустрэкаўся з яго ўдзельнікамі, якія выжылі, а таксама са сваякамі загінулых.

Найбольш яркім творчым дасягненнем пісьменніка стаў раман «Ачышчэнне». Па прызнанні самога аўтара, ён даўно хацеў «узятца за мастацкі твор». Штуршком стала праца над трылогіяй «Мінскі фронт». У гутарцы са мной прызнаваўся: «...не пра кожны факт, не пра кожнага героя можна напісаць так адкрыта, шчыра, як гэта магчыма ў мастацкім творы. Некаторыя людзі, пра якіх я хацеў напісаць, адмовіліся расказаць пра сябе, нават пярэчылі: не пішы! Той, каму давалося хоць крыху мець справу з дакументальным жанрам, добра ведае пра такія абмежаванні».

У рамане вядзецца расповед пра ачышчэнне душы гераіні. Нялёгкае, балючае, але — такое неабходнае, каб чалавек спакойна мог жыць далей, не адчуваючы ніякай віны. Не толькі перад іншымі людзьмі, але і перад Радзімай.

Дзякуючы раману «Ачышчэнне» я і пазнаёміўся з Іванам Рыгоравічам і вельмі ўдзячна лёсу за гэтае знаёмства. Па заданні галоўнага рэдактара штотыднёвіка «Літаратура і мастацтва» падрыхтаваў з ім гутарку, ды сталася так, што матэрыял быў надрукаваны толькі праз некалькі тыдняў. Новікаў акурат пайшоў на пенсію. А ў нас як? У нас пра пенсіянераў нават людзей творчых, часта забываюцца. Затое пазней артыкул пра Івана Рыгоравіча, у якім я выкарыстаў і вытрымкі з гутаркі, увайшоў у маю кнігу «Дарога ў запаветнае».

Алесь МАРЦІНОВІЧ.

Фота з фонду І. Новікава, што захоўваецца ў БДАМЛМ

Зборы твораў моўнага багацця

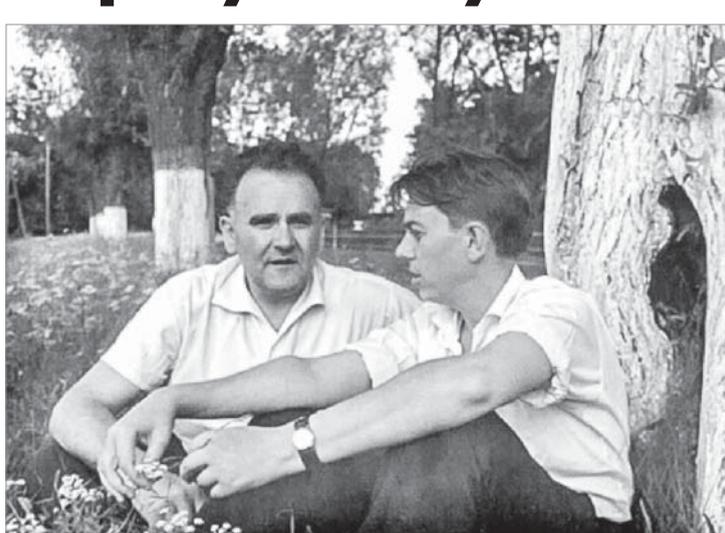
Для найбуйнейшага айчыннага выдавецтва «Мастацкая літаратура» падрыхтоўка збораў твораў пісьменнікаў-класікаў XX стагоддзя — адзін з галоўных і адметных кірункаў у працы. Ужо скончана 10-томнае выданне збору твораў народнага пісьменніка Беларусі Івана Навуменкі. Ажыццяўляецца выданне Уладзіміра Караткевіча. А сёлета выдавецтва пачне працу над зборам твораў Янкі Брыля.

Пра гэта паведаміў дырэктар выдавецтва «Мастацкая літаратура» Алесь Бадак, падкрэсліўшы:

— На маю думку, зборы твораў — «золатавалютны рэзерв» нашай літаратуры. Можна часам пачуць, што такія выданні ўжо не модныя, іх не чытаюць. Але гэта далёка не так, мы гэта бачым па цікавасці да збораў твораў, што выдаюцца ў «Мастацкай літаратуры»: яшчэ толькі падрыхтаваны том, а чытачы ўжо цікавяцца, дзе можна яго набыць. Падрыхтоўка збораў твораў — вялікая і адказная праца. Гэта ўнікальныя выданні літаратуры з пункту гледжання моўнага багацця. Не бяруся казаць, колькі слоў ужывае кожны з нас у сваім ужытку. І нам здаецца, што мы добра ведаем мову. Але варта пачытаць класікаў, і будзе зразумела, што нам ёсць у чым удасканалівацца. Творы нашых цудоўных пісьменнікаў — выдатная дапамога ў гэтым.

Таксама зборы твораў даюць магчымасць для асэнсавання спадчыны пісьменнікаў, адкрыцця іх як творчых асоб з нечаканага боку. Напрыклад, у апошні, 10-ты, том збору твораў Івана Навуменкі ўвайшлі вершы, п'есы, пісьмы, інтэрв'ю, выступленні, літаратуразнаўчыя артыкулы. Праца над гэтым выданнем пачалася яшчэ летам 2008 года — тады ў першую чаргу звярнуліся да сям'і пісьменніка, дзе захоўваўся яго архіў.

— Лепшага помніка пісьменніку, чым збор твораў, няма, — адзначыў галоўны навуковы супрацоўнік Цэнтра даследаванняў беларускай культуры, мовы і літаратуры Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі Сцяпан

Янка Брыль і Уладзімір Караткевіч. Канец 1960-х гг.

Лаўшук, які рупіўся аб захаванні памяці пра свайго земляка Івана Навуменку.

— Увесь свой архіў мой бацька неабачліва звёз у гараж Акадэміі навук, дзе ён захоўваўся ў не лепшых умовах і адсырэў. Архіў апераўтуна за свой кошт адрэстаўраваў мой брат Павел, — растлумачыла старэйшая дачка пісьменніка Валерыя. — Бацька быў сціплы чалавек, хоць і вельмі прыкметны, таму што высокі. Але найлепшы помнік чалавеку, на мой погляд, — яго дзеці. Мы ў спадчыну ад бацькі ўзялі беларускую мову, іншай мовы ў нашай сям'і доўга не было.

Вялікай чытацкай увагай адзначаны і выхад кожнай новай кнігі з 25-томнага выдання Уладзіміра Караткевіча: ужо ўбачыў свет 16-ы том збору аднаго з самых папулярных пісьменнікаў Беларусі.

— У гэты том увайшлі сцэнарыі дакументальных і мастацкіх фільмаў, лібрэта, створаныя Караткевічам, — распавёў кандыдат філалагічных навук дацэнт кафедры гісторыі беларускай літаратуры Беларускага

дзяржаўнага ўніверсітэта Анатоль Верабей. — Збор твораў у 25 тамах — асаблівае выданне: акадэмічнага тыпу, але разлічанае на масавага чытача. У аснову пакладзены жанрава-храналагічныя прынцыпы. У яго ўключаны творы, якія пры жыцці пісьменніка не друкаваліся, пераклады. Раману «Нельга забыць» вярнулі першасную назву «Леаніды не вернуцца да зямлі». Для публікацыі «Каласоў пад сярпом тваім» за аснову ўзялі тэкст машынапісу з аўтарскімі праўкамі. У зборы твораў выкарыстоўваюцца матэрыялы з прыватных архіваў, якія захоўваюць сябры Караткевіча з розных краін. Адзін з тамоў будзе прысвечаны малюнкам пісьменніка. Адметнае выданне і тым, што ў дадатак да кніг рыхтуюцца два кампакт-дыскі: вершы і песні ў выкананні самога Караткевіча (у яго быў цудоўны голас) і яго выступленні па радзі.

Сёлета выдавецтва «Мастацкая літаратура» распачынае яшчэ адзін вялікі праект — збор твораў Янкі Брыля. Пры жыцці народнага пісьменніка Беларусі выйшлі тры зборы твораў, у падрыхтоўцы якіх ён удзельнічаў сам. Але яны не былі навукова каментаванымі выданнямі ў адрозненне ад таго, што пачнецца цяпер згодна з апошняй воляй творцы.

— Янка Брыль пакінуў літаратурны завяшчанне, што наогул унікальная з'ява ў сусветнай літаратуры, — адзначыла загадчыца аддзела выданняў і тэксталагіі Цэнтра даследаванняў беларускай культуры, мовы і літаратуры Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі Алена Васілевіч. — Яно будзе змешчана ў першым томе і пакажа, што ўсю канцэпцыю свайго збору твораў Янка Брыль прадумаў сам, што прасіў друкаваць ці не друкаваць некаторыя рэчы.

Першыя дзве кнігі з 10-томнага выдання пабачаць свет ужо ў 2018 годзе.

Усе гэтыя выданні максімальна поўна змяшчаюць творчую спадчыну пісьменнікаў. Ці зразумеем, якая цудоўная мова Івана Навуменкі, Уладзіміра Караткевіча і Янкі Брыля?

Ларыса ЦІМОШЫК

Конкурс «УРОКІ СУЧАСНАСЦІ»

СКАРБЎІЦА
НАРОДНАЙ ДУШЫ

Урок пазакласнага чытання
па беларускай літаратуры ў 6 класе
па творах Уладзіміра Ягоўдзіка

Абгрунтаванне актульнасці тэмы. Як жылі нашы продкі, як адзначалі святы? Цікаваць да гэтых пытанняў не знікне ніколі. Сучаснага не можа быць без мінулага. У прастай, даступнай форме пра зімовыя народныя святы апавядае Уладзімір Ягоўдзік у кнізе «Свята летаўца: апавяданні, аповесці, казкі».

Творы, па якіх ладзяцца заняткі. Раздзел «Прыехала Каляда...» з кнігі Уладзіміра Ягоўдзіка «Свята летаўца: апавяданні, аповесці, казкі», верш Навума Гальпяровіча «Свята» са зборніка «Сюжэт для вечнасці: вершы, проза».

Форма ўрока: кола зімовых свят.

Арыгінальнасць правядзення ўрока. З мэтай фарміравання камунікатыўнай кампетэнцыі вучняў, навываў выразнага чытання, чытацкай пісьменнасці на ўроку выкарыстоўваюцца разнастайныя віды работы: міні-пастаноўка, чытанне па ланцужку, абмен пытаннямі і г. д. На ўроку ўдасканалюцца веды вучняў, атрыманыя пры вывучэнні тэмы «Народныя песні. Календарна-абрадавыя песні».

1. Гутарка з вучнямі па змесце эпіграфа.

Эпіграф: «Народная творчасць наогул, а беларуская народная творчасць увасобку — гэта мора, якое хавае ў сабе незлічоныя скарбы. Толькі трэба ўмець гэтыя скарбы дастаць» (Максім Гарэцкі). Напрыканцы ўрока вучні ў выглядзе невялікага маналогу-разважання павінны адказаць на пытанне «Каляда, Масленіца — толькі цікавыя народныя спектаклі або...».

2. Настаўнік раскажа пра творчасць Уладзіміра Ягоўдзіка.

3. Вучні выконваюць бліц-тэст па раздзеле «Прыехала Каляда...».

• Як завуць дачок бога Зюзі (Завяя, Завіруха, Мяцеліца / Зіма, Завяя, Завіруха / Мяцеліца, Скруха, Завіруха)?

• Што нельга было есці на Багатую Куццю (хлеб / мяса / бульбу)?

• Калядоўшчыкі вадзілі («мядзведзя», «казу», «жорава» / «мядзведзя», «лісу», «зайца» / «казу», «кошку», «жорава»);

• Калядныя сена засцерагала жывёлу ад (хвароб / злых чараўніц / нядобрых людзей);

• Аўласаў дзень — гэта (каровіна ці конскае свята / авечае ці каровіна свята / камарынае ці конскае свята).

Вучні ў парах праводзяць узаемаправярку па ключы.

4. Настаўнік дзеліць клас на тры групы. Першая група чытае па ланцужку апавяданне «Зіма і Зюзя», другая група — апавяданне «Батлейка», трэцяя — апавяданне «Масленіца».

Абмен пытаннямі паводле прачытанага, напрыклад: «Як выглядаў батлейкавы тэатр?»; «Да каго падобны бог Зюзя?»; «У якіх мясцінах Беларусі асабліва весела святкавалі Масленіцу» і г.д.

5. Выбарачны пераказ з элементамі славеснага малявання прадстаўнікамі груп па тэмах: «Адкуль прыйшло слова “каляды” ў беларускую мову?», «Народны звычай — шчадраванне», «Магутны язычніцкі бог Пярун ці Грамоўнік».

6. Фізкультхвілінка «Калядны карагод» (гучыць песня «І йшла Каліда» ў выкананні этнагурта «Троіца»).

Пытанні да вучняў:

• Якой паўстае Каляда ў песні «І йшла Каліда»?

• Пры дапамозе якіх мастацкіх сродкаў створаны ў песні вобраз Каляды?

7. Прагляд міні-пастановак. Першая група прадстаўляе ўрывак з апавядання «Першая Куцця» — «Размова гаспадара і гаспадыні за сталом на Багатую Куццю», другая група — з апавядання «Калядоўшчыкі» — «Калядоўшчыкі віншуюць гаспадароў», трэцяя група — з апавядання «Батлейка» — «Хрыстова нараджэнне».

8. Выразнае чытанне настаўнікам верша Навума Гальпяровіча «Свята». Работа з тэкстам верша. Вучні чытаюць верш самастойна. Кожная група адпаведна нумарацыі працуе са сваёй штрафой твора, шукае незразумелыя словы, адзначае мастацкія сродкі, якія выкарыстаў аўтар (па неабходнасці вучні звяртаюцца да тлумачальнага і літаратуразнаўчага слоўніка). Выразнае чытанне вучнямі верша «Свята», справаздача груп аб выкананні заданняў.

9. Групы дэманструюць і абараняюць малюнкi, выкананыя па змесце апавяданняў з раздзела «Прыехала Каляда...».

10. Выніковы кантроль. Заданне: скласці анатацыю да аднаго з апавяданняў раздзела «Прыехала Каляда» па плане-алгарытме.

План-алгарытм:

• Хто аўтар, якая назва і жанр твора?

• Пра што гаворыцца ў творы?

• Каму адрасуецца твор?

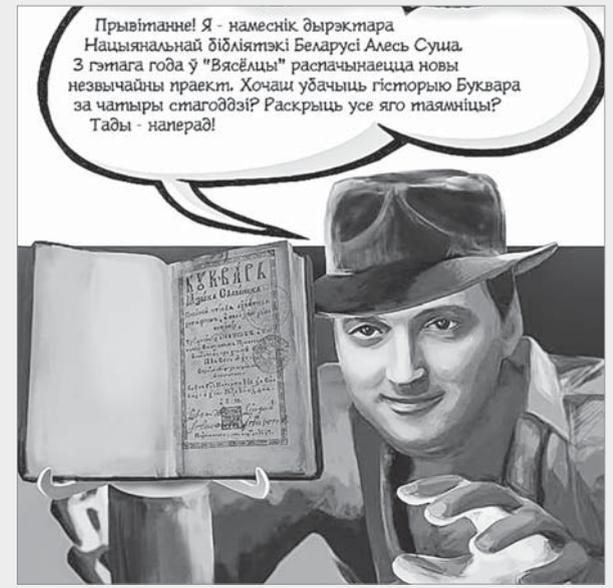
11. Рэфлексія. Звяртаемся да пытання, пастаўленага ў пачатку ўрока: «Каляда, Масленіца — толькі цікавыя народныя спектаклі або...». Кожная група прадстаўляе невялікі маналог-разважанне.

Настаўнік завяршае ўрок пажаданнямі калядоўшчыкаў: «Каб да лета дачакаліся, а зімою з Калядамі сустракаліся».

Удзел вучняў у занятках. Вучні працавалі ў парах і групамі, адказвалі на пытанні бліц-тэста, рыхтавалі выбарачны пераказ з элементамі славеснага малявання, паказвалі міні-пастаноўкі, дэманстравалі малюнкi, танчылі ў калядным карагодзе, складалі анатацыю, давалі свае варыянты адказаў на праблемнае пытанне. На працягу ўрока школьнікі ўдасканалі сваю чытацкую пісьменнасць.

Вынікі. Вучні актыўна ўдзельнічалі ў занятках. Адказы на праблемнае пытанне, складзеныя анатацыі паказалі, што вучні паглыбілі веды пра кола зімовых народных свят, праявілі творчыя здольнасці.

Вольга ЦІМОШЧАНКА,
настаўніца Багатырской базавай
школы Полацкага раёна

Старонка з № 1 часопіса «Вясёлка» за 2018 год.

Гісторыя Буквара:

прыгодніцкі баявік
ды іншыя цікавосткі «Вясёлкі»

Часопіс «Вясёлка», які вось ужо больш за 60 гадоў выдае маленькіх чытачоў сваімі матэрыяламі, мае як прыхільнікаў, так і крытыкаў. Даводзілася чуць ад некаторых найбольш катэгарычных бацькоў, што, маўляў, мала іх дзеці знаходзяць на старонках гэтага выдання па-сапраўднаму інтэрактыўных матэрыялаў, няшмат гульні і развівальных заданняў, тэкстаў болей, чым ілюстрацый, няма спробы па-новаму зацікавіць класічнымі творами.

Думаецца, першы ў гэтым годзе нумар «Вясёлкі» павінен па-добраму здзівіць скептыкаў. Стала больш яркіх і змястоўна насычаных малюнкаў, амаль на кожнай старонцы ёсць цікавыя заданні.

Вось перад намi хорар-апавяданне Каруся Каганца пра скрыпача, які ўваліўся ў яму да галоднага ваўка. Акрамя займальнай, у стылі фільмаў Тоўба Хупера, гісторыі, дзеці павінны адгадаць, які з намаляваных ваўкоў — ваўкалак. Па-шагалаўскі лёгкі верш Міколы Чарняўскага «Зімовы бал» прадстаўлены візуальна нечакана: Зіма, у вобразе моднай капрызлівай дзяўчынкі, жанглое вялікімі снежнымі камякi, унутры якіх змешчаны слупкі верша. Сам тэкст ад гэтага жангльвання пераблытаецца, і чытачы павінны ўзнавіць, дзе яго пачатак, дзе — канец. Любімы аўтар «Вясёлкі» Аляксандр Карлюкевіч парадаваў чарговымі прыгодамі Шубуршуна, які дабраўся ажно да Эквадора. Чытачы даведаюцца, што за незвычайныя навагодныя традыцыі ёсць у гэтай краіне і павінны будучы выканаць некалькі інтэрактыўных заданняў. Больш увагі часопіс стаў надаваць юным аўтарам. З'явілася новая рубрыка «Таленты "Вясёлкі"», дзе не проста мяшанка з розных дзіцячых твораў, а выбіраецца адзін аўтар — найбольш цікавы і творча-нечаканы. У першым нумары гэта Кастусь Жыбуль, сын паэтаў і літаратуразнаўцаў Віктара Жыбуля і Веры Бурлак.

Але самы яркі ў новай «Вясёлцы», безумоўна, — сумесны праект часопіса і Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі «Буквар. Таямніцы 4-х стагоддзяў». Увесь год будзе працягвацца знаёмства з рознымі і незвычайнымі букварамі, якія выдаваліся на тэрыторыі нашай краіны на працягу чатырохста гадоў. Была небяспека, што гэта ператворыцца ў гістарычна-нудны опус з вялікай колькасцю тэксту і невыразнымі карцінкамі. Атрымалася ж нешта цалкам адваротнае. Аўтар тэксту, намеснік дырэктара Нацыянальнай бібліятэкі Аляксандр Суша, мастак Ілья Пушкар і супрацоўнікі «Вясёлкі» падалі гісторыю пра «Першы ў свеце Буквар, прыдуманы беларусам» як займальны гістарычны трылер, у стылі рамана «Імя ружы» альбо серыі прыгодніцкіх фільмаў Стывена Спілберга пра Індыяну Джонса. Сам Аляксандр Суша прадстаўлены на развароце гэтакім авантурыстам, які з лёгкасцю можа трапляць у любыя часавыя прасторы, сакрэтнае кніжныя сховішчы, бібліятэкі і сцяпенні, каб паказаць нам незвычайныя старадаўнія выданні, поўныя загадак і цікавостак. У лёгкай займальнай форме мы шмат даведваемся (пры мінімуме тэксту!) пра першы буквар (ёсць верагоднасць, што яго аўтарам быў Мяцеліца Сматрыцкі), можам разгадаць зашыфраванае заданне, каб зразумець, хто быў фундатарам гэтай кнігі, вывучым тагачасны алфавіт. Давялося быць сведкам таго, з якой непадманнай цікавасцю дзеці ды іх бацькі вывучалі менавіта гэты разварот, як інтрыгаваў іх вобраз Сушы, цікавіў старадаўні буквар і яго гісторыя.

«Вясёлка» з кожным новым нумарам становіцца больш лёгкай, іранічнай, гульнівай. Нават пра самыя сур'езныя рэчы яна раскажа па-мультыплікацыйнаму займальна. Паглядзім, якім стане наступны нумар, ці будзе такім жа незвычайным новы расповед пра буквар Спірыдона Собаля, але пакуль пачуццё свята, калі гартаеш «Вясёлку», не мінае, і чакаеш з нецярпеннем працягу.

Сямён ТАТАРЧЫК

Фота Кастуся Дробова.

Свята Масленіцы ў Глыбоцкім раёне.

Крохкасць зямная

Гільдыя керамістаў прадставіла першы мастацкі праект

Здаўна кераміка займала значнае месца ў беларускай народнай творчасці, і сёння гэтая справа не забытая. Майстры працягваюць шанаваць традыцыі і ў той жа час знаходзяць новыя цікавыя формы. І калі ўбачыш аўтарскую кераміку на ўласныя вочы, адчуваеш неверагоднае захапленне як кампазіцыяй і формай, так ісэнсавым складнікам. Варта толькі наведаць выстаўку «Між рукамі і полымем» у мастацкай галерэі «Універсітэт культуры», якую арганізавала грамадскае аб'яднанне «Беларуская гільдыя керамістаў».

Прадстаўлены творы як знакамітых майстроў керамікі, так і аўтараў, якія толькі шукаюць сябе ў гэтым кірунку. Усіх майстроў аб'яднала Гільдыя керамістаў, якая афіцыйна была зарэгістравана ў Беларусі некалькі месяцаў таму.

— Ідэя з'явілася ў 2014 годзе, калі я прапанавала сваёй дачцэ — керамісту Алесі Козіч — арганізаваць фестываль «Кераміка Крэва», — расказвае старшыня Гільдыі керамістаў Святлана Цап. — Самае галоўнае, што гэтую ідэю прынялі іншыя майстры. Каля дваццаці творцаў удзельнічалі ў праекце, які мы ажыццявілі практычна без фінансавання, на энтузіязме. Тады я зразумела, што трэба ствараць саюз, які не дазволіць майстрам згубіцца, а дадасць імпульс рухацца наперад: рабіць разам дзівосныя, моцныя праекты. Наступным этапам стала праграма Еўрасаюза «Мост». Яна дала магчымасць знайсці ў розных краінах Еўропы людзей, блізкіх нам па духу, спецыфіцы працы. У выніку мы пазнаёміліся з Сімонай Берардзі, якая прадстаўляе Адміністрацыйную арганізацыю керамістаў і лінгвістычны міжкультурны цэнтр «Экстра Клас Італія» ў горадзе Фаэнца. Гэты горад — радзіма фаянсу і там шмат міжнародных фестываляў, звязаных з керамікай, у якіх змаглі паўдзельнічаць нашы беларускія керамісты. Пасля Італіі мы зноў задаліся пытаннем, што можа гільдыя, якія ёсць рэсурсы і кірункі. Зразумелі, што трэба аб'ядноўвацца. Зварнуліся з прапановай да майстроў, і яны адгукнуліся. На самай справе аўтаномнае існаванне майстроў не заўсёды плённае, ім патрэбна абароненасць, магчымасць развіцця, рэсурсы, якія ў індывідуальным парадку знайсці нялёгка, таму што аўтары займаюцца мастацтвам і ім цяжка сумяшчаць арганізатарскія і мастацкія здольнасці. А я якраз той чалавек, які можа займацца функцыямі юрыдычнымі, арганізатарскімі. Атрымаўшы згоду майстроў, мы пачалі вялікую працу. 26 лістапада мінулага года была зарэгістраваная Гільдыя керамістаў як грамадскае аб'яднанне.

Сябры гільдыі спадзяюцца, што і іншыя майстры далучацца да аб'яднання, зразумеўшы, што лепей трымацца разам. Тым больш зараз гільдыя прымае ў склад усіх творцаў, якія цікавяцца керамікай, нават калі яны не маюць спецыялізаванай адукацыі.

Як адзначае куратар выстаўкі Соф'я Сівер-Духоўнікава, задача праекта — не толькі адлюстраваць майстэрства, але і паказаць кераміста як асобу, раскрываць сутнасць яго дзейнасці.

Сёння выстаўкі керамікі ў краіне ладзяцца не так часта. Часцей керамісты прадстаўляюць свае творы ў шматгранных выставачных праектах, разам з тэкстам, жывапісам, скульптурай альбо падчас біенале ці трыенале сучаснага мастацтва. Асобныя праекты ўспомніць няпроста. Гэты нюанс таксама хвалюе сяброў гільдыі.

— Мне вельмі не хацелася б, каб мы канкурыравалі з Саюзам мастакоў або Саюзам рамеснікаў, а, наадварот, рухаліся наперад, дзяліліся адзін з адным ідэямі і ў выніку прыйшлі б да таго, каб стварыць Музей керамікі

ў Беларусі, таму што ў Мінску такога музея няма, — падкрэслівае Святлана Цап. — У Ракаве ёсць арт-галерэя Фелікса Янушкевіча, дзе можна ўбачыць кераміку, але яна прыватная. Для стварэння музея творы ў нас ёсць. Мы іх беражліва захоўваем. Ужо можам нават сабраць творы для гістарычнай залы. На мой погляд, агульнымі сіламі мы можам дасягнуць гэтай мэты.

Сёння керамістаў фактычна перасталі выходзіць у навучальных установах. Гільдыя плануе вырашыць і гэту праблему. Бо кераміка насамрэч — цікавы кірунак, дзе можна развівацца праз утылітарныя рэчы, што сёння вельмі актуальна, і праз дэкаратыўныя аб'екты.

— У нас цяпер ёсць толькі адна школа, у якой рыхтуюць керамістаў. Школа вельмі моцная, але хацелася б, каб такіх устаноў было больш, каб з ранніх гадоў прывіваць любоў да керамікі. І ў такой школе былі б запатрабаваныя ў якасці выкладчыкаў людзі, якія скончылі працоўны шлях, — падкрэслівае Святлана Цап. — Кераміка — добры матэрыял для развіцця псіхафізічных здольнасцяў, напрыклад, у выпадку дзяцей з аўтызмам.

Вольга Сямашка «Сонца ў чоўнах», 2012—2013 г.

Я ведаю людзей, якія пасля інсульту, дзякуючы заняткам з глінай, акрыялі хутчэй, чым чакалася.

У многіх краінах свету метада аздараўлення з дапамогай работы з глінай карыстаецца вялікай папулярнасцю. Па-першае, працэс зацягвае, можа прывабіць як дарослага, так і маленькага, па-другое, чалавек, які захапляецца творчасцю, больш даведваецца пра гісторыю керамікі, яе распаўсюджанне ў розных краінах свету.

Адна з галоўных задач гільдыі — прыцягнуць да керамікі не толькі майстроў, але і патэнцыяльных

Вікторыя Сакалоўская «Чароўнае полымя», 2017 г.

пакупнікоў аўтарскіх вырабаў. На жаль, з-за адсутнасці інфармацыі пра творцаў людзі да іх не звяртаюцца. Ды і на паліцах крам амаль не знойдзеш іх работ. Але ж тое, што сёння ўмеюць і могуць айчыннымі керамістамі, значна большае за тое, што мы пра іх ведаем.

— Кераміка — гэта мастацтва ад народа. Калісьці ці не ў кожнага вяскоўца быў ганчарны круг, печы. І заўсёды знаходзіліся пакупнікі на такія вырабы, — дзеліцца Святлана Цап. — Сёння людзі, якія карыстаюцца ўтылітарнымі прадметамі побыту, усё часцей звяртаюць увагу на якасны прадукт, на яго мастацкія ўласцівасці. Менавіта таму я бачу сэнс займацца керамікай і захапляць ёю. Чалавеку трэба кантактаваць і поглядам, і тактыльна з прадметам, каб зразумець яго вытанчанасць. Бо ўсе работы, створаныя рукамі, захоўваюць энергію. Нельга параўнаць аўтарскі аб'ект з заводскім. Калі бярэш аўтарскі выраб, адразу ж пачынаем з ім узаемадзейнічаць. Для мяне наогул важна, каб беларуская кераміка стала больш вядомай ў свеце. Гэтаму можа паспрыць і больш прадуманае выкарыстанне турыстычнага патэнцыялу Беларусі. У гэтым кірунку мы маем сумесную ідэю з гільдыяй маркеталагаў і прадстаўнікамі дзелавога турызму (яны гатовыя запрашаць на нашы мерапрыемствы групы з розных краін). Вельмі хацелася б, каб да нас прыежджалі жыхары краін Балтыі: нашых керамістаў там вельмі любяць, купляюць іх прадукцыю.

На выстаўцы эксперты-экскурсаводы раскажуць наведвальнікам гісторыю нараджэння вырабаў, раскрываюць некаторыя сакрэты тэхналогіі вытворчасці і пачастуюць гарачай гарбатай. Для тых, хто хоча даведацца больш аб прафесіі кераміста, будуць арганізаваны творчыя сустрэчы з выбітнымі майстрамі, якіх высока цэняць не толькі ў Беларусі, але і за яе межамі. Аўтары выстаўкі таксама дадуць майстар-класы па ганчарстве, лепцы з гліны і роспісе керамічных вырабаў.

Вікторыя АСКЕРА, фота аўтара

Жывапіс для гэтай мастачкі — амаатарскае захапленне. Асноўны акцэнт у творчасці яна робіць на кераміку і фарфор. Пра гэта сведчыць і выстаўка «Створанае з прыродай» Вольгі Угрыновіч.

З серыі «Бабулін букет», 2017 г. (злева), з серыі «Лаванда», 2017 г.

ПРЫРОДНЫЯ ФОРМЫ

Яе аўтарскія талеркі, пано і збаны ахвотна раскупляюць турысты: мастачка паказвае беларускую прыроду. Нібыта насамрэч васількі, папараць-кветка, лаванда ўпрыгожваюць яе аўтарскія вырабы. Вольга Угрыновіч даўно прыдумала ўнікальную тэхніку: падчас работы з мяккай і падатлівай масай майстрыха накладвае на паверхню вырабу сапраўдныя жывыя расліны і трымае да таго часу, пакуль яны не дадуць адбіткаў. Атрыманы малюнак пачынае распісваць па контуры ўжо пасля першага абпалу. Засушаныя травы аўтар не выкарыстоўвае: яны маюць недакладную структуру, часта і хутка крышацца. Таму падчас прагулак за горадам Вольга не толькі дыхае свежым паветрам, але і збірае расліны...

— Вольга Угрыновіч умее працаваць з колерам і выкарыстоўвае яго менавіта ў нечаканай прасторы палатна, — падкрэсліў на адкрыцці праекта намеснік Беларускага саюза мастакоў Леанід Хобатаў. — Аўтар —

перакладчык тых гукаў, якія шапочка прырода. У яе творчасці няма бунтарства ці агрэсіі, яна быццам кветка, якая квітнее і стварае вакол сябе арэол добра. Вельмі арганічна сумяшчае жывапіс і кераміку. Посуд, які стварае Вольга, — сапраўднае ўпрыгожанне, якое прынясе ў дом гармонію.

Любоў да керамікі Вольга ўзяла ад свайго бацькі мастака-кераміста Уладзіміра Угрыновіча, які аб'ездзіў усю Беларусь, вывучаючы народныя ганчарныя промыслы і карані мастацтва керамікі. Маленькая дзяўчынка часта прыходзіла з ім на заняткі ў тэатральна-мастацкі інстытут. З таго часу і пачаўся яе шлях у мастацтва.

На сваёй выстаўцы мастачка размеркавала работы такім чынам, каб глядач паглыбіўся ў розныя поры года. Аўтар упэўнена, што ў мігусні падзей гараджанам не хапае свежага паветра, таму запрашае ў зімовыя дні далучыцца на сваёй выстаўцы да прыроды.

Вікторыя АСКЕРА, фота аўтара

...НАМ ПАТРЭБНЫ «РЭВІЗОР»?

Мікалай Пінігін, галоўны рэжысёр Нацыянальнага акадэмічнага тэатра імя Янкі Купалы, у новым годзе зноў звярнуўся да класікі. Пасля чэхаўскай «Чайкі», якая выклікала актыўнае абмеркаванне, у нацыянальным тэатры Беларусі прадставілі «Рэвізора» паводле Мікалая Гоголя. Але не ў перакладзе на беларускую Кандрата Крапівы: паводле меркавання рэжысёра, мова — з'ява дынамічная, і за доўгі час існавання «Рэвізора» па-беларуску некаторая лексіка састарэла. Мікалай Пінігін наўмысна замовіў Марыі Пушкінай пераклад у выглядзе «трасянка»: дзеянне перанеслі ў прастору айчыннай глыбінкі, таму дасканалае літаратурнае мова не адпавядала б тутэйшым рэаліям. Нешта ў гоголеўскі тэкст дадалі «ад сябе» — каб зрабіць дзеянне больш сучасным. Ці адпавядае гэты «Рэвізор» сваёй першаснай задуме? Што на яе працуе?

АТМАСФЕРА

Перанос дзеяння ў раённы цэнтр Беларусі 70-х — 80-х гадоў, заяўлены стваральнікамі спектакля, цалкам адбыўся. Спрацаваў не толькі ход з трасянкай, але і ўпісаная ў канву арыгінальнай п'есы дадатковыя сцэны. У прыватнасці, тыя, што датычыліся сустрэчы Хлестакова з чыноўнікамі. Тут і чырвоную стужку пераразала, і новыя аб'екты прымалі, і мясцовыя прадукты каштавалі, і нават хлебам-соллю частавалі. Каравай дарагому гасцю паднеслі па ўсіх правілах мясцовай гасціннасці: у народных строях ды са спевамі.

Атмасфера местачковасці адлюстраваная і ў сцэнаграфіі: яе адразу пазнаеш па лебедзях на дзвярах лазні, з якой выходзяць чыноўнікі... Пазнавальныя і бутэлькі з самагонам насупраць таннага шампанскага, закатаныя памідоры ды агуркі па суседстве з безгустоўным вялікім крэмавым тортам...

Мастацкім афармленнем сцэны і касцюмамі займаўся літовец Марыус Яцоўскіс, які ўжо супрацоўнічаў з Мікалаем Пінігіным падчас пастаноўкі «Чайкі». Рэжысёр патлумачыў: мастак быў запрошаны з-за мяжы менавіта дзеля таго, каб паглядзець на герояў п'есы вачыма чалавека з іншага асяроддзя, «прэпаратыраваць» характары і падзеі без асабістай уключанасці ў працэс. Таму што, на думку Мікалая Пінігіна, «Рэвізор» — гэта погляд Гоголя на замежную для яго рэчаіснасць: на момант стварэння п'есы пісьменнік толькі прыехаў у Расію з Украіны. У выніку трапіныя назіранні Марыуса Яцоўскіса «стрэлілі» на карысць спектаклю. Калі не звяртаць увагі на асобныя дэталі, агульнае ўражанне ад сцэны застаецца халодным і нават «сырым»: глядзяч нязменна бачыць недапрацаваныя шэрыя бетонныя канструкцыі ды падобную да крыжа лінію электраперадач — з намікам: грошы «губляюцца» і не даходзяць да добраўпарадкаванага горада, ці то згадка прадчування непазбежнай перабудовы?

Касцюмы ў «Рэвізора» Купалаўскага тэатра заслугаюць асобнага камплімента. Жаночыя персанажы ў кожным выхадзе дэманструюць безгустоўнасць модніц з глыбінкі: калі ружовы колер, дык занадта яркі, калі сукенкі, дык з леапардавым малюнкам, чырвоныя пантофлі ды калготы ў сетачку.

У той час як чыноўнікі паўстаюць перад глядачом у аднолькавых шэрых касцюмах, актуальных і нязменных сярэдзіна, надзеленых пасадамі, ужо дзясяткі гадоў. Шэрыя афіцыйныя строі надзвычай добра спалучаюцца то з аранжавымі каскамі на будоўлі, то з белымі халатамі ў медыцынскіх установах. Але варта прыгледзецца: колькі камічнага схавана ў дробязях! Караценькі чырвоны гальштук і неадпаведнай даўжыні штаны гараднічага, наўмысна брудныя красоўкі і кеды Бабчынскага і Дабчынскага (так у тэатры) — адразу ж уяўляем, як гэтыя сябры з вечара да ранна бегуюць з хаты ў хату, каб паспець пераклазаць усе плёткі — ды іншыя акцэнтныя яркава дапаўняюць сутнасцю характарыстыку персанажаў.

ДЭТАЛІ

Наогул, рэальныя стасункі паміж героямі пінігінскага «Рэвізора» хаваюцца

Заканчэнне. Пачатак на 1-й стар.

ў дэталі. Назіральныя глядачы атрымаюць надзвычайную асалоду ад дакладна прадуманых эпізодаў, якія характарызуюць норавы мясцовай эліты.

То Дабчыньскі з Бабчыньскім паслужліва апранаюць гараднічага, блытаючы порткі з кашуляй. То гараднічы паўзе праз усю сцэну, каб абцягнуць занадта кароткую жончыну сукенку, якая легкадумна

Фота: БелТА.

адкрывае больш, чым трэба. То па-бацькоўску клапатлівы Восіп на свой лад апыкае небарак Хлестакова.

Пасля гучнай заявы пра тое, што ў прэм'ерным спектаклі задзейнічалі амаль увесь мужчынскі склад трупы тэатра, міжволі пачынаеш думаць, што жаночых роляў у «Рэвізора» амаль не будзе. Але яны ёсць, і вельмі каларытныя. Удалым атрымаўся дуэт Ганны Андрэеўны і Мар'і Антонаўны (жонкі і дачкі гараднічага) ад заслужанай артысткі Рэспублікі Беларусь Зой Белыхавіч і маладой актрысы Дзіяны Камінскай. Запамінальнымі і натуральнымі выглядаюць персанажы гандлярка і мясцовы этнаграфічны «калякціў». Адзінае, што можа выклікаць непаразуменне ў знаўцаў Гоголя, — у новай пастаноўцы згубілі унтэр-афіцёрскую ўдаву: мабыць, яе персанаж было б цяжка адаптаваць да азначанага часовага прамежку?

Спектакль, бы папулярная камедыя савецкіх часоў, стаўся неаб'якава да водных працэдур. Нездарма на афішы змясцілі дзелава партфель з лазневым венікам: у цёплай, амаль сяброўскай атмасферы чыноўнікі даведваюцца аб прыездзе рэвізора. Хлестакоў не проста ўмывае рукі, калі прымае хабар ад наведнікаў, а насамрэч мыецца. Дарэчы, аднолькавыя раней чыноўнікі ў сцэне з ваннай атрымалі магчымасць выступіць «сола» і разышліся, бы на конкурсе талентаў. Асабліва запамінальным зрабілі візіт Арцемя Піліпавіча Землянікі (Дзмітрый Есяневіч). Папачыцель богаўгодных устаноў раптам пераўтварыўся ледзь не ў агента спецслужбаў: узнік літаральна з-пад зямлі, падрабязна распавёў пра грахі ўсіх сваіх калег, зрабіў Хлеста-

кову педыкюр і пакінуў сцэну паходкай Майкла Джэксана...

ПЕРСАНАЖЫ

Спраўднымі зоркамі пастаноўкі сталі выканаўцы галоўных роляў Павел Харланчук (Хлестакоў) і Віктар Манаеў (гараднічы). Іван Хлестакоў атрымаўся ў Паўла Харланчука нахабным гарадскім фатам, хлопцам «на стылі», з далікатнымі, нават жаночымі манерамі. Ён адзіны з усіх герояў размаўляе на прыгожай літаратурнай беларускай мове, бо ён — жыхар сталіцы і прытрымліваецца таго, што зараз «у трэндзе». Але герой Харланчука — чалавек не надта адукаваны, не патрыятычны і зусім не «ідэйны». Яго беларуская мова толькі больш адцяняе ўсіх тутэйшых персанажаў.

Што робіць і гоголеўскі, і пінігінскі Хлестакоў: п'е, гуляе ў карты, фліртуе з жанчынамі (прычым з абсалютна выразным сексуальным намерам) і хваліцца з такім імпэтам, што ад уласных узнёслых

Наадварот, вобраз гараднічага ў выкананні Віктара Манаева атрымаўся глыбокі і неадназначны. Перад глядачом паўстае герой, які, у прыцыпе, варта шкадавання. Падчас знакамітага маналогу напрыканцы спектакля, калі Віктар Манаеў звярнуўся да аўдыторыі са словамі: «Над кім смеяцеся? Над сабой смеяцеся!», — камедыя ненавязліва ўзнялася да драматычнага нападу. Гэта той выпадак, калі хочацца і смяцца, і плакаць разам з героем: адчуваецца менавіта гоголеўскае стаўленне да персанажа. Гараднічы далёкі ад ідэалу, але не адмаўляе сваіх памылак. З'яўляецца выключная асэнсаванасць дзеянняў: хабар квітнее там, дзе ёсць для яго глеба, дзе людзі гатовыя вырашаць праблемы на сваю карысць любым шляхам. Ці можна яго зразумець?..

ФІНАЛ

У фінале няма прабачэння — толькі пакаранне. Рэжысёр не мае літасці да сваіх персанажаў. Дарэчы, яны і самі не маюць літасці да сябе — у пошуках вінаватага жорстка забіваюць Бабчынскага і Дабчынскага. У фінале перад аўдыторыяй прыбіралшчыкі — у выглядзе анёлаў (хіба не хочучь нашы людзі бачыць анёлаў у тых, хто гатовы хоць бы намёкам даць зразумець, што вымеце гэтую навалу ў выглядзе хабарнікаў?).

Ход эфектны і пазнавальны: як у беларускай рэчаіснасці, так і ў тэатральнай прасторы. Цяжка ўтрымацца ад згадкі пастаноўкі ў Магілёўскім абласным тэатры лялек «На дне» паводле Горкага, якая ў свой час выбухнула з вялікім рэзанансам і спрэчкамі. Але што зробіш? Пры сутыкненні са злом так ці інакш падумаеш пра анёлаў: бываюць сітуацыі, якія самі сабой не вырашаюцца, і тады спадзеў — толькі на нейкія вышэйшыя сілы. Але каб іх прыцягнуць, людзі і самі павінны нешта зрабіць, так бы мовіць, праявіць ініцыятыву, каб нешта вырашылася на іх карысць. Чаму ў спектаклі Мікалая Пінігіна яны з'яўляюцца? Мы ўсё ж бачым жанчын-гандляркаў з торбамі і разумеем: карупцыя — гэта рэальнае зло, з якім сутыкаюцца і ад якога пакутуюць простыя людзі. І гэта не смешна. Наогул, Пінігін — той рэжысёр, які ўмее ў камедыі падкрэсліць трагедыю складнік, нават фатальны. Напрыклад, у «Пінскай шляхце», дзе фінал быў зусім не аптымістычны і бязрадасны. Так і тут — ёсць прысуд, вельмі адназначны: татальнае вынішчэнне зла (калі пакаяння і самавынішчэння не прадбачыцца).

Пра актуальнасць новага «Рэвізора» можна меркаваць і па ўзрушанай рэакцыі глядзельнай залы, і па шырокім асвятленні прэм'еры ў айчыннай прэсе. Атрымліваецца, што твор з XIX стагоддзя, а гучанне яго абсалютна сучаснае.

Класічная п'еса ўспрымаецца натуральна ў беларускіх рэаліях, няхай сабе і мінулых гадоў. Але ці толькі мінулых?..

Дар'я ЧАРНЯЎСКАЯ

Фота: БелТА.

КРОПКА РЭЗАНАНСУ ДЗМІТРЫЯ МАХАМЕТА

Дзмітрый Махамет.

Беларускае дакументальнае кіно ўжо даўно існуе па-за межамі нашай краіны. Напрыклад, Дзмітрый Махамет жыве ў Францыі, але крытыкі і гледачы адзначаюць, што ў яго фільмах беларускага часам больш, чым у творах тых, хто на Айчыне жыве пастаянна. Сёння ён распавядае, як у Францыі здымаецца дакументалістыка з «водарам» Беларусі.

— Вы вучыліся ў Беларусі, а таксама ў французскай кінашколе. Якімі былі гэтыя часы?

— Мне цяжка шукаць адрозненні ў дзвюх сістэмах адукацыі, напэўна, яны ёсць, але, думаю, справа не ў гэтым, а ў людзях, якія дапамагаюць набыць уласны досвед. А яны былі і ў Беларусі, і ў Францыі, і гэта не толькі выкладчыкі, але і сям'я, сябры, асяроддзе... Я б не шукаў адрозненні. Разглядаю гэта як працяг адной гісторыі, якая не можа існаваць без мінулага. Я ехаў у школу Лё Фрэнэна, бо чуў пра яе шмат добрага: гэта не ў класічным разуменні кінашкола, як, напрыклад, галоўная французская кінашкола Ля Фэміс. Лё Фрэнэна мае больш пластычны ўхл, і фільмы яе студэнтаў таксама іншыя: больш візуальныя, эксперыментальныя. Маёй выкладчыцай стала Шанталь Акерман, і мяркую, што ў першую чаргу гэтая сустрэча дазволіла мне зразумець, што я хачу ствараць фільмы. Але паўплывала і ўсё асяроддзе з яго непаўторнай атмасферай, якая ў той час была ў Лё Фрэнэна: Жан-Мары Штраўб і Даніэль Юе рабілі мантаж свайго новага фільма, прыязджалі Жан-Люк Гадар, Міра Наір, Бруно Дзюмон... Памятаю, што глядзеў шмат фільмаў, бо гэта было мне не столькі патрэбна, колькі я стаў захапляцца кіно.

— Пасля заканчэння Беларускай акадэміі мастацтваў вы працавалі мастаком анімацыйных фільмаў. А які прыйшлі да дакументальнага кіно?

— Я працаваў не толькі мастаком у анімацыі, а працягваў маляваць, пачаў спрабаваць рабіць нешта з відэа, істаляцый, быў у мастацкіх рэзідэнцыях. Работа на анімацыйных фільмах была спачатку толькі работай, а потым стала часткай майго жыцця, хоць зараз туды вярнуцца не хачу, бо гэта ўжо нешта далёкае. Гэты досвед быў пераходны, каб самому пачаць здымаць фільмы. У свой час на маё рашэнне займацца кіно паўплывалі фільмы Шанталь Акерман, Бела Тара, Жан-Мары Штраўба і Даніэль Юе, Цай-Мінг Ліянга і іншых рэжысёраў, але хочацца таксама згадаць фільм Віктара Эрысэ «Сонца ў лістоце айвавага дрэва». Гэта першы фільм, які я ўбачыў у Лё Фрэнэна і быў вельмі ўражаны, што можна зрабіць у кіно! Я зразумеў, што яно прапануе больш магчымасцей, чым іншыя сродкі выяўлення, якія ўжо ведаў. Да візуальнага і гукавага адчування тут дадаецца час, што дазваляе перадаць у ім вельмі багаты досвед жыцця. Але не магу сказаць, што прыйшоў да дакументальнага кіно: хутчэй праз эксперыменты я прыйшоў да нейкага кшталту рэалізму, які для мяне не зусім рэалізм. Мне падаецца, што я павінен прадстаўляць на экране тое, што ёсць маё жыццё і як яно трансфармуецца ў вобраз, таму адчуваю сябе больш

мастаком, які стварае фільмы, чым рэжысёрам.

— Па якіх законах працуе кіно ў Францыі і ці ёсць штосьці агульнае ў кінапрацэсах дзвюх краін?

— У Беларусі ў мяне быў вельмі добры досвед работы са студыяй «Летапіс». Гэта была капрадукцыя, і без удзелу «Беларусьфільма», магчыма, мой фільм не адбыўся б. Цяпер я не

ведаю дакладна, як ідзе кінапрацэс у Беларусі, але ў ідэале мне падабаецца ідэя студыі «Летапіс», калі ёсць калектыў, які стварае асяроддзе, дзе будзе нешта на раджацца. Што датычыцца Францыі, то, калі казаць больш пра незалежнае кіно, тут шмат прадзюсараў, гэта невялікія арганізацыі, дзе працуюць часам толькі некалькі чалавек. Можна звяртацца па фінансаванне ў Нацыянальны кінематаграфічны фонд, дзе вельмі шмат секцый для розных тыпаў праектаў. Ёсць кінематаграфічныя фонды ў кожным рэгіёне, ёсць тэлеканалы, шмат варыянтаў, але праектаў падаецца таксама вельмі шмат, і канкурэнцыя досыць вялікая. Французскія прадзюсары працуюць з кінематаграфістамі з усяго свету, таму конкурс тут становіцца ў нейкім сэнсе міжнародным.

— Вы былі ў журы дакументальнага конкурсу «Лістапада». Ці складала было знаходзіцца па іншы бок ад рэжысёраў?

— Дакументальная праграма «Лістапада», як і штогод, была добрая. Цяпер у дакументальным кіно можна рабіць шмат чаго, дазваляць сабе розныя формы, балансаваць паміж дакументальным і ігравым кіно. Я глядзеў фільмы як звычайны гледач, але іншая справа, што статус сябра журы абавязваў выбраць з прапанаванай праграмы лепшае. Усё гэта вельмі суб'ектыўна, таму што табе гэты фільм можа спадабацца, а іншаму — не. Справа ў тым, ці становішся ты гледачом гэтага фільма (на што ўплывае шмат рэчаў): якая гісторыя распавядаецца, як яна кранае, ці трапляеш ты ў рытм гэтага фільма, адчуваеш яго напругу? Як глядач я ў першую чаргу чакваю ўбачыць індывідуальнасць рэжысёра, калі па першым кадры можна пазнаць, што гэта менавіта яго фільм. І нават калі стужка зроблена недасканала, я аддам перавагу аўтарскаму погляду, а не добра зробленаму фільму, дзе гэтага не будзе.

— Вашы фільмы бяруць удзел у фестывалях. Наколькі гэта важна і для кіно, і для яго аўтара?

— Цяпер на фестываль трапіць вельмі складана! З прыходам лічбавай тэхнікі колькасць фільмаў і рэжысёраў павялічылася, таму на значныя фестывалі прыходзіць па некалькі тысяч заявак. Пры тым, што аўтар здымае фільм, як ён адчувае, кіно існуе, каб яго змог убачыць глядач. І фестывалі — добрая магчымасць даянаесці стужку да аўдыторыі. Думаю, што кантакт з гледачом — адзін з самых хваляючых і важных момантаў для аўтара. Часам твая гісторыя становіцца ў нейкім сэнсе і яго гісторыяй, але ўжо іншай, бо ён перажывае фільм праз уласны досвед і становіцца менавіта тваім гледачом, а фільм набывае іншае жыццё.

— Эксперты адзначаюць, што вашы карціны беларускія і па тэме, і па адчуванні. З-за мяжы лягчэй аналізаваць радзіму?

— Мне заўсёды хацелася вярнуцца і здымаць тут, у Беларусі. Але справа не ў настальгіі, а хутчэй у нейкай меланхоліі і смутку, у жаданні надаць нейкую сутнасць

маім адчуванням. Жыццё ў Францыі нічога не змяняе, культура, у якой я нарадзіўся, застаецца маёй. Да яе дадалася нешта іншае, прынамсі, дыстанцыя, якая пашырае погляд. Кажуць, каб убачыць, што робіцца на тваёй вуліцы, трэба некуды паехаць. Але я жыву ў Францыі досыць доўгі час, і цяпер гэтая рэчаіснасць мне становіцца таксама блізкай, адчуваю, што магу з ёй працаваць. Таму два свае новыя праекты збіраюся здымаць не ў Беларусі.

— Чым вас вабіць тэма беларускай вёскі? Магчыма, гэта «месца сілы»?

— Гэта не асноўная тэма, якую я шукаў. Не думаю, што ў фільме можа быць толькі адна лінія: усё павінна быць больш складана, аповед мусіць мець шмат узроўняў, часам штосьці схавана за кадрам. Але калі казаць пра тэму знікнення вёскі, гэта тычыцца толькі фільмаў пра маю родную вёску, Малыя Азёркі, дзе я ведаю кожную хату, кожнае дрэва, кожны камень. Людзі там жылі пастаянна, амаль нікуды не ездзілі, стварылі свой інтымны свет. Гэта і мой свет таксама, і я хацеў зафіксаваць яго, пакуль ён не знік: тое, што выяўляецца ва ўсёй складанасці, уваходзіць у рэзананс з тым, што ёсць у гэтым месцы, але схаванае, што нараджаецца ад пейзажа, ад руціннай працы, ад гісторыі людзей. Для мяне і маіх родных гэтае месца адно, і я хацеў расказаць яго асабістую гісторыю. Яно для мяне такое ж, як для Маркеса — Маконда, толькі вельмі рэальнае. Не думаю, што магу так казаць пра іншыя месцы. Кожная вёска ў Беларусі адрозніваецца ад іншай, нават калі яны суседкі, а калі праехаць кіламетраў 30—40 — гэта ўжо зусім іншы свет, які, на жаль, адыходзіць, бо знікаюць не толькі людзі, а цэлая культура. За ўвесь час я стварыў тры фільмы ў Малыя Азёрках, і там я шукаў рэха мінулага, якое добра памятаю. Спрабаваў здымаць мінулае праз сучасны момант, калі кожнае імгненне было б знігаваннем сучаснасці з мінулым. Калі казаць пра іншыя работы, то фільм «Забытыя ў Нарвілішках» таксама зняты ў вёсцы. Ён пра тое, як мяжа фізічна ўвайшла ў жыццё людзей, што існуюць паміж Беларуссю і Літвой, патрывожыла нерухомы калісці пейзаж, прынесла туды трагедыю, адзіноту і абсурд. Вёска — там толькі кантэкст, дэкарацыі, у якіх жывуць людзі.

— Ці лёгка паказаваць на экране ўласную сям'ю?

— Сваю сям'ю здымаць прасцей за ўсё таму, што тая блізкасць, якую з героямі яшчэ трэба ўсталяваць, ужо ёсць. Аднак для мяне голоўнае было не зняць фільм, а пра жыццё гэты час з сям'ёй: гэта больш істотна, чым сама стужка. Іншая справа — ці адразу знойдзецца ў сям'і гісторыя, каб яе здымаць? Трэба, каб сышліся абставіны. Інтымныя моманты з'яўляюцца не толькі калі здымаеш сваю сям'ю, і, вядома, тут заўсёды паўстае маральнае пытанне: што ў фільме пакінуць можаш, а што — не. Мне важна было мець дыстанцыю з роднымі, і мяркую, яна можа даць фільму больш магчымасцей захаваць нешта ўнутры героя: яго сакрэт, таемніцу. Я здымаў сваю бабулю больш як простую жанчыну з яе кволасцю і сілай прысутнасці ў гэтым свеце. У мяне было жаданне, каб фільм нёс жыццё, але жыццё, якое не патрабуе тлумачэнняў. Мне цікава было зняць маё адчуванне гэтага жыцця, якое нельга выказаць словамі.

— Ваша кіно падаецца павольным, нагадвае мастацкае ападкаванне. Вам блізкі такі рытм?

— Я выкарыстоўваю такі марудны рытм таму, што ён блізкі да «рэальнага жыцця», ён блізкі і асабіста мне. Доўгія, статычныя планы дазваляюць фіксаваць нашу ўвагу на дэталю, якія не будучы такія заўважныя пры выкарыстанні хуткага рытму. Здымаю рэчаіснасць не толькі

такой, якая яна ёсць, бо свет не абмяжоўваецца тым, што мы бачым: адкрываюцца новыя далюгляды, і, магчыма, канца ім няма. Звычайна ў мяне ёсць вобраз фільма, і спрабую туды змясціць сваіх герояў, каб яны жылі сваім жыццём. Як прыклад — фільм «Ты сюды больш не вернешся» ў нейкім сэнсе ўяўны: я не шукаў уласна дакументальнага аспекту. Адным летам, калі мая бабуля пераехала жыць да маіх бацькоў, мяне ўразіў двор яе хаты: як ён зарос травой, як змяніўся яго гук. Пайшлі людзі, а на іх месца прыляцелі птушкі, і гэта стварыла дзіўную атмасферу. Ідэя зняць гэты фільм сыходзіла ад месца, але гэтага было недастакова, таму я прапанаваў бабулі паехаць туды са мной на лета. Яна жыла там сваім жыццём, даводзіла хату і двор да ладу дзень за днём, на працягу амаль двух месяцаў. Адбываліся нязначныя падзеі, прылятаў вецер, часам з дажджом і навальніцай. Калісці бабуля напісала верш «Ветру сумна без мяне» і чытала мне яго ў дзяцінстве, таму я падумаў, што вецер таксама можа быць персанажам фільма, нейкім прысутным прывідам, ён сумуе, што яе тут няма. Падчас здымак памёр сын маёй бабулі, і вецер для мяне ператварыўся ўжо ў яго прывід.

— «Ты сюды больш не вернешся (або вецер сумуе без мяне)» зняты амаль без бюджэту, на вашыя ўласныя сродкі. Ці складана шукаць грошы на кіно?

— У адносінах да гэтага фільма слова «бюджэт» я б наогул не выкарыстоўваў. Я не выдаткоўваў уласныя сродкі, і для мяне было галоўным працяжыць гэты час са сваёй бабуляй і даць ёй магчымасць хоць на такі кароткі тэрмін вярнуцца да хаты. Безумоўна, зняць фільм аднаму магчыма, але ты не зможаш зрабіць усё самастойна: кіно — гэта ў добрым разуменні калектыўная праца. Але ў выпадку з «Ты сюды больш не вернешся» гэта было неабходна: гісторыя асабістая, і я хацеў быць там адзін і свядома ішоў на гэта. Іншая справа — «Забытыя ў Нарвілішках»: над стужкай працавала шмат людзей і з Беларусі, і з Францыі, і яна мае зусім іншае ўвасабленне. Што датычыцца грошай, знайсці іх на фільм можна, але гэтым займаецца мой прадзюсар, і на гэта патрэбны час.

— Што б вы назвалі самым важным складнікам дакументальнага фільма?

— Уласна мне падаецца, што ўсё залежыць ад задумы рэжысёра, пра што ён хоча распавесці і чаму. Калі я працую, то «не веру» ў дакладны сцэнарый, бо цалкам прытрымліваюцца яго немагчыма, хоць не адмаўляю, што трэба пісаць, і часам шмат. Перакананы, што сцэнарый дапамагае стварыць вобраз фільма для сябе і быць больш падрыхтаваным да таго, як можна зрагаваць на рэчаіснасць, якая будзе змяняцца. З уласнага досведу зразумеў: як толькі пачынаеш здымаць рэальнае месца, дзе ёсць жыццё, там адбываецца шмат нечаканага і з'яўляецца мноства магчымасцей. Але, з іншага боку, рэжысёр можа таксама быць абмежаваны ў сваім выбары, бо магчымасці могуць так і не з'явіцца, і тыя кадры, што атрымалася зняць, нельга будзе выкарыстаць. Таму мяркую: усё важна, але абставіны і рух фільма (як ён развіваецца) часам ствараюць сітуацыю, калі трэба вырашаць, што больш патрэбна цяпер.

...Мне падабаецца ідэя ўсё жыццё здымаць адзін фільм, каб мае героі былі працягам гісторыі, якія ўжо распавёў. Цяпер я бачу, што іх усіх аб'ядноўвае: адзінота, якая ёсць у фільмах пра маю родную вёску і ў галоўнага героя «Забытых у Нарвілішках» Станіслава. Наступныя два праекты, над якімі я працую, у пэўнай ступені працягваюць гэтую лінію.

Маргарыта ДЗЯХЦЯР

З ГОНАРАМ

Драматызм — праз меца-сапрана Волкавай

Учора зорка беларускай оперы Аксана Волкава ўпершыню праспявала Сантуцу ў оперы «Сельскі гонар» П'этра Масканы. Раней меца-сапрана заслужанай артысткі Беларусі гучала ў гэтай оперы, але ў пастаноўках замежных тэатраў.

Партыю Сантуцы, створаную насамрэч для сапрана, Аксана Волкава спявала ў тэатры Сан-Карла ў Неапалі і ў Каралеўскім тэатры ў Мадрыдзе. Спявачка лічыць, што драматызм гэтай ролі здольны якраць перадаць меца-сапрана, тым больш што ў оперы разыгрываюцца жарсці, уласцівыя людзям з гарачым тэмпераментам...

У пастаноўцы Нацыянальнага акадэмічнага Вялікага тэатра оперы і балета Беларусі і інтэрпрэтацыі рэжысёра Міхаіла Панджавідзе дзеянне перанесена ў 1920-я гады, у часы існавання сіцылійскай мафіі. Але і ў больш трыдцатых варыянтах «Сельскі гонар» быў цікавы беларускай публіцы — з пачатку XX стагоддзя, калі падчас прэм'еры оперы ў 1903 годзе ў Мінску дырыжыраваў сам П'этра Масканы! Пастаноўка адбылася тады на сцэне Гарадскога тэатра.

За савецкім часам Вялікі тэатр Беларусі звяртаўся да гэтай оперы Масканы ў 1973 годзе. Тая пастаноўка таксама была адзначана зорным удзелам: Алена Абрацова ўпершыню ў 1979 годзе праспявала партыю Сантуцы ў оперы «Сельскі гонар» менавіта на сцэне беларускага тэатра, бо да гэтага ўдзельнічала толькі ў яе канцэртным выкананні.

Гэтая опера аказалася асабліва запатрабаваная ўжо ў незалежнай Беларусі: да яе тэатр звяртаўся ў 1996 і 2007 годзе. Закручаная інтрыга, італьянскія жарсці, каханне, здрада, адчай і пакаянне, а таксама помста пакінутай жанчыны ды пышная музыка забяспечвалі ёй поспех. Таму новы зварот да яе адбыўся ўжо ў 2017 годзе. У гэтай пастаноўцы галоўны рэжысёр тэатра Міхаіл Панджавідзе імкнуўся ўзняцца ад прыватных разбораў і ўзняць пытанне на ўзровень расповеду пра ўзаемаадносіны чалавека і грамадства. Цікава? Асабліва калі на сцэну выходзяць выдатныя салісты — ёсць каго слухаць.

Марыя АСПЕНКА

Быць сабой

Уяго за плячыма — 25 гадоў творчасці. І для прыхільнікаў гэта выдатная нагода пераслухаць альбомы, сустрэцца са Зміцерам Вайцюшкевічам і пагутарыць пра...

шчаслівыя выпадкі

— Я не паступіў у Піццарскую кансерваторыю. А яшчэ ў мяне было няўдалае каханне. Я ўвогуле шчасліўчык. Мне пашчасціла, што я ў такой прафесіі. Можна дурэць, пакутаваць, мець досведы іншых асоб. Не трэба ў п'янадырства некуды бегчы (толькі дзяцей адвесці ў садок і школу). Не трэба стаяць у пробках (гэта мне асабліва падабаецца). І не трэба ўцякаць, каб хутчэй зарабіць грошай.

кранальныя выступы

— Быў канцэрт у Бараўлянах, у дзіцячай анкалогіі. Спачатку для дзяцей, якія могуць хадзіць (я бачыў маленькіх лысеных дзяўчынак у хустачках!). А пасля былі выступленні ў палатах. І калі дзяўчына, якой чатырнаццаць гадоў, з невядома якой ступенню разумее больш, чым артысты са сваім жыццёвым багажом... «Якія будзем песні спяваць: рамантычныя ці дзіцячыя?» Вырашылі, рамантычныя. Гэта моцна ўражае. У яе каханні яшчэ не было і, можа, ніколі ўжо не будзе... Ці канцэрты ў дамах састарэлых... Гэта праблемнае пытанне. У звычайным жыцці ўсё больш-менш зразумела. Але ўсюды людзі. Тыя, што жывуць нармальным жыццём, ходзяць на канцэрты, таксама могуць трапіць і ў дом састарэлых, і, не дай бог, на ложка анкалогіі.

хібы

— Часам я сам сябе апраўдваю, што не так добра рыхтуюся да канцэрта. Невядома, хто будзе, што рыхтаваць. Гэта іншы жанр. Гэта не Бах, не Бетховен, не Шапэн, дзе ты ўсё вывучыў і ведаеш, што будзе філарманічная зала. Натуральна, я магу быць не ў самым лепшым стане для выканання. Голас часам не адказвае так, як трэба. Няўдачы звязаны і з тэхнічнымі пытаннямі: які мікрафон, які чалавек сядзіць за пультам, ці ёсць у зале тролі. Плюс нейкае хвалюванне. Плюс неадэкватнае ўспрыманне сябе падчас прэм'ер. А хвалюешся ты — хвалюецца калектыў. Захвалюецца калектыў — і публіка адчуе гэты нерв. Але перамагаць удаецца вельмі часта. Усе

правалы былі звязаны з маімі асабістымі хібамаі... Ну, узяў лішку на вольным паветры! Загое ўсе запомнілі гэтае феерычнае выступленне. Публіка адзначыла перформансны эфект...

пакуты

— 3 майго досведу, калі ты ўсё-такі рыхтуешся, то працэнтаў 70—80, што вынік атрымаецца добры. Не трэба чакаць, што Бог табе зверху ўсё прынясе. Мусіш пакутаваць. Мусіш пару разоў праваліцца. Але важна, каб пасля ўсяго засталася жаданне працаваць наступны дзень. А то ў некаторых бываюць такія правалы, што пасля творчасць перастае быць часткай іх жыцця. Гэта праблема ў цэлым свеце. Заўсёды так: тысячы зарабляюць, а мільёны глядзяць, зайздросцяць і мараць пра тое, як гэта стаць Брытні Спірс.

НОТЫ

— Па-першае, у мяне добрыя музыкі. Звычайна яны ведаюць, што я патрабую. Па-другое, я фактычна не выпісваю нот. Нават на запісе я проста найграваю, напяваю. Адбываецца гэта за кошт вялікай колькасці дубляў. Любімы мой занятак — усё выкрэсліваць пасля. У музыцы павінна быць паветра.

паўзы, рытмы

— Не скажу, што я дакладна харошы. Але тут няма паміж кім піхацца. У кар'еры адсутнасць пазваночніка — таксама не вельмі добра. Мне ніколі не хацелася пакінуць музыку. Можна зрабіць паўзу, але не сысці. Па-першае, таму, што я нічога больш не ўмею. Па-другое, гэта немагчыма фінансава. Не, ну я магу сябе праявіць у аградурызме. Але ж у мяне пазыкі, дзеці, жонкі. Мне падабаецца беларускі павольна-затуманены рытм. Невядома, хто і як гэта будзе ўспрымаць. Прафесіі, як у мяне, больш не існуе. Чалавечыя пакуты ўва ўсіх аднолькавыя. Карцінкі змяняюцца — і няма часу хныкаць.

магчымасці

— Ёсць апантаннасць, якія на стагоддзі нясуць свае думкі. Тады, напэўна, мусіш выбіраць. У маім выпадку —

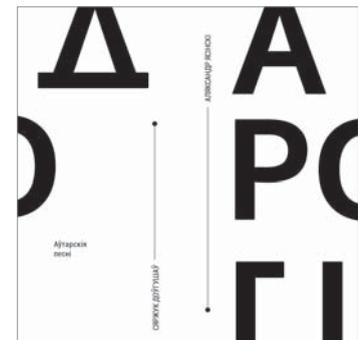
СКРЫЖАВАННІ ЧЫСТАЙ ТВОРЧАСЦІ

Сапраўдная музыка патрабуе не аднаго года працы, не аднаго чалавека і вялікай колькасці намаганняў, ды наогул, не вымяраецца ніякімі адзінкамі. Сяржук Доўгушаў і Аляксандр Ясінскі сумясцілі свае высілкі ды любоў да музыкі і выпусцілі кружэлку «Дарогі», прэзентацыя якой адбудзецца з 6 па 11 лютага ў 6 беларускіх гарадах (8 лютага альбом можна паслухаць у мінскай канцэртнай зале «Верхні горад»).

«Дарогі» — гэта першая сумесная кружэлка музыкантаў, хоць Доўгушаў і Ясінскі знаёмыя яшчэ з тых часоў, калі разам ігралі ў праекце *Fratres*, пазней — у этнагурце *Vuraj*. Зараз музыканты ў пачатку шляху свайго новага праекта — вакальна-інструментальнага дуэта, які ўжо паспеў выступіць з канцэртамі ў Празе, Мінску, на польскім фестывалі «Бардаўская восень», частка праграмы новага альбома прагучала ў Нью-Ёрку і Чыкага.

Альбом «Дарогі» — незвычайны мікс, які складаецца з аўтарскіх песень на вершы Анатоля Сыса і Уладзіміра Караткевіча, а таксама ўключае асаблівы падарунак — народную песню з Палесся «Ой, жураўко», песню на польскім дыялекце «Тры сіраты» ды аўтарскі твор Аляксандра Ясінскага «Цягнікі». Што тычыцца песень, створаных на аснове вершаў, над імі Сяржук Доўгушаў працаваў з 2011 года на сваёй малой радзіме — Аршаншчыне, а праз некалькі гадоў Аляксандр Ясінскі аздобіў кампазіцыі партыямі баяна (сапраўды віртуозна). Сяржук Доўгушаў вызначае канцэпцыю і стылістыку альбома наўпрост як аўтарскую песню: музыкантам хацелася перадаць у спевах думкі паэтаў праз глыбіню і вобразнасць іх твораў, не ўскладняць вершы аранжыроўкамі ды інструментальнасцю. Для Сяржука Доўгушава «Дарогі» — праект асаблівы, бо Віцебшчына і Гомельшчына — яго бацькаўшчыны, акрамя таго, яшчэ і радзімы паэтаў. На кружэлцы можна ўбачыць творы Караткевіча «Насустрас сонцу», «О, каханне маё», «Дарогі», а таксама вершы Сыса «Суд птушак», «У матулі маёй». Словам, прачытаўшы такую паэзію, можна ўпэўніцца, што на музыку яна кладзецца выдатна, пра што кажуць і самі выканаўцы: «У гэтых песнях вы можаце адчуць моц, замілаванне, натхненне, безвыходнасць, пратэст, шчасце і радасць». Аляксандр Ясінскі прызнаецца, што, калі пачуў песні ўпершыню, быў уражаны іх шчырасцю і глыбінёй, бо гэта творы, напісаныя не на замову, а натуральныя выказванні, якія сыходзяць знутры.

Маргарыта ДЗЯХЦЯР

творчасць. Яе можна звязаць з адмовай ад кантакту з блізкімі. Магчыма, было б менш выездаў на гастролі. А проста сабраўся б і паехаў у Чылі. Або ў Ісландыю (якая прыгожая назва!). Але я і так шмат ездзіў. Раней увогуле нічога гэтага не меў. Класна, калі напрацоўваецца тое, чаго калісьці бракавала.

і жаданні

— Што ёсць, тое і добра. А што добра, тое і ёсць. Хацелася б быць разумнейшым (усміхаецца). Хацелася б браць больш высокія ноты. Безумоўна, хацелася б пацаць працаваць з уласнымі тэкстамі. Вось гэта вялікі недахоп. Усё астатняе: «чартоўскі прывлікацелен і талантлів».

зварот да сябе на пачатку шляху

— Дурань дурнем быў!.. Нічога новага, усе пра гэта кажуць. Трэба рабіць тое, што хочаш. Як мне калісьці казалі цётка, цара ў галаве мець. Гэта для хлопца важна. Я заўсёды кажу, што павінна быць любоў. Павінна быць ідэя. Мірная, прыгожая. Ты павінен заўсёды шукаць вольную прастору. Там, дзе ўсіх шмат, ты павінен быць там, дзе ўсіх мала. Тады, нават не маючы добрай адукацыі, не маючы разумных і падрыхтаваных бацькоў, ты зможаш быць пачутым. Ну і фіксаваць, фіксаваць у той ці іншай форме кожны крок...

Марыя СТРАХ

ХВАРЭЕМ ЗА НАШЫХ?!

Натхняльныя моманты захаплення чалавекам

Ёсць хвіліны, калі найвялікшым творам слыннага таямнічага мастака здаецца чалавек. У такія хвіліны захапляешся ім — вытанчанасцю і прыгажосцю, спрытнасцю і сілай, за якімі праглядае звышідэя творцы. Насамрэч чалавеку ў гэтым свеце падуладна ўсё: калі сіла духа ўзмацняе фізічную моц, а загартаваны характар дапамагае дасягнуць пастаўленай мэты і неверагодных поспехаў. Хвіліны асаблівага захаплення чалавекам дораць спартыўныя спаборніцтвы: нездарма можна гадзінамі сачыць за чараўніцтвам, якое здзяйсняюць моцныя асобы, калі ставяцца рэкорды, здараюцца неверагодныя ўчынкi, і нейкія секунды, імгненні вырашаюць лёс перамог. Імгненні, якіх мы чакаем ад Алімпіяды...

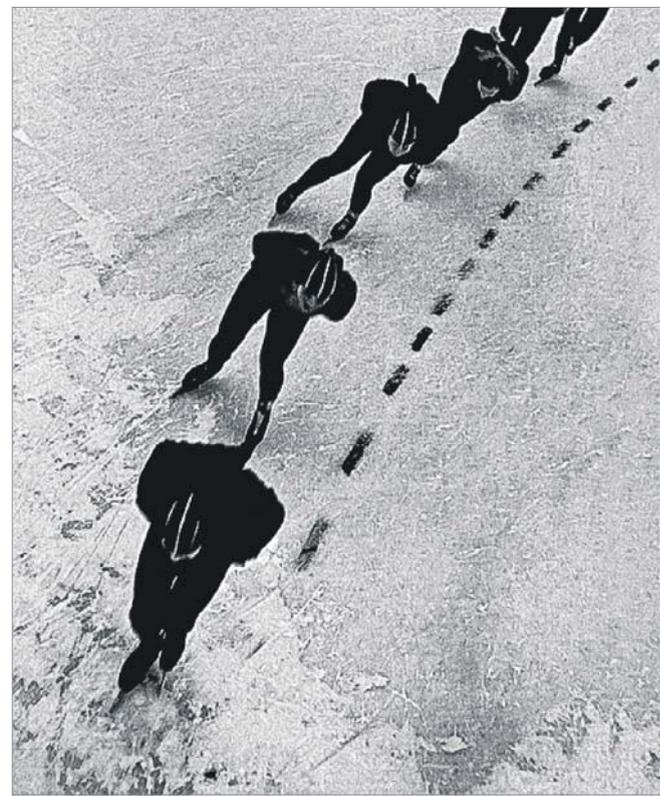
фотаздымкі дзеячаў культуры, мастацтва, кіно і, вядома ж, спорту, — расказвае дырэктар Музея гісторыі горада Мінска Галіна Ладзісава. — Сёння ў нашага гледача ёсць магчымасць убачыць аўтэнтычныя і, можна казаць, гістарычныя работы з унікальнай калекцыі майстра сусветнай фатаграфіі Льва Барадуліна. Гэта мастацкія фота, у якіх адлюстраваная перамога, праца, сіла, характар. Спорт прыцягвае людзей з загартаваным характарам, дапамагае выходзіць сілу духу. Леў Барадулін, здаецца, не проста паляваў на яркія моманты — ён прыжываў іх разам са сваімі героямі, таму яго фотаздымкі такія эмацыянальныя і крапальныя.

Уменне выбудоўваць правільную і ў той жа час непаўторную кампазіцыю, здольнасць расставіць акцэнт і ўлоўваць характары зрабіла здымкі творцы непаўторным адлюстраваннем эпохі ў спорце. Па фотаздымках Льва Барадуліна вучыліся многія фатографы, аднак скапіраваць стыль ні ў кога не атрымалася.

— Леў Барадулін вельмі захапіўся фатаграфіяй пасля Вялікай Айчыннай вайны. Гэта была для яго справа душы, — падкрэсліла на адкрыцці выстаўкі куратар *Borodulin Collection* Мая Кацнэльсан. — Напэўна, менавіта так і павінен прыходзіць поспех. Калі любіш, калі жывеш гэтым, то поспех будзе на тваім баку. Леў Барадулін — унікальны прыклад таго, як чалавек, суннасцю якога стала справа, не можа выйсці на вуліцу без фотаапарата, не можа проста глядзець на тое, што адбываецца навакол. Ён у спорце бачыў мастацтва, менавіта так падаваў яго ў фотаработах. У гэтага аўтара было складанае стаўленне да ідэалагічных установак таго часу, таму ён вельмі любіў спорт: у гэтай тэме было больш свабоды, а значыць, магчымасць больш поўна выявіцца. Таксама выбар на карысць спорту быў зроблены таму, што тэма давала магчымасць падарожнічаць па свеце.

У той час, калі спорт у Савецкім Саюзе быў часткай ідэалогіі, Барадулін здолеў быць шчырым творцам: яго цікавілі людзі, найперш супрацьстаянне адметных асоб з неверагоднымі здольнасцямі і моцнымі характарамі. Леў Барадулін сваімі здымкамі пакарыў не толькі Савецкі Саюз, але і ўвесь свет. Так, у 1964 годзе англійскі штогоднік *«Photography Year Book»* назваў Льва Барадуліна зоркай сусветнай фатаграфіі, у 1967 годзе ён быў прызнаны лепшым фатографам года па версіі японскай газеты *«Асахі»*, а ў 1971 годзе ў Мюнхене за дасягненні ў галіне спартыўнай фатаграфіі ўзнагароджаны залатым алімпійскім медалём. На піку славы майстар эміграваў у Ізраіль і там працягнуў кар’еру фатографа.

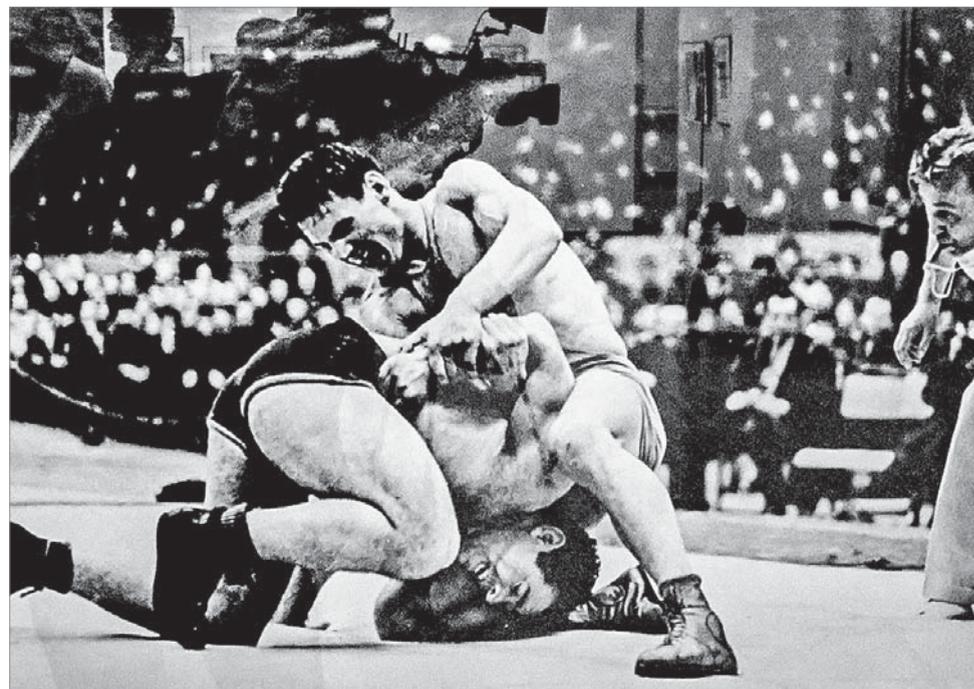
Вікторыя АСКЕРА

«На віражы», 1967 г.

«Трэнер Вікенцій Дзмітрыеў і яго будучыя чэмпіёнкі», Віцебск, 1968 г.

«Трохразовы алімпійскі чэмпіён Аляксандр Мядзведзь», 1964 г.

Захваць гэтае чараўніцтва і захапленне чалавекам здольная фотакamera: у той момант, што прайшоў і не паўторыцца, можна вярнуцца праз адлюстраваныя эмоцыі. Адным з фатографаў, што прысвяціў жыццё спартыўнай фатаграфіі, быў мэтр Леў Барадулін, легенда яшчэ з савецкіх часоў.

Творца аб’ездзіў увесь свет, здымаючы самыя знакавыя ў гісторыі спартыўныя падзеі. Выстаўка яго фотаздымкаў у галерэі Міхаіла Савіцкага прымеркавана да адкрыцця XXIII зімовых Алімпійскіх гульняў у Пхёнчхане, дзе возьмуць удзел нашы спартсмены ў розных дысцыплінах.

Выстаўка стала кампліментарам для Беларусі ад арганізатараў. Падтрымку ў яе экспанаванні ў нашай краіне аказала Міністэрства спорту і турызму Рэспублікі Беларусь. Прагляд экспазіцыі можа падтрымаць нашых спартсменаў, натхніць іх напярэдадні важных стартаў. Спорт быў і ёсць важным складнікам у фарміраванні іміджу нашай рэспублікі — як у часы СССР, так і цяпер.

У экспазіцыі прадстаўлены дзве знакавыя работы, на якіх адлюстраваныя беларускія спартсмены. На адной з іх — сімвал эпохі ў спорце, легендарны барэц-волат Аляксандр Мядзведзь. Гэты здымак адмыслова шукалі ў Тэль-Авіве, каб прывезці ў Мінск: раней фота не экспанавалася.

Яшчэ адным героем для фатографа стаў трэнер па спартыўнай гімнастыцы з Віцебска Вікенцій Дзмітрыеў, які выхаванне не адну чэмпіёнку. Герой здымка — ганаровы грамадзянін Віцебска і Чыкага. Дарэчы, работа з Вікенціем Дзмітрыевым — адна з самых знакавых у творчасці Льва Барадуліна. Яна была адзначана залатым алімпійскім медалём у Мюнхене.

На вернісажы шмат здымкаў, якія сталі класікай сусветнай фатаграфіі, — аўтарскія адбіткі, якія ніколі не экспанаваліся ў Беларусі. Леў Барадулін працаваў у часопісе «Огонёк», адлюстроўваў у фотарэпартажах яркія спартыўныя падзеі і расказваў пра моцных духам.

— Калісці «Огонёк» быў надзвычай папулярным часопісам у Савецкім Саюзе. Менавіта ў ім мы бачылі ўнікальныя

Выходзіць раз на тыдзень па пятніцах.

Падпісныя індэксы:
63856 — індывідуальны;
63815 — індывідуальны льготны для настаўнікаў;
638562 — ведамасны;
63880 — ведамасны льготны.

Пасведчанне аб дзяржаўнай рэгістрацыі сродку масавай інфармацыі № 7 ад 10.12.2012, выдадзенае Міністэрствам інфармацыі Рэспублікі Беларусь.

Выдавец:
Рэдакцыйна-выдавецкая ўстанова «Выдавецкі дом "Звязда"». Дырэктар — галоўны рэдактар Павел Якаўлевіч СУХАРУКАЎ
Тэхнічны рэдактар, камп’ютарная вёрстка:
А. В. Бізункова

Камп’ютарны набор:

А. І. Грамыка
Стыльрэдактар:
Н. А. Святлова

Нумар падпісаны ў друку
1.02.2018 у 11.00

Ум. друку арк. 3,72
Наклад — 1498

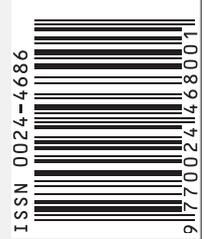
Друкарня Рэспубліканскага ўнітарнага прадпрыемства

«Выдавецтва «Беларускі Дом друку»
ЛП № 02330/106 ад 30.04.2004 г. Мінск, пр. Незалежнасці, 79.
Індэк 220013
Заказ — 599

Д 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12
М 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12

Пры перадруку просьба спасылцацца на «ЛіМ». Рукалісы прымаюцца толькі ў электронным выглядзе, не вяртаюцца і не рэзэндуоцца. Аўтары паведамляюць прозвішча, імя і імя па бацьку, пашпартныя звесткі, месца працы, адрас з індэксам. Пазіцыя рэдакцыі можа не супадаць з меркаваннямі аўтара публікацыі.

© Міністэрства інфармацыі Рэспублікі Беларусь, 2017
© ГА «Саюз пісьменнікаў Беларусі», 2017
© Рэдакцыйна-выдавецкая ўстанова «Выдавецкі дом "Звязда"», 2017

Выходзіць з 1932 года

16+

Заснавальнікі:

Міністэрства інфармацыі Рэспублікі Беларусь, грамадскае аб’яднанне «Саюз пісьменнікаў Беларусі», рэдакцыйна-выдавецкая ўстанова «Выдавецкі дом "Звязда"»

Галоўны рэдактар
Ларыса Іванаўна ЦІМОШЫК

Рэдакцыйная калегія:
Таццяна Арлова
Алесь Бадак
Дзяніс Барскоў
Віктар Гардзеі

Уладзімір Ніламедаў
Вольга Дадзіёмава
Жана Запартыка
Анатоль Казлоў
Алесь Карлюкевіч
Анатоль Крэйдзіч

Віктар Кураш
Алесь Марціновіч
Вячаслаў Нікіфараў
Мікалай Чаргінец
Іван Чарота
Іван Штэйнер

Адрас рэдакцыі:

Юрыдычны адрас:
220013, Мінск,
вул. Б. Хмяльніцкага, 10-а
E-mail: info@zviazda.minsk.by

Адрас для карэспандэнцыі:
220013, Мінск, пр. Незалежнасці, 77
E-mail: lim_new@mail.ru
Адрас у інтэрнэце: www.zviazda.by

Тэлефоны:

галоўны рэдактар — 292-20-51
намеснік галоўнага рэдактара — 292-43-03
адказны сакратар — 292-20-51
адзел крытыкі і бібліяграфіі — 292-56-53
адзел прозы і паэзіі — 292-56-53
адзел мастацтва — 292-20-51
адзел «Кніжны свет» — 292-56-53
бухгалтарская — 287-18-14
Тэл./факс — 292-20-51